

104507

56 1/28 905

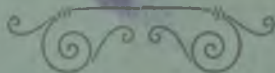
103

A KOLOZSVÁRI

KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

JELENTÉSE

BCU Cluj / Central University Library Cluj
KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL
AZ 1904-IK ÉVBEN.

KIADJA:
A KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA.
1905.

A KOLOZSVÁRI

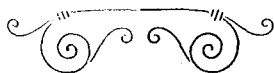
KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

85

JELENTÉSE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL
AZ 1904-İK ÉVBEN.

KIADJA:

A KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA.

1905.

104507

BCU Cluj

Library Cluj

HIERONYMI KÁROLY

V. B. T. T.

BCU Cluj / Central University Library - Cluj

KERESKEDELEMÜGYI M. KIR. MINISZTER UR
Ő NAGYMÉLTÓSÁGÁHOZ.

Sz: 2816—1905.

Nagyméltóságú Miniszter Urr!

Kamara-kerületünk 1904-ik évi közgazdasági viszonyairól az 1868. VI. t.-cz. rendelkezése és a fennálló miniszteri rendeletek értelmében szerkesztett jelentésünket kötelességszerűen van szerencsénk azzal az alázatos kéréssel terjeszteni Nagyméltóságod elé, hogy az abban foglaltakat kegyeskedjék jóakarató figyelmére méltatni.

Kolozsvár, 1905. május hó 20-án.

A kereskedelmi és iparkamara nevében:

Veisz József s. k.
elnök.

Gámán Zsigmond s. k.
kir. tan., titkár.

A KOLOZSVÁRI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
JELENTÉSE
KERÜLETÉNEK 1904. ÉVI
KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL.

ÁLTALÁNOS HELYZET.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A jelentésünk tárgyát képező év közgazdasági és politikai viszonyai annyira egyeznek az előző év állapotával, hogy csaknem ismétlésnek tekinthető mindaz, a miket a letűnt év gazdasági és politikai állapotáról felsorolhatunk.

Az aratási eredmények némi javulásának egyensúlyát érzékenyen felbillentette az év vége felé kétségtelenné vált takarmányhiány és a tengeri termés meghiusulása, a mi kamarakerületünk, sőt az erdélyi részek nagy területén azért bir kiváló fontossággal, mert kerületünkben a lakosság nagy részének a tengeri mindennapi kenyere és ez a rész már az őszi hónapok beálltával nélkülözötte nemcsak ezt a kenyeret, de az annak megszerzéséhez szükséges módot is. A gabonaneműek aratása reménységen felül jól ütött ki, ez a körülmény javított ugyan valamit az általános helyzeten, de ezt is mélyen leszállította a mezőgazdasági állatok árában mutatkozó csökkenés, úgy hogy e tekintetben is a

lakosságnak az a része károsodott, amelynek a takarmányhiányból származó veszteségeket hordania kelle és amely szükségleteinek fedezésével lett volna hivatva az iparnak és kereskedésnek lendületet adni.

A kielégítőnek nem nevezhető mezőgazdasági állapothoz s az ezzel évek óta karöltve fennforgó közjogi küzdelemhez fűződik, jobban mondva ezekből ered egy sereg más körülmény, amely a helyzetet súlyosbitja s normalis viszonyok közt könnyebben elviselhető lenne, míg most kétszeres súlylyal esik a mérlegbe.

Nem nagyitunk és nem festünk tulsötét színnel, a midőn azt állítjuk, hogy gazdasági és forgalmi viszonyaink az előző évinél is rosszabbak voltak s ha nem is jutottunk lejtőre, de ahoz közel vagyunk.

A gazdasági kedvezőtlen állapot annál nagyobb súlylyal nehezedik a hosszú küzdelemben kifáradt vállakra, mert a helyzetet már évek óta a közjogi politika uralja, a mennyiben leköti a törvényhozás és a kormányzat gondosságát és munkásságát és a nagyon is ránk férő haladást megakasztja és meddővé teszi.

Az elintézésre váró nagyszámu teendőik közt ugy fontosságánál, mint sürgősségénél fogva első helyen kell rámutatnunk ugy az Ausztriával, mint a többi külfölddel lejáráó vám- és kereskedelmi szerződésekre. E bonyolult kérdés megoldását hazai kereskedelmünk és iparunk már évek óta feszült figyelemmel várja. A kereskedés szereti tiszta és biztos számokkal kalkulálni és itt a legnagyobb bizonytalansággal áll szemben. E bizonytalanság kihat termelésünk, forgalmunk, hitelünk jövőjére, ugyszólván anyagi existenciánk legsarkalatosabb feltételeire. Nem csoda, hogy ily körülmények közt a különben sem élénk vállalkozási szellem megcsappant és haladás helyett visszaesést mutat.

Az ország több pontjain csaknem rendszerességgel fel-lépő munkás-sztrájkokhoz járult a mult évben a vasúti al-kalmazottak óriási sztrájkja, amely rövid lefolyása alatt is elég romboló hatással volt forgalmunkra s mintaképül és buzditásul szolgált a bérharczok eddig nem ismert ezen fajához — a jövő időkre is.

Az adófizetés kényszerü felfüggesztése az adókötelesek-nek, főleg a kisebb embereknek némi könnyebbséget okozott ugyan, hogy aztán a jóváhagyott törvény végrehajtása annál súlyosabban, mondhatni kétszeresen nehezedjék a nyakukra.

Egy másik körülmény az állami beruházásokra szánt segély elmaradása. Az ipar már az előző évben erősen szá-mított a kilátásba helyezett állami segélyre, amely már 1903. évre czélba volt véve. Hiába számított; a politikai viszonyok hullámai e kérdés felett is összecsaptak.

Annnyival sajnálatosabb ez, mert közgazdaságunk már évek óta nehezen nélküli a vasútak építésre váró vona-lainak munkába vételét. A székely-kérdés megoldásának csak egy kis epizodjaként szerepel a székelyföldi körvasút-nak munkába vétele.

Az egészségtelen állapotból folyó sok akadálynak, gátló viszonyoknak és káros hatásoknak még egész sorozatát hozhatnók fel, de nem tesszük, mert mindezek Nagy-méltóságod előtt ismeretesek, sőt országszerte köztudomá-suak.

Hazafias aggodalommal azt óhajtanók, hogy az arra hivatott tényezőknek sikerüljön a politikai válságból mielőbb megtalálni a kivezető útát s az állam gépezetét abba a ren-des működésbe juttatni, a mely hazánk politikai és gazda-sági függetlenségének biztosítására legalkalmasabb.

A tárgyalt év gazdasági viszonyairól az alább követ-kező rovatokban lehető részletesen számolunk be, de ezekre

való hivatkozással feladatunk körébe tartozónak tekintjük és e helyen is kiemelni ama mozzanatokot, a melyek helyzetünk sötét képét némileg felderítik s biztatással szolgálnak a jobb jövőre, ha a gondviselés a béke áldását munkásságunktól meg nem vonja.

És itt első sorban készségesen említjük meg, hogy a kormányzat e válságos időben is elismerésre méltó munkát végzett, előkészítvén a módosítások után rég váró törvényjavaslatokat s így megkönnyítvén a törvényhozás feladatát. Jelentőségben kiválóbbak ezek közt a Nagyméltóságod tárgyához tartozó ipartörvény, valamint a vasárnapi munkaszünet újabb szabályozására vonatkozó törvényjavaslat. Mindkettő oly gonddal van előkészítve, a mely tiszteletet érdemel.

A tárgyalásunk alapját képező év *gyáripara* 43 új vállalatot tüntet fel, csaknem kétszer annyit, mint az előző év. Számszerűen elég kedvező, de tekintettel arra, hogy a befektetett tőke csak 867.000 kor. tesz ki, ebből azt következtetjük, hogy ez alakulások örvéndetes szárnypróbálgatások, a melyeket biztató jelenségnek tartunk a jövőre. — Kerületünk gyáriparának fejlődése mindenesetre tanulságos számadatokat tüntet fel, ha az utóbbi tíz év alakulásait szemügyre vesszük. Az alábbi táblázatban évenként tüntetjük fel a keletkezett gyári vállalatok és az alkalmazott munkások számát és a befektetett alaptőke mennyiségét. E kimutatás szerint keletkezett 200 gyári vállalat, 12,677.300 korona alaptőkével és 2754 munkással. Tájékoztatásul meg kell még említenünk, hogy az 1896. és 1897. évben keletkezett cellulose- és szódagyárak alaptőkéi szolgáltatták az ezen évekre eső gyárak 4—5 millió korona befektetését.

	Az új gyárak száma	a munkások száma	befektetett alaptőke
1894. évben	12	165	1,238.000 K.
1895. „	7	23	90.000 „
1896. „	13	507	4,803.200 „
1897. „	7	327	1,418.000 „
1898. „	23	277	241.800 „
1899. „	18	236	1,018.000 „
1900. „	16	171	333.900 „
1901. „	26	331	1,375.000 „
1902. „	12	193	655.000 „
1903. „	23	247	637.400 „
1904. „	43	277	867.000 „
1894—1904. években	200	2754	12,677.300 K.

Iparvállalataink közt egyedül a *fűrész-árúk*, általában *fakereskedésünk* is kedvező kivételt képez. Az előállított árúk benn és a külföldön jó árakban voltak értékesíthetők, a kedvezőtlen időjárás azonban erre nézve is éreztette káros hatását, mert a ledöntött szálfát és rönköket nem lehetett leusztatni és nagy része az előző évi áruval együtt a folyam partjain rekedt.

Az iparcsoportok közt az építési iparok képviselői, mint *építész, kőműves, ács, asztalos, lakatos* stb. a körülményekhez képest valamivel kedvezőbb állásban voltak, mint az előző évben, a mikor az építés értékforgalma csak 2·6 millió koronát tett ki, szemben a múlt év 4·5 millió forgalmával. Kerületünk pénzforgalmára nézve általában nagy jelentőséggel bírnak az építkezések. Az utóbbi 10 év alatt 4897 jelentősebb új épület keletkezett, s ezek építési költsége kicsi híján 50 millió koronát hozott forgalomba. Sajnos, hogy ennek $\frac{3}{4}$ része jobbára állami épület volt, s ezek kiapadásával nagy visszaesés lett tapasztalható, de reméll-

jük, hogy a magánvállalatok is fellendülnek, ha kedvezőbbek lesznek a viszonyok, és ha az új épületek az eddiginél messzebbmenő adómentességben részesülnek. Az új épületekről szóló érdekes kimutatást ide csatoljuk.

A kamara területén új házakra kiadott építési engedélyek

	<i>száma</i>	<i>értéke</i>
1894. évben	278	5,900.000 K.
1895. „	579	3,790.000 „
1896. „	621	6,210.000 „
1897. „	399	4,200.000 „
1898. „	294	3,470.000 „
1899. „	339	4,800.000 „
1900. „	412	5,860.000 „
1901. „	341	4,337.000 „
1902. „	593	3,366.000 „
1903. „	474	2,646.000 „
1904. „	567	4,500.000 „
1894—904. években	4897	49,079.000 K.

Mezőgazdaság.

Az elmúlt év jellege, a reménytelenséget keltő szárazság volt. Már a tavasz csapadék hiánnyal küzdött, minek következtében az őszi vetések szenvedtek és nem fejlődhettek, a tavasziak pedig szintén gyengén sikerültek. Vidékenként volt ugyan szórványos esőzés májusban és az ott jó tékony hatást is gyakorolt az összes gazdasági természetvényekre, de általában minden reményt meghiusított az egyforma és tartós szárazság. A csapadék ismétlődése ugyanis elmaradt és a rendkívüli meleg nyári időjárás augusztus végéig egyfolytában tartott. Hogy ez abnormis időjárás dacára közepes termés-eredmény volt elérhető, az az erős harmatnak volt köszönhető, amely a növények életét képes volt fenntartani. Csupán szórványosan és azok a természetvények pusztultak részben vagy egészben el, amelyeknek a száraz talajviszonyok mellett a harmat által nyújtott nedvesség nem volt elegendő.

Ilyen viszonyok között természetes, hogy gabonában a terméshozam általában kielégítő nem lehetett. Kivételt képez azonban a buza, mely mennyiségileg, kiváltképpen pedig minőségileg jó közepes eredményt mutathatott fel. Nagyon kevés termett rozsból, ugyancsak árpából és zabból, de legrosszabbul sikerült valamennyi között az idei tengeri termés, a melynek minősége is olyan gyarló volt, hogy vetési célra sem alkalmas.

A termés betakarításának az állandó száraz időjárás nagyon kedvezett, a melynek következtében zavartalanul folyhatott le, úgy, hogy a termények minősége ez által sokat nyert.

Az értékesítés az aratást megelőző általános rémhitek folytán nagy árakon indult meg s tartott mindaddig, amíg a földmivelésügyi Miniszterium által közzé tett hivatalos termés adatok s a külföldi piaci árak azt, a rendes üzleti menethez nem irányították. Az áremelkedés egyik okának lehet még megemlíteni a japán-orosz háborút is, melyet a spekuláció igyekezett saját hasznára jól kizsákmányolni.

A földmivelésügyi Miniszterium utján beszerzett adataink szerint termett országrészünkben:

	a kamara területén	az erdélyi összes megyékben
buza	2.117.200 q	3.380.600 q
rozs	321.500 „	909.100 „
árpa	178.500 „	490.100 „
zab	597.100 „	1.380.200 „

Az előző évi termés-eredményhez viszonyítva búzában 33.800 q-val volt kevesebb kamaraterületünk termése, míg az erdélyi megyékben 463.600 q-át tett ki a hiány. Rozsban 77.900 q-val volt kamarakerületünkben kevesebb, míg az erdélyi részeken 336.900 q-val. Árpában kamaraterületünk termése 18.500 q-val volt kevesebb, míg az erdélyi többi megyékben együttvéve 51.800 q-át mutatott a hiány. A leg-sajnosabb eredményt zabtermésünk mutatja, mert kamaraterületünkön 157.500 q-át tett ki a hiány, míg az erdélyi részeken a hiány 315.100 q-ra szaporodott fel.

A kisebb termés hozama azonban kárpótlást nyert az elért magasabb árakban, a mely nagyjában pótolta azt a veszteséget, ami az igen gyenge tengeri és takarmány termés következtében sújtotta gazdaközönségünket.

A termények üzleti lebonyolítása különben a következő volt:

Buza. Buzából az előző évről meglehetősen készlet jött át s amennyiben a rossz terméskilátások következtében nagy vásárlások eszközöltettek, a campagne magas árai mellett indult meg. Az év elején kezdetben az árai 50 kilónként 7.5 koronán nagyon vontatottak voltak, de mikor a szárazság miatt általános volt a panaszkodás, az árai is élenkűlni kezdtek és május hóban már 1 koronával, a májusban és júniusban is tovább tartott szárazság miatt pedig ujólag 2 koronával, már 10 korona 80 fillérre szökött fel. Sokan még e magas árai sem akartak készletükön tuladni, attól tartva, hogy később még magasabb árai érhetnek el. Ez a felfogás azonban tévesnek bizonyult, mert már szeptemberben kezdetek az árai hanyatlani s októberben 10 és később 9.5 koronára esett le a buza 50 kilója, amely ár a jelenbeni időig kisebb eltérésekkel megmaradt s e mellett meglehetősen készleteink vannak.

Rosz. Az utóbbi időkbén országrésztünk a rozs termesztését annyira mellőzi, hogy állandó behozatalra vagyunk utalva, különös tekintettel arra is, hogy az általános fogyasztástól a katonai kincstár szükséglete tetemes mennyiséget von el. Rozsban az üzlet az év elején kevés készlet mellett 6 koronával indult meg s májusig 6.5 koronára emelkedett. A midőn azonban a száraz időjárás következtében a rossz termés nyilvánvalóvá lett, az árai rohamosan 8 koronára szöktek fel. Később ugyan némi hanyatlás állott be s az ár $7\frac{1}{4}$ koronára esett, azonban a folytonos kereslet miatt ujólag 7.5 koronára emelkedett és tartósan az év végéig meg is maradt. Megjegyezzük, hogy a szükséglet legnagyobb része Biharmegyéből lett fedezve s hogy ennél fogva az év végén készletünk nem maradt

Árpa. Az elmúlt év termése legnagyobb részt konzumáltatott s így a tárgyalt évre igen csekély készlet jött át, melyet 50 kilónként a jó forgalom mellett 6 koronájával fizettek. Minthogy azonban több vidékről kedvezőtlen próba-cséplési eredmények jeleztettek, az árak gyorsan 8 koronára szöktek fel, sőt a sörgyártásra alkalmas I. árpáért 9 koronás ár sem volt ritka. A mikor a sörgyárak szükségletüket fedezték, az árak lassan 8 koronára estek, majd további hanyatlás állott be és az árak 7 és fél koronára süllyedtek, amely azonban az év végéig szilárdan megmaradt. Jelenben csupán kisebb készletek vannak első kézben, de a mennyiben a kereslet lanyha, nem remélhető, hogy most már teteme-
sebb áremelkedés álljon be.

Zab. Tetemes készlet mellett az árak 4·6—4·8 koronán indultak meg, mikor azonban a szárazság miatt a rossz termés nyilvánvalóvá lett, a jelentkezett kereslet az árakat rohamosan 6·5—6·7 koronára szökkentette fel, amely csekély hullámozás mellett az év végéig állandósult. Csekély készletünk van.

Tengeri. Tengeriben a kereslet már az év elején igen élénk volt és 5·5—5·8 koronával szívesen vették. Mivel pedig a szárazság e terményt viselte meg a legjobban, sőt majdnem egészen tönkre is tette, az árak rohamos emelkedése állott be. A rossz termés valóságos csapás volt ország-részünkben, mert a földműves és munkásnépünk fő táplálékát képezvén a tengeri, a rossz termés az éhínség bekövetkezésével fenyegetett. Nagy arányu importra voltunk tehát utalva s La Platából, meg Oroszországból voltunk kénytelenek magas árakon szerezni be a tengerit. Az árak tehát 8—9 korona között szilárdultak meg s általános volt a nézet, hogy ha nem sikerül a rendkívüli szükségletet állami támogatással kielégíteni, a tengeri árak magassága még

további emelkedést fog elérni. A jövendőlés szerencsére nem vált be, mert államkormányzatunk hazafias buzgalommal és teljes igyekezettel segítségre jött. A nép között ingyenesen avagy részletfizetésre tengeri osztatott szét, kedvezményes szállítással a tengeri behozatal és vásárlás gazdáinknak és kereskedőinknek megkönnyebbitetett. Ennek az üdvös tevékenységnek volt köszönhető, hogy az éhínség kísértete elmaradt s hogy az árak emelkedése a tulságba nem ment át.

Bab és hüvelyesek. Az általános szárazság ezeket a növényeket is a végpusztulással fenyegette. Szerencsére az augusztus végével beállott esős időjárás még nem volt késő arra, hogy az ellankadt növényeket lábra állithassa, sőt annyira jótékony volt, hogy a termés végeredményben a helyi szükséglet kielégítésére majdnem teljesen elég volt. Kevés behozatalra mégis szükségünk volt és az állandó kereslet mellett az árak 12—15 koronát értek el minőség szerint. Készletünk nincs.

Heremag. Országrészünk egyik legfontosabb természetvénye a lóhere, amely minden évben úgy a gazdák, mint a kereskedők körében egyik legkedveltebb árucikk volt, a tárgyalt évben majdnem egészen kimaradt. Az idei hozam ugyanis úgy mennyiségileg, mint minőségileg nagyon silány volt. A bajt még tetézte az, hogy a tisztítást a nagy aranka (*racemosa*) lehetetlenné tette és csak az a része lett aranka mentesítve, a mely nagy arankától mentes volt. A normális évekhez képest a tárgyalt évben alig 10—15% került piacra 50 kilónként 68—70 koronán. Később Sziléziából és Csehországból, — hol a lóheretermés jól sikerült, — nagy mennyiségek kerültek piacra, ami az áraknak 60 koronára való csökkenését vonta maga után. Ez az ár változatlanul az év végéig megmaradt, míg a teljesen arankamentes áruért 80—85 koronát fizettek.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet *heremagtisztító raktárában* az 1903—1904. évi tisztítási szezonban 1013⁹⁸ q lóhere és luczernamag lőn tisztítás és ólmozás czéljából beküldve és kezelve, míg az 1902—1903. évi tisztítási szezonban csak 578¹⁵ métermázsa volt.

Burgonya. Örömmel konstatáljuk, hogy újabb időben általánosan kezdik gazdáink nálunk is a burgonyát a mezőgazdasági többi termények közé besorolni, amennyiben nemcsak nagybirtokosok, de a kiscgazdák is kezdik mezőn termelni. A népesség táplálkozásában és a szeszgyártásban nagy jelentőségű czikk, különben megérdemli a vele való fáradozást. Sajnos tehát, hogy az idej nagy szárazság e növényt sem kimélte meg. Az augusztus végén beállott esős időjárás még szerencsés körölmény volt, mert ezáltal legalább féltermést érthettek el gazdáink, amely a helyi szükséglet fedezésére elegendő volt. Az értékesítés eleinte 4 koronával szilárdult meg, az év végével azonban 50 kilónként 3.5 koronára esett.

Takarmány. Az idej szárazság a tengeri és lóhere mellett, a takarmányfélékben tette a legnagyobb pusztítást. Ez a körölmény az utóbbi években szép fejlődésnek indult állattenyésztésünkre rendkívüli súlylyal birt és hatásának ellensúlyozása szinte legyőzhetlen akadályokat teremtett ez évben. Már a nyári aszály nagy károkat tett az állatállomány fejlődésében, de még ennél is nagyobb veszteség volt az a körölmény, hogy a teletetéshez szükséges takarmány hiányában igen sok kiscgazda potom áron volt kénytelen értékesíteni állatállománya azon részét, melyet kitelettetni nem tudott. Az augusztus és szeptember hónapokban végre beállott esős időszak ugyan javítólag hatott különösen a késői takarmányfélékre, ugy, hogy a legelők némileg felujultak, de e javulás az általános takarmányhiányhoz ké-

pest, hatásában alárendelt jelentőségű maradt. Sietett is államkormányzatunk a gazdaközönség segítségére jönni s megtenni mindent, hogy állatállományunk takarmányhoz jusson s így a tönkremenéstől megóvassanak. A takarmányban beállott nagy hiányt élénken igazolja az a tény, hogy már az ősz beálltával 4—4·5 koronával fizették, a mely ár továbbra is kevés változattal megmaradt. A takarmánypótló szerek is ezzel kapcsolatosan szintén nagyon felmentek árban, ami a zab és malomtermékek áremelkedésében jutott leginkább kifejezésre.

Itt kell megemlítenünk, hogy gazdaközönségünk és a kereskedők is egyaránt meglepéssel és örömmel vették tudomásul a budapesti áru- és értéktőzsde tanácsának azt a határozatát, amelylyel 1905. január 1-től kezdve a gabonának jegyzési sulyegységét 50 kilóról 100 kilogrammra állította vissza.

Áruraktárak. *A kolozsvári áruraktárba* az 1903. évről be volt raktározva 23.898 q. különböző termény, jött hozzá az 1904. év folyamán 66.012 q. termény. Az áruraktárban tehát összesen 89.910 q. termény volt az 1904. évben beraktározva. Ebből az év folyamán kiadatott 56.666 q. termény s így az év végén készletnek 33.244 q. maradt, vagyis majdnem 10 ezer q.-val több, mint az 1903. év végén volt.

A marosludasi áruraktár első évi forgalmi adatait a következőkben ismertetjük. A tárgyalt év augusztus havában lett az áruraktár forgalomba véve és az év végéig terjedő 5 hónap alatt 37.330 kgr. különféle termény lőn beraktározva, amiből azonban 16743 kgr. kitárolás alá került és így az év végén 20.586 kgr. maradt készletben. A készlet tehát 20·5 vasuti kocsirakományt teszen ki.

Megemlítjük itt, hogy a tárgyalt év augusztus 1-től

kezdve visszavonásig a *marosludasi áruraktár* is elnyerte a reexpeditió kedvezményét, amely a helyi és magyar vasuti köteléki forgalomban, valamint az osztrák-magyar, nyugot magyar-osztrák, gács-magyar, a magyar-adriai és a nyugoti vámkülfölddel fennálló köteléki forgalmakban bír érvénnyel. Ezzel a kerületünkben fennálló mindhárom áruraktárra ki van terjesztve a kedvezmény.

Vetőmagvizsgáló állomás. A kolozsvári m. kir. vetőmagvizsgáló állomás az 1903—904. évben összesen 3055 vizsgálatot végzett. Az állomást 42 esetben a gazdák, 851 esetben kereskedők és gyárosok, 45 esetben az Erdélyi Gazdasági Egylet és 140 esetben a különböző hatóságok és közintézetek vették igénybe. Beküldtek az állomáshoz 1078 mintát, melyeken az állomás 1083 vizsgálatot végzett. Ezen kívül plombózás céljából 1972 vizsgálat is lett fogantatva, ebből plombózva lett 973, visszautasítva 999. A mintákon végzett vizsgálatok nemei voltak, arankára 978, csiráztatási 95, egyéb vizsgálatok 10, összesen 1083.

Mintagazdaság. Az okszerű gazdálkodás módjainak és előnyeinek a kisgazdák körében való megismertetése céljából nagyon kívánatosnak tartjuk, hogy az erdélyi részeken és főleg kamarakerületünkben minél több *mintagazdaság* állíttassék fel, amelyek példájukkal hassanak. A felolvasások, nyomtatványok, kiállítások nem felelnek meg kellő mértékben, mert kisgazdáinknál nagyrészt hiányzik az elméleti oktatás megértéséhez szükséges szellemi intelligencia. A földmivelésügyi kormány által a besztercei havasokban létesítet juhgazdaság és gyümölcsészet hatása, rövid pár év alatt olyan gyakorlati eredményt mutat, amely legjobban igazolja azt az állításunkat, hogy a mi kisgazdáinkat csak a gyakorlati és szemléleti példa lelkesíti.

A földmivelésügyi Miniszter ur gondoskodásából a tár-

gyalt évben kamarakerületünkben *Magyarlápóson mintagazdaság* állítottatott be. A magyarlápósi népies mintagazdaság azért is számíthat nagyobb érdeklődésre, mert ezen a birtokon alagsövezést és más talajjavító kulturmunkákat is végeznek, mely után rátérnek a rétöntözésre, hogy a környékbeli gazdáknak példát adjanak.

Kereskedelmi növények. Komló. Az egymást követő évek kielégítő terméseredményei és a komlótermés jó értékesítési viszonyai következtében, a komlókultura fokozatos fejlődéséről tehetünk jelentést. E kultur-növény iránti érdeklődés fölkeltésére és ébrentartására tagadhatatlanul nagy befolyással van a fenti körülményeken kívül a földmivelésügyi Miniszter ur által nyújtott állami anyagi támogatás és főleg az országos szakközege által kifejtett buzgó munkálkodás. Ezen körülmények együttes összehatásának lehet tulajdonítani, hogy a komlótermelés hazánkban egy pár év alatt igen számottevő fejlődést mutathat fel s hogy a fokozatos fejlődésben az erdélyi részek és abban kamarakerületünk is lépést tart, sőt vezető szerepet vívott ki magának.

A tárgyalt évben ugyanis az erdélyi részek 12 megyéjének 71 községében 411·5 kat. hold volt komlóval beültetve, ami az 1903. évi 335·5 kat. hold területtel szemben 76 kat. hold emelkedést mutat. Kamarakerületünk részese-dése ugy oszlott meg, hogy 6 megyénk 18 községében 30 kat. holdat tett ki a komlóval beültetett terület. Az előző évvel szemben 3 községben 9 kat. hold az emelkedés.

Az örvendetes emelkedés annak következménye, hogy az előző évben is tisztességes és biztos áron kelt el a komlótermés és olyan tiszta hozamot eredményezett gazdáinknak, amely a vele való foglalkozást busásan megfizette.

Az áralakulás egészséges fejlődéséhez hozzájárult azon körülmény is, hogy hazai kisebb sörgyáraink örvendetes

módon a hazai komlótermés felé irányítják vásárlásaikat és pedig a marosvásárhelyi, tordai, derestyei, naszódi, beszterczei, kolozsvári, földrai és csikszeredai sörgyárak szükségletüknek már mintegy 50%-át itthon szerzik be. A tárgyalt évben ezenkívül a segesvári központi komlópiaczról a temesvári, pécsi, nyitrai sörgyárak is igen tekintélyes mennyiséget vásároltak. Sajnos azonban, hogy a kőbányai nagy sörgyárak még mindig nem mozdultak meg s nem követik a kisebb hazai sörgyárak jó példáját.

A tárgyalt év tulszáraz időjárása miatt a komlótermés is szenvedett ugyan, mégis végeredményében kielégítő terméseredményről tehetünk jelentést. Az erdélyrészi komló termés kat. holdanként ugyanis átlag 363 kgr. volt, a legnagyobb pedig Ilyefalván 800 kgr. Az árak is kielégítették gazdáinkat, mert a komló métermázsája átlag 373·5 koronán kelt el. E számadatok tekintetbe vételével kat. holdanként az átlagos *nyersjövedelem* $363 \times 373\cdot5 = 1151\cdot8$ koronát eredményezett, melyből ha a törlesztési és munkaköltségre holdanként felszámítható 400 koronát leütjük, még mindig 751 korona *tiszta jövedelem* marad. Olyan eredmény, amelylyel gazdáink meg lehetnek elégedve s amely érthető módon ingerelheti őket a komlótermelés fokozására.

Az új telepítések száma az ország legkülönbözőbb részeiben fokozatosan gyarapodik is, azonban tekintettel arra, hogy az eddigi 10 márkás német komlót 20 márkára emelkedett fel a kontemplált 70 márkás vám helyett, félő, hogy e vámemelés következtében jövőre a cseh-komló bizonynyal hatványozott mennyiségben fogja a hazai fogyasztó piacokat elözönlenni, másrészt mert az eladásnál viszont az osztrák cseh vevőkre leszünk utalva, nézetünk szerint tehát igen óvatosan kell a további telepítéseknél eljárni és jövőre főleg a finom anyagok termelésére kell,

hogy gazdáink a fősulyt helyezték. E cél elérésére jó hatással lenne, ha évenként az országban más más helyeken, kisebb komlódíjazások lennének rendezve.

A tárgyalt év komlóértékesítésénél el kell még mondanunk, hogy a segesvári vásárcsarnok részére engedélyezett 40% tarifakedvezményt Segesvárra és Segesvárról mintegy 800 q. komló vette igénybe. Ebből már is kitűnik, hogy a tarifakedvezmény a segesvári piac fellendülésére jótékony hatású és már is pezsgő életet teremtett. A vásárcsarnokban különben a tárgyalt évben 80—100 minta volt betéve s megfordult benne 150—160 zsák termés.

A segesvári szövetkezetnek a földmivelésügyi Miniszter ur a tárgyalt évben 10 ezer korona kölcsönt nyújtott ideiglenesen a közgazdasági alapból, hogy a paraszt komlóra előlegek adassanak a kisgazdáknak akkor, midőn a komlót berakják a vásárcsarnokba. Ezt a segínyt az idén még nem vették igénybe gazdáink, de az akciónak meg volt az a haszna, hogy a cseh komlókereskedők születendő kartellje megbomlott s azonnal külön külön kezdtek vásárolni.

Nézetünk szerint ez az előleg jövőre is fenntartandó, sőt megnagyobbítandó lenne, hogy lehessen abból a komlótelepítés, felújítás és mesterséges szárítók céljaira olcsó kamatu, 6 éves lejáratu agrár kölcsönöket adni, miként a a szőlő telepítésnél már gyakorlatban van.

Örvendetesen jelentjük továbbá, hogy a tárgyalt évben megindult a mesterséges (fűtött) komlószáritók építése is. Ugyanis Segesvárt 1, Fejéregyházán és Székelykereszturon 2 már felépült. Ilyenek építése a jövőben is előmozdítandó lenne, mert a szárító használata mellett szedés idején független a gazda az időjárástól és ezenkívül inkább nyerhető kiegyenlített termék. Sajnosan kell azonban megemlítenünk, hogy hazai gépgyáraink nem igen mutatnak hajlandóságot

ilyen szárítók építésére s e miatt a most felépített szárítókat cseh mérnökre kellett bizni, a ki 1600—2400 korona költséggel teljesítette.

A hazai komlótermesztés ügyét földmivelsügyi kormányunk folyton éber figyelemmel kíséri és az utóbbi évek gyors fellendülése folytán gondoskodik arról is, hogy a nagyobb mérvű jövő termelésünknek kelendősege okszerű termelési eljárás mellett és piacz szerzése által biztosítottassék. A kivitel bekövetkezhető nehézségeire, valamint a komlónál ismeretes árhullámozásra tekintettel ugyanis, a tárgyalt év december havában a földmivelsügyi Miniszteriumban értekezlet volt annak megállapítására, hogy a fenforgó viszonyok között a komlótermesztés támogatása a jövőben milyen irányelvek szerint történjék és hogy a komló helyes mivélése és a termésminőség fokozása érdekében a mintakomlótelepeknek mely szerep jutna. Az értekezlet abban állapodott meg, hogy miután a komlótermesztés fejlesztésének a legnagyobb óvatossággal kell történnie és a főszlyt a komlótermesztésre kedvezőbb viszonyu vidékekre kell helyezni, nem kívánatos új komlótermesztési szigetek keletkezése. Továbbá, hogy a komlótermesztés minőségének fejlesztése végett a királyhágóntuli részeken két, az alföldi fontosabb komlótermesztő vidékeken pedig egy mintakomlótelep létesítettessék.

Kertészeti termények. Gyümölcskereskedés. A tárgyalt év gyümölcsstermése rosszul sikerült. Pedig tavasszal, a virágzaskor ugy mutatkozott, hogy nagyobb lesz, mint a megnyit rendes körülmények között remélnünk lehet. Minden gyümölcsfaj szépen hajtott és gazdagon virágzott. Azonban az őszig tartó változatlanul száraz időjárás minden reményiséget megemésztett s végeredményében a lehető legsivárabb termés eredményt hozta. Kivételt csupán a magasabb fek-

vésű és nedvesebb talajon álló gyümölcsöseink képeztek, a hol a termés eléggé kielégítő volt és ez a körülmény nagyban ellensúlyozta a különben gyenge országos hozam átlagát. A szárazság még egy nagy kárt okozott. Tudniillik a faiskolákban és a friss ültetvényű gyümölcsészetekben legtöbb helyen az oltványok, csemeték nem növekedtek és így egy egész év elveszett. Még nagyobb kár az, hogy a tavaszi faültetés a szárazság következtébe az oly rosszul sikerült, hogy sok helyen a kiültetett fiatal fáknek fele, sőt kétharmada is kiszáradt. A szárazság megtámadta még a gyümölcsöző fákat is és azokból is sokat megölt, amit pedig a szárazság megkimélt, elpusztították a tulságosan elszaporodott rovarok és élősködő gombák.

Ilyen viszonyok között az a gyümölcs is, amely még a fákon maradt, oly apró lőn, hogy csakis aszalásra, vagy pálinkafőzésre lehetett felhasználni. Kereskedelmi czikknek alkalmas gyümölcs nagyon kevés volt.

Hasonló sorsa volt a zöldségnek is, azonban a hol az öntözésre volt bőséges víz, ott a termelő azután bőségesen aratott. A piaci zöldségárak rég nem voltak olyan magasak, mint a tárgyalt évben és így a bolgár kertészeknek busás jövedelmet hozott fáradságuk. Zöldségekben általában azonban az ideai termés nem fedezhette a helyi szükségletet, épen úgy, miként gyümölcsstermelésünk és ezért nagy volt Magyarország felől a behozatal kamara kerületünkbe.

A tárgyalt év tavaszán a kolozsmonostori és tordai gyümölcsfa iskolában 1—1 *gyümölcsészeti tanfolyam* tartott. A kolozsvári tanfolyam április 21-től 28-ig terjedt és 9 tanuló vett abban részt; a február hóban tartott tordai tanfolyamon pedig 7 tanuló.

A faiskola kezelés, gyümölcsészet, konyha- és diszkerészet, valamint a szőlőművelés okszerű kezelésének elsajá-

titása érdekében a tordai *kerti munkás iskolában* megtartott egy éves tanfolyam is igen látogatott volt. Ez iskola működésének hatása a szomszédos községek, sőt a megye gyümölcs és kerti vetemény termesztése körül már is örvendően mutatkozik. A mint halljuk, a tordai kerti munkásiskola jövőre 2 éves tanfolyammal lesz rendezve.

Ez alkalommal sem hagyhatjuk megemlítés nélkül a besztercei gyümölcsfa-iskola működését, mely az ottani erdőigazgatóság szakszerű vezetése alatt azon vidék gyümölcsstermelésének fejlesztése körül valóban fontos missiót tölt be. A nagy gonddal és szakszerű vezetéssel berendezett 17 hold 293 m² öl kiterjedésű faiskola iránt a vidék közönsége hova tovább mind nagyobb érdeklődést tanusít. Az igazgatóság kiváló gondoskodása tárgyát képezi az, hogy a nemes fajú gyümölcsstermesztés iránti szeretet a vidék lakossága körében nagyobb arányokban elterjedjen, és hogy annak közgazdasági fontosságát a nép gyermekei közvetlen gyakorlati tapasztalatok által ismerjék meg. Ezen czélok elérésére az igazgatóság teljesen díjmentes tanfolyamot nyitott, a hova az egyes megyebeli községekbe illetékes olyan fiatalok vétetnek fel, kik az elemi iskolát végezték. Az oktatást a faiskola rendszeresített kertésze, a faiskola kezelésével megbizott erdőtiszt felügyelete mellett teljesíti és az oktatás a faiskola kezelésének minden ágára kiterjeszkedik. A tárgyalt év tavaszától kezdve 6 tanonc részeseül szakszerű oktatásban. Az igazgatóság tervei szerint az 1905. év tavaszán a tanoncok kényelmesebb elhelyezése végett tanonczlakás is fog épülni, melyben állandóan 10 tanonc kap teljesen berendezett kényelmes ingyen lakást. A tanfolyam két évig tart, amely idő alatt a falukról behozott román fiúk a faiskola kezelését, a nemes gyümölcsfa fajok nevelését alaposan megtanulják és emellett a magyar

nyelvet is elsajátíthatják. A faiskola területéből 5 hold állandó gyümölcsösnek van berendezve, míg 8 hold 1114 m² ölet tesz ki a gyümölcsfa oltványok nevelésére és 3 hold 779 m² ölet az erdei facsemeték nevelésére szolgáló telepek nagysága. A faiskola készlete jelenleg 4500 drb. három éves, 12 ezer drb. két éves, 10 ezer darab egy éves különböző nemes faju alma, körte, szilva, baraczk, cseresnye és dió oltvány, valamint 20 ezer drb vadoncz. Az állandó gyümölcsösben 600 drb. különböző fajtájú termő anyafa van. Az erdei facsemete kertben pedig 110 ezer darab akácza, továbbá 375 ezer drb. erdei és feketefenyő csemete van, mely utóbbi csemetekészlet a vidéken előforduló és közgazdasági szempontból befásítandó kopár területek fásítására díjtalanul osztatik szét.

Borkereskedés. Az előző év őszi és téli csapadékából maradt annyi, hogy a tavaszon már beállott csapadékhiányt szőlőink nem érezték meg, sőt a száraz meleg időjárás a virágzásnak rendkívül kedvező volt. A virágzás általánosságban egyenletesen és teljesen rugás nélkül folyt le, amely gazdáinknak a legjobb termésre nyújtott reményt. Sajnos azonban, hogy a folyton tartó száraz időjárás miatt a csapadék hiánya hamar lelohasztotta a reményeket és kétségbeesésnek adott helyet. Ugyanis a nedvesség hiánya miatt úgy a fürtök, mint a szemek növésükben megakadtak és olyan aprók és fejletlenek maradtak, hogy az augusztus hó végével s még inkább a szeptember hóban bekövetkezett esős idő a javulást már nem hozhatta meg. A tavasztól őszig tartott abnormis száraz időjárást most épen olyan abnormis esős időszak követte, amely mellett a fürtök, illetve szemek megdagadtak ugyan, de a tulon-tul sok csapadék csakhamar rothadásba vitte a szőlőt s így a csapadék-bőség is a termés kárára volt. A szélsőségekben járó időjárás a mily káros

volt a terméseredményre, ép annyira kedvezett a különféle szőlőbetegségek terjedésének is ; szóval az idei szőlőtermést az elemi csapások egész sorozata meglátogatta és tette mennyiségileg lehetetlenné. A filoxera pusztítása ez évben legnagyobb részt befejezte káros munkáját úgy annyira, hogy a régi szőlők művelésével sok helyen — és pedig a legjobb termőhelyeken — teljesen fel kellett hagyni. Az új telepítés ugyan dicséretesen folyik s arányaiban tán meg is üti már a régi állapotokat, de azoknak termésre fordulása hosszabb időt vesz igénybe és évenként átlag még kevés az új telepek termés hozama. A tárgyalt év bortermése mennyiségileg a középtermésnek is messze mögötte maradt, ami a legnagyobb szélsőségekben járó időjárás miatt nem is csudálható. A must minőségét tekintve azonban, idei termésünk a jobbak közé tartozik, sőt a jobb borvidékeken egészen kitűnőnek is mondható. Ennélfogva az áralakulás emelkedő irányzatot mutatott, amennyiben 20—40%-kal magasabb árakat fizettek az idei mustért, daczára, hogy december végéig 450 ezer métermázsa olasz borra adatott meg a kedvezményes behozatal lehetősége. Szerencsénkre a mennyiségből csak 117·746 q.-át hozhattak be a kitűzött időig, vagyis 332·264 q.-val kevesebb, azonban ez a körülmény az értékesítési viszonyok kedvező alakulására nem igen éreztette különösebb módon jótékony hatását. Hegyvidéki bortermésünk értékesítése, a sokkal olcsóbb termelésű magyarországi homoki szőlő versenyével szemben hátrányban van, de általában *borkereskedelmünk fejlődésének kerékkötője és megőelője a 18·7 filléres borfogyasztási adó*, amely ólomsúlylyal nehezedik a hazai bortermelésre, lényegesen drágítja a bort, korlátozza a fogyasztás növekedését, mert hiszen tisztességes iható bort 80 fillér, 1 koronán alól nem kap a fogyasztó, végül pedig a termelés fellendülését is korlátozza.

A jelenlegi magas borfogyasztási adók leszállítása tehát nem csupán a borkereskedők óhaja és érdeke, hanem a fogyasztó nagyközönség és bortermelők nagy érdeke is. E méltányos óhajtás teljesítését — tudomásunk szerint — a pénzügyminiszter ur egy ízben már kilátásba helyezte, fájdalom, azonban az ígéretnél többre még nem mentünk. Jól tudjuk ugyan, hogy államháztartásunknak az e czimen befolyó 18—20 millió évi jövedelemre szüksége van és e tételnek más czimü bevétellel leendő pótlása gondot okoz, mindazonáltal nem mulaszthatjuk el egész köz- és mezőgazdaságunk fejlődésére kiható ezen kérdésre a pénzügyminiszter ur figyelmét e helyen ujólag is felhívni, rámutatva Franciaországra, amely e tekintetben jó példával járt elől és amely egyben példát szolgáltatott arra is, hogy a fogyasztási adó leszállításával az állami bevételek nem csökkentek, mert a megnövekedett borfogyasztás kisebb tétel mellett teljesen fedezte a nagyobb adótétellel elért előző évi pénzügyi bevételeket.

A *borkereskedők* mind élénkebben kívánják az átmenetet az *ürmértékről a súlymértékre*, amely gyakorlatilag helyesebb, olcsóbb és biztosabb.

Végül ide iktatjuk a kamaránk területén fennálló *állami amerikai szőlőtelepek* jegyzékét. Ilyen szőlőtelep van *Ádámon* 20 hold anyatelep, 10 hold oltványiskola, *Zsidvén* 4 hold anyatelep és 4 hold oltványiskola, *Nagyenyeden* 3 hold anyatelep, *Szilágycsehen* 8 hold és 100 öl anyatelep, *Tordán* 34 hold anyatelep, *Szilágysomlyón* 26 hold és 1400 öl anyatelep és 7 hold oltványiskola, *Tasnádon* 27 hold anyatelep, végül *Alvinczen* 15 hold anyatelep. Volt tehát kamarakerületünk három megyéjében összesen 143 hold és 1500 öl anyatelep és 31 hold oltványiskola. E három megyénk *Alsó-Fehér-, Kisküküllő- és Szilágymegye*, amelyek-

ben a szőlőkultúra igen kiterjedt méretű és a melyek az erdőlyrészi bortermelés körül vezető szerepet visznek. Megjegyezzük továbbá, hogy az állami telepek a termelt szőlővesszőket és oltványokat az önköltségnek megfelelő átlagos árban szolgáltatják ki a szőlőbirtokosoknak, sőt az egyházak, lelkészek, tanítók, községek és kiscgazdák, — a folyamodók helyzetéhez mérten — 20---90% árengedésben részesülnek.

Borvizsgáló bizottság. A kolozsvári állandó borvizsgáló-bizottság az 1904. évben összesen 6, az 1903. évben 3 hivatalosan beküldött borminta felett mondott szakértői véleményt. A megvizsgált borok közül természetesnek találtatott 6, mesterségesnek 1, mely utóbbira nézve a konyhasóval való denaturálás ajánltatott.

A kolozsvári m. kir. *állami vegykipróbálási állomás* a tárgyalt évben 151 esetben vétetett igénybe és pedig a gazdák részéről 2 esetben, kereskedők, gyárak részéről 38 esetben, hatóságok, közintézetek és hivatalok részéről pedig 118 esetben. Vizsgálat végett 151 mintalón beküldve, melyeken 890 vizsgálat végeztetett. A vizsgálatok tárgyak szerint úgy oszlottak meg, hogy mezőgazdasági 3, élelmiszer, ital, stb. 110, technológiai 7, ásványok, földtermékek, bányatermékek 30 és ásványvizre 1, összesen 151 mintatárgy. A hamisítás megállapítása érdekében teljesített 88 vizsgálat közben, az élelmi és élvezeti cikkek 54 esetben hamisítatlannak, 31 esetben hamisítottnak vélelmeztek.

Állatkereskedelem. A tárgyalt évben uralkodott folytonos szárazság, amely szeptemberig egyhuzamban tartott, takarmányfélékben és tengeriben, rossz termést okozott. Ez a körülmény pedig állatkereskedelmünkre éreztette legkivált káros következményét. Az évek óta tartó különféle állati járványos betegségek következtében állatállományunk bár megfogyott, a hiány pótlását a szárazsággal járó takarmány-

hiány miatt gazdáink nem csak nem voltak képesek eszközölni, sőt kényszerülve voltak, a még meglévő állományt is tovább menőleg megapasztani, mert eltartásukról nem lehetett gondoskodni, Az állatok élelmezése addig is, míg a kiaszott mezőre még ki lehetett csapni az állatokat, már gondot adott gazdáinknak, de ez a gond hatványozva emelkedett a tél beköszöntésével, mert tartalék takarmányról az előző évben nem gondoskodtak, az idén pedig alig lehetett valamit betakarítani. A nyári nehéz és azért gyenge élelmezési viszonyok között, az állatok anyagának minősége az előző évihez képest, nagyot csappant és mert gazdáink a gondtól szabadulandók igyekeztek állatjaikon rohamosan tuladni, az árak is szintén nagyot estek. Az állatállományban tehát már az ősz felé szemmel látható volt a hiány és miután a rendkívül gyengén sikerült takarmány és tengeri termés miatt a hizlalás igen megnehezült, úgy nálunk, mint Ausztriában nagy húshiány állott be, minek következtében a húsárak csakhamar és rohamosan emelkedtek. A nyár folyamán valósággal pazarlásszámba menő állateladás mellett, gazdáink elérték ugyan egyrészt céljukat, hogy állományuktól tüzőn-vizen megszabadultak, de a lázas sietséggel folytatott eladás maga után vont a állomány nagymérvű csökkenését és akkor midőn később az őszi hónapokban az árak nagyot emelkedtek és az igás marhák, valamint növendék állatok után nagy kereslet jelentkezett, gazdáinknak már nem volt nélkülözhető tartalék állomány rendelkezésünkre.

Az idej állatkereskedelmünket általánosságban a nagy élénkség jellemzi, ami azonban fájdalom sem a gazdákra, sem a hazai gazdasági érdekre haszonnal nem járt. Gazdáink sem emlékeznek ilyen küzdelmes esztendőre és ha megfogyott állománynyal bár, de keresztül vergődtek a nyomó-

ruságon, azt nagy részben az államkormányzat részéről hozott tarifális és más kedvezményeknek köszönhetik, valamint a pénzügyminiszter ur azon intézkedésének, a melylyel megengedte, hogy a mezőgazdasági szeszgyáarak a moslékot a kispasztárnak is eladhatták.

Az általános részhez tartozik annak megemlítése, hogy az erdélyi szarvasmarha-tenyésztés felkarolása érdekében tett óhajításunkhoz képest, a földművelésügyi Miniszter ur a tárgyalt évben intézkedéseket vett foganatba, nevezetesen az egyes községeknek, sőt egyeseknek is kedvezményes áron igyekezett erdélyi faj apaállatokat tenyésztés céljára rendelkezésre adni. Sajnosan tapasztaltuk azonban, hogy ez intézkedés célját nem érte el, mert gazdáink a tarka faj iránt több érdeklődéssel viseltetnek s a régi erdélyi faj tenyésztését mind inkább mellőzik.

Végül ismételten hangot adunk állatkereskedőink azon óhajításának, hogy a jelenleginél *gyorsabb vasuti szállítás rendszeresítése volna szükséges az élőállatok számára, mi által az állatoknál nagy súly- és ez által értékvesztés lenne elkerülhető.*

Az állattenyésztőket és állatkereskedőket a jövő viszonyait illetőleg aggodalommal tölti el a Németországgal megkötött kereskedelmi szerződés, amelynek magas vámtételei ha végzetes hatással tén nem is lesznek állattenyésztésünkre és kereskedelmünkre, de mindenesetre arra nagyon alkalmasok, hogy a Németország felé megindult élénk kivitt érzékenyen megkösse és az eddigi vámok mellett elért üzleti hasznot, a minimumra redukálja. A métermázsánként 8 M. vámalap szerint a szarvasmarha vámja 25·5 márka volt átlag, jövőben 64—70 M. lesz, bika és tehén vámja 9 M. volt, jövőben 48—56 M. lesz, a növendék állat 5 M. vámja a jövőben 25 M-ra fog emelkedni. A sertések vámja

is 5 M.-ról 13 M.-ra, a husnak 14 M. vámja pedig 27 M.-ra emeltetett fel. A legnagyobb emelkedést mutatja azonban a lovak után megállapított vám, a mennyiben az eddigi vám 10 és 20 M.-ról 1200 márka értékéig 72 márkára, 2500 márka értékéig 120 márkára lőn felemelve. Hogy e nagyarányu vámemelés állatkereskedelmünk jövő viszonyaira nézve jótékony hatása nem lehet, ahhoz külön commentárt csatolni szükségtelennek tartjuk.

Szarvasmarha-kereskedés. Az üzleti élet nagyon élénk volt. Előbb a kínálat, majd, mivel az állomány megcsappant és mert hizott állatok nem igen voltak kaphatók, a kereslet emelkedett. A szokatlan nagy kínálat mellett, természetesen az árak nagyon lehanyatlottak, később azonban, midőn már a kereslet lett tulnyomó, az árak ugy a rideg, mind a hizott marhánál rohamosan emelkedtek, de az állomány erős megapadása következtében a kereslet még az igen magas árak dacára sem nyerhetett teljes kielégítést. Magyarország felől különösen igás ökrök és növendék állatok iránt, valamint a budapesti és bécsi piaczokról hizott állatok után jelentkezett nagy kereslet. Németország felől is élénk volt a kereslet, de az csupán hizott tarka állatokra terjedt ki. Szomoruan kell konstatálnunk szarvasmarha állományunk nagyarányu fogyatkozását és azt a tényt, hogy a régi erdélyi faj kiszorításával rohamos léptekkel foglal helyet a tarka faj. Ezt pedig egyrészt annak tulajdonithatjuk, hogy hizlalási célokra a tarka faj jobban fizet, másrészt, hogy a tejszövetkezetek nálunk is lassan-lassan szaporodnak és tejelési célokra rendszerint a tarka állományt tenyésztik. Ezzel kapcsolatosan azt is megjegyezzük, hogy az állomány apadás a fejős állatokban a legcsekélyebb, ami szintén a tejszövetkezeti alakulások javára irandó.

Lókereskedés Az a nagy arányu vámemelkedés, mely a

Németországgal megkötött kereskedelmi szerződésben le van fektetve, a közfellogás szerint végzetes hatással lesz szépen megindult, nagy áldozatokkal támogatott lótenyésztésünkre és ezzel karöltve lókereskedelmünkre is. A német vámtételek horribilis emelkedése azért bir óriási fontossággal, mert lóexportunk évi összegének egy ötödrésze Németországban talált elhelyezést. A vámemelés természetes következménye lesz a Németországba irányuló kivitel megcsappanása, mert a kereskedés üzleti haszonnal nem igen kecsegtethet jövőre és mert jelenlegi lóállományunk minősége nagy átlagban nem fogja az új magas vámtételeket kibírni. Az új helyzetben minden törekvés odairányzandó tehát, hogy a tenyésztés javítása és a jobb tenyészanyag kiválasztása révén gátat emeljünk a kereskedelem romlásának, illetve módot nyujtsunk arra, hogy a versenyviszonyokat jobb anyag előteremtésével legyőzhessük és ezzel elfoglalt piacainkat továbbra is megtarthassuk. Lókereskedelmünk üzleti éve a tárgyalt évben is élénk volt, mert egyrészt a takarmányozási gondok miatt gazdáink élénken kinálták állataikat, másrészt hadi célokra alkalmas állatok iránt a kereslet is élénk volt. A Balkán államok a tárgyalt évben sem kerülték el a hazai piacokat s így tudjuk pl., hogy a török kormány április hóban mintegy 1000 darab hátas lovat vásárolt. A többi keleti tartományok is több-kevesebb vétellel hozzájárultak az üzleti élénkséghez, sőt Oroszország részére is történt szállítás.

Sertéskereskedés. Az előző években megszakítás nélkül tartó sertésvész következtében, erősen megcsappant állományyal kezdték gazdáink a tárgyalt évet. Az idei szárazság következtében, mert úgy a rideg, mint a hizó állatok számára sem makk, sem más takarmány, sem tengeri nem termett, gazdáink kényszerülve voltak a már megfogyatko-

zott állományon is tul adni. E kényszer helyzet következménye volt, hogy a rideg sertés ára 40%-al esett és még így sem vásárolták, mert a magas tengeri árak miatt a hizlalás nem fizetődött ki. A zsir-sertések ára sem volt arányban a magas hizlalási költségekkel és mivel az előre látható kiválóan gyenge tengeri termés miatt, a tengeri árak továbbmenő rohamos emelkedése nem látszott kizártnak, a hizlalók is igyekeztek állományukon tuladni. A nagy tengeri import és a beszerzés könnyítése érdekében életbe léptetett különféle kedvezmények következtében, a tengeri árak tulságos emelkedése nem következett be, mégis a hizlaldák nagyobb kedvet a hizlalásra nem tanusítottak s így a zsir-sertésekben egész éven át nagy volt a hiány, ami a hus és zsir-árak emelkedését vonta maga után.

Ezekből látható, hogy a tárgyalt évben igen élénk volt a sertés üzlet, de az állomány annyira megapadt, hogy annak pótlására évek lesznek szükségesek. Az állomány ilyen méretű megcsappanása maga után vonta a husárak erős felszökkenését, amely miatt a fogyasztó közönség már is erősen panaszskodik. Fájdalom azonban, hogy az árak alább szállására a közel jövőben sem lehet reményünk, mert épen az állományhiány miatt a sertésárak most már szilárdan állanak és a mészárosok még az igen magas árak mellett is csak nehézséggel tudják a vágóállatot beszerezni. A Németországgal megkötött kereskedelmi szerződés az élő sertésekre, valamint a husra is tekintélyes vámemelkedést fogadott el, aminek nézetünk szerint az lesz a következménye, hogy az oda irányuló exportunk lényegesen meg fog apadni. E veszteséget más fogyasztó piac szerzésével kell pótolnunk, ha azt nem akarjuk, hogy szépen indult kivitelünk visszafejlődjék. Ilyen újabb piacznak a londoni piac kinálkozik, amely nagy befogadó képességénél fogva, hivatva

lenne a német piaczon beálló veszteséget pótolni. E célunkat azonban csak úgy érhetjük el, ha a tenyésztést a hussertésekre irányítjuk. Jóleső örömmel konstatáljuk, hogy földmivelésügyi kormányunk e cél érdekében sikert ígérő igyekezettel már is munkába lépett, a midőn a Bánátban mintegy 50 ezer korona értékű yorkshirei tenyészanyagot osztatott ki az ottani gazdák között. Kívánatos lenne, ha a Miniszter ur ez irányu tevékenységét az erdélyi részekre is kiterjesztené.

E helyen kell megemlítenünk kereskedőink azt a régi óhajását, hogy a hazai vasutak az élősertések szállítását, illetve exportját azzal könnyíthetnék meg, ha kedvezményeket nyújtanának és ha a jelenleginél gyorsabb szállításáról gondoskodnának.

Juhkereskedés. Gazdáinknak a tenyésztés körüli konzervatizmusán mulik, hogy tenyésztésünk a megszokott raczkanyagon túl alig terjed s hogy hus vagy gyapju állatok tenyésztésére, amelyek pedig a kereskedelem tárgyai lennének — nem tudunk átmenni. Juhkereskedelmünk ennél fogva, csupán a belfogyasztás kielégítésére szorítkozik s jelentősége meglehetősen alárendelt. Akkor a midőn örömmel konstatáljuk, hogy földmivelésügyi kormányunk teljes igyekezettel és nagy áldozatokkal törekszik az állattenyésztés minden ágában a tenyésztést oda irányítani, hogy az a legjobbat, az igényeknek és a szükségnek leginkább megfelelő és célszerű tenyésztést hasznosítsa meg, sajnálattal látjuk, hogy a juhtenyésztés fejlesztésére alig terjed ki e gondosság. Pedig ez ügy felkarolása épen az erdélyrészi vidékeken igen fontos és nagy horderejű lenne és hogy gazdáink a gyakorlati példán lelkesülni tudnak, azt eléggé igazolja a besztercei havasokban létesített mintagazdaság példája, amely az érdekelt gazdaközönség figyelmét már is

széles körben felköltötte. Ilyen rendszerü juhgazdaságok létesítésével, amelyek gyakorlati példájukkal minden teoriánál erősebben hatnak gazdáinkra, volna nézetünk szerint a juhgazdaság és kapcsolatosan a juhkereskedelem és gyapju termelés ügye legjobban felkarolható és gazdáinkkal megkedveltethető. Az igaz, hogy a mintagazdaságok tekintélyes és különleges költségeket okoznának földmivelésügyi kormányunknak, de meggyőződésünk, hogy az ilyen befektetés a juhgazdaság modern irányba terelése és fejlődése következtében, hamarosan és gyümölcsözőleg visszafordítaná az államnak a hozott áldozatokat. A mostani juhtenyésztésünk mellett, a tejtermékek praktikus felhasználására gazdáink semmi gondot nem fordítanak, pedig hogy ezt milyen szépen és jövedelmezően értékesíthetnék, szép példát mutat a beszterczei juhgazdaság tevékenysége. Gyapjukereskedelemről sem beszélhetünk, mert anyagunk sem mennyiség, sem minőség tekintetében alig jöhet számításba és a helyi szükséglet fedezésére sem elegendő.

A beszterczei havasok juhtenyésztésének emelésére, e gazdasági ág helyes és célirányos kihasználására követendő példát állít az ottani gazdaközönség szeme elé, a beszterczei m. kir. erdőigazgatóság vezetése alatt álló minta juhgazdaság. Sőt az érdeklődés már is tulterjedt a szomszédos vármegyékre, amelyek birtokos osztályából a tárgyalt évben is több kiránduló társaság szemlélte meg és tanulmányozta a gazdaság berendezését és szakszerű vezetését. A minta gazdaság a tárgyalt évben, daczára a kezdet nehézségeinek és a szükségessé vált nagymérvű befektetéseknek, elég szépen jövedelmezett, pedig ez az első év, a midőn működésről már szólhatunk.

A juhgazdasághoz tartozó 555 kat. hold kiterjedésű havasi legelőn, az év elején 667 drb. anyajuhból és 33 drb.

kosból állott a juh állomány, amelyhez még vásárlás útján 350 drb. anyajuh csatlakozott. Szaporodás 739 drb. bárány volt, melyből selejtezés folytán levágásra eladatott 96 drb., továbbá tenyészanyagul kedvezményes áron kis gazdáknak eladatott 375 drb és a gazdaság részére megtartatott 268 drb. bárány.

A juhállományból 549 drb. fejő juh volt. A fejés tartott 162 napig s ezalatt 27.971 liter tej termeltetett, melyből 6.763 9 kgr. nyers sajt és 804·5 kgr. orda lett előállítva. A nyers sajtból 5299·9 kgr. finom liptói csemege turó és kevésmennyiségű ostyepka sajt készítettett. A turó készlet iránt oly nagy volt a kereslet, hogy az mindig friss állapotban adatott el. Az elkészített turó kezdetben 1—25 kilogrammos fenyőfa deberkébe, később porcellán edényekbe helyezve küldetett szét az ország különböző városaiba.

A gazdaság másik jövedelmi forrását képezte a gyapju-termék, amelyből termeltetett 1771·25 kgr. bunda gyapju, 176·15 kgr. has- és láb-gyapju, 38·10 kgr. hull-gyapju és 161 kgr. csimbók-gyapju, összesen 2.146·5 kilogramm súlyban.

A juhgazdaságnál alkalmazva volt 1 juhászgazda, 1 sajtmester, 1 turókészítő, 7 bojtár és 2 béres, utóbbiak a szintén a gazdasághoz tartozó 4 igás ökör mellett.

A minta juhgazdaság egyik lényeges feladatát képezvén a havasi legelő okszerű és belterjes kihasználására jó példát mutatni, tehát az intézőség kiváló gondot fordított a talajjavításra is. A trágyázás részben kosarazással, (esztenázás) részben az érett trágyának a széthordásával történik. Ezen kívül 8 hold területen a mesterséges trágyázással is kísérlet tétetett és pedig Thomassalak és kalitrágyával.

Meggyőződésünk szerint konzervatív hajlamu gazdaközönségünkben a haladás, a fejlődés iránti érzéket csakis

gyakorlati példákkal lehet fölkelteni. Ennélfogva és mert a beszttercei juhgazdaság a felsorolt adatokból ítélve, nemcsak közzgazdasági céljaink szolgálatában látszik hasznot hajtónak, hanem olyan nyereséget hajtó vállalat is, amely a befektetett tőke után megfelelő hasznot is biztosít, bátrak vagyunk tehát javaslatba hozni, hogy a kolozsmegyei havasok arra alkalmas pontján hasonló minta juhgazdaság szerveztessék.

Végül a m. kir. központi statisztikai hivatal által gyűjtött adatokból ide iktatjuk kerületünk 16 legnagyobb országos vásárának tárgyalt évi állatforgalmát, amely szerint *felhajtott* 39278 drb. szarvasmarha, 3436 drb. ló, 624 drb. juh, 6108 drb. sertés. Ebből *eladatott* 11.907 drb. szarvasmarha, 629 drb. ló, 204 drb. juh és 2569 drb. sertés.

Ezen adatok kiegészítésére ide iktatjuk az államvasutak és a kezelése alatt álló vonalak területünkön levő állomásainak tárgyalt évi állatfeladási statisztikáját is. Ezek szerint 37.304 drb. szarvasmarha, 10.802 drb. juh, 10.472 drb. sertés és 274 drb. ló került feladás, illetve elszállítás alá.

Tojáskereskedés. Tojáskereskedelmünkben a múlt évben lényeges változás, avagy följegyezhető különös fordulat nem történt. Az 1901. évről kiadott jelentésünkben hangsúlyozott óhajtás, hogy a tojás küldeményekre fennálló jelenlegi kiviteli *refactia* úgy módosíttassék, hogy az ne csupán egyes kiviteli részvénytársaság existenciájának biztosítására szolgáljon, mai napig sem teljesült és tovább is élvezik ennek előnyeit ama részvény társaságok, melyek a kiviteli kereskedelmet csak czégükben képviselik, voltaképen azonban tojást soha sem exportálnak. Pedig ezen szállítási díjkezdvezménynek tulajdonképpen az volna a célja, hogy a forgalom, illetve a kivitel emelésére serkentse a tojáskereskedőt. A *refactia* jelenlegi gyakorlata mellett, fájdalom, ezen

kedvezményből azonban legkevesebbet a tényleges tojáskereskedő élvez, s így tehát a termelő közvetve még kevesebbet s az egész cél teljesen elesik, mert a mit a kereskedő kap az illető részvény társaságtól — melynek egyedüli cselekvése, hogy a fuvarleveleket összegyűjti és előlegetesen saját nevével láttatja el feladóként — az oly elenyésző csekélység, hogy a kereskedő árkalkulációjánál számításba sem veheti, míg másrészt a kincstár mérlegét meglehetősen összeggel terheli.

Ezen kedvezményt olyképpen kellene módosítani, hogy minden teljes kocsirakomány után a tojáskereskedő egy maga — minden közvetítő nélkül — élvezhesse. E módosítás következtében elérhető volna az, hogy a tojáskereskedő a tojásárút jobban fizetheti — tehát a termelő is élvez belőle — másrészt azonban buzdítólag hatna arra is, hogy minél többet exportáljon, ami már azért is valószínűbb lenne, mivel a kocsirakományoként élvezhető kedvezmény birtokában, kereskedőink versenyképessége lényegesen gyarapodnék. — A múlt év forgalma, tekintettel a kedvezőtlen tengeri termésre aránytalanul kisebb volt az előbbi évek eredményénél.

Mézkereskedés. A tavaszi kedvező meleg időjárás mellett a gyümölcstfák bő virágzása, valamint a rétek és kaszálók változatos méhlegelőin szépen fejlődött, sőt meg is gyarapodott méhtörzsek a rajzás és mézelés tekintetében sokat ígérő kilátással kecsegtették a méhészeket. A június—szeptember elejéig tartott rendkívüli szárazság azonban szétfoszlatta a reményeket, mert a növényéletet a szárazság eltikkasztotta s a méhlegelők leforrázásával minden mézforrást annyira kiapasztott, hogy a szeptember elején beállott esőzések már javulást nem eredményezhettek. Ennél fogva a tárgyalt évben a rajzás silány, a mézelés szegényes

eredményü volt s csak a magasabb fekvésü erdős tájakon és a havási vidékeken volt számottevő mézszüret.

Az eredmény a mult évinek felét sem tette ki, viaszban pedig még ennél is kevesebb volt. Ennek következtében a készlet — a hazai fogyasztáson kívül — kivitelre felesleget nem adott s az árak is magasak voltak. A pörgetett méz 100—160, a lépesméz 150—200, a szüzméz 160—240 fil-lérjével kelt kilogrammonként.

Végül megemlítjük, hogy a méhek lekénezése és a méz tisztátlan kezelése tárgyában már több ízben tolmácsolt panaszok egyre tartják magukat. A kerületi méhészeti vándor-tanítók minden buzgólkodása, amelylyel előadásaik alkal-mával a szakszerű méhészeti ismeretek terjesztése közben ezen visszaéléseket ellensúlyozni igyekeznek, nem járt sikerrel. Nagyon idején lenne tehát, ha e viaszágok orvos-lása érdekében kilátásba helyezett méhészeti törvény mielőbb elkészülne.

Selyemtermelés. A selyemtermelés ügyének jövőben már rendes rovatot szentelhetünk. Örömlükre szolgál jelteni, hogy Szilágymegye összes közhatóságainak kitaró buzgal-mából és czéltudatos törekvéséből, lassu fokozatban ugyan, de ma már olyan alap keletkezett, amely selyemtermelé-sünk meghonosodása és állandósítása tekintetében számot-tevő tényezővé vált. E megyében a legutóbbi 1—2 évben ugyanis az utak szegélyezésére 4000 drb. szederfa lett ki-ültetve és pedig a Kolozsvár—szilágysomlyói állami utra 2 ezer drb. és a Zsibó—benedekfalvi törvényhatósági utra 300 drb., a Zsibó—felegregyi törvényhatósági utra 200 drb. és az Őrmező—hidalmási törvényhatósági utra 1500 drb. Szilágymegyében a selyemtermelés már az 1882. évben vette kezdetét. Az igaz, hogy akkor csak 2 községben 2 termelő foglalkozott vele és összesen 17 kiló 40 deka gubó

lőn 42·14 korona értékben termelve, de örvendetes, hogy e szerény kezdeményezés fokozatosan oda nőtt ki, hogy a tárgyalt évben 35 községben 154 család foglalkozott a selyemtermeléssel, a kik 2509 kiló 30 deka gubót termeltek, amely után 4708·36 korona bevételük volt. A megyében 1882—1904. évig termelt gubók után az összes bevétel 14.277 korona volt, ami ugyan nem sok, de azt kell tekintetbe venni, hogy az intenzivebb termelés csak 1901. évtől számítható, mert az 1901—1904. évi termelés értéke egymagában 13.160 koronát tesz ki, amiből egy tenyésztőre átlag már 30 korona esik. A szederfa állomány szaporodását élénk színben tünteti fel az a körülmény, hogy a tárgyalt évben magánfeleknek kiültetés céljából 117.100 drb. 2—3 éves szederfacsemete lőn kiosztva. A selyemtenyésztési felügyelőség különben az 1882—1904. években 346 liter szederfa magot, 575 646 drb. 2—3 éves szederfacsemetét és 10.377 drb. kiültetésre alkalmas szederfát osztott e megyében szét. A számbavétel szerint azonban e mennyiségből 33.481 szederfa ültettetett ki, amelyből a községi faiskolákra 11.552 drb. esik, míg 15 községben 3990 drb. volt a tárgyalt évben kiültetett szederfák száma. A közhatóságok és köztisztviselők dicséretes buzgalmán kívül hálásan kell kiemelnünk az országos selyemtenyésztési felügyelőség tevékenységét is, mert az elért eredményeket nagyrészt a felügyelőség figyelmének és gondoskodásának lehet köszönni. A szederfa kiosztáson kívül, ellátja az érdekelteket a csemeték gondozása körüli utmutatásokkal, tanácsokkal is, sőt a tárgyalt évben az egyes községekbe oktatókat is küldött ki, akik a tenyésztés ideje alatt előszóval oktatták és ellenőrizték a tenyésztőket, továbbá előadásokat is rendeztek több községben. Hogy pedig a gubó beváltás körül is minél könnyebb helyzetet teremtsen, a tárgyalt évben

Zsibón, Nagyderzsidán és Tasnádon gubó beváltó állomások rendezettek be, a hol 2570 kiló 30 deka gubó, 4825·56 korona értékben került beváltásra. A selyemtermelés körül az utóbbi években itt elért szép eredmények nagy része az országos selyemtenyésztési meghatalmazott intézkedéseinek tulajdonítható, de részük van azokban a hatósági tisztviselőknek is; ez okból biztosan remélhetjük, hogy a selyemtenyésztés e területen már megfogamzott, gyökeret vert s a fokozatos tovább fejlesztés biztosítva van. Az így feltüntetett jó példa sem fog elmaradni, sőt további fejlődés záloga.

Hogy e feltevésünk nem alaptalan, megemlítjük, hogy a szilágymegyei példák a határos megyékben már is kezd követésre találni. Így például Szolnok-Doboka megyében egyelőre a szederfa ültetés körül örvendetes igyekezetet látunk. A Szamosvölgyi vasut már évekkel ezelőtt tett kísérletet vonalainak szederfával való beültetésére. A tárgyalt évben e tevékenységét újabb 10 ezer drb kiültetésével fokozta. Követésre méltó példát mutat továbbá a dési m. kir. államépítészeti hivatal is. A tárgyalt évben folytatva a múlt évben megkezdett intézkedését, a Nagybánya — kolozsvári állami ut Dész—kapjoni szakaszán 1000 drb. szederfát ültetett ki és pedig olyan eredménnyel, hogy csak 25 fa pusztult el. A szederfa ültetést a jövőben fokozni fogja. Ugyanez a hivatal a csákiigorbói járásban Zsibó felőlről kezdve ugyancsak 1000 drb. szederfát ültetett ki a törvényhatósági ut mentén, itt azonban a kiültetés, a szokatlan szárazság és kedvezőtlen talaj viszonyok miatt, nem járt kifogástalan eredménnyel, mert mintegy 12% nem eredt meg. A kivetszett alanyok itt pótolhatni, az utrészt folytatólagos befásítása pedig az 1905. év folyamán folytatást fog nyerni.

Halászat, Haltenyésztésünkről semmi biztatót sem jelenthetünk. Pedig e gazdasági ág kultiválása nem kicsi-

nyelhető közgazdasági érdeket képez, amely méltán több gondot és figyelmet érdemel, mint a minőben már évek hosszú sora óta részesül. A rabló és orvhalászat mellett folyóvizeinkben és a patakokban maholnap csak hirtől fogjuk a halakat ismerni, mert már ma is alig lehet valami állományról beszélni. A kipusztult állomány pótlása érdekében pedig sem a hatóságok, sem egyesek részéről törekvéssel sehol nem találkozunk. Kivételt — tudomásunk szerint — csupán a beszteczei m. kir. erdőigazgatóság képez, mint amely céltudatos és kitartó fáradsággal küzd a havasi patakok benépesítésén. Az előző években kihelyezett pisztrang ikrákból — a beérkezett értesítés szerint — már igen tekintélyes a fiatal hal állomány és most az igazgatóságnak az a főgondja, hogy a már benépesített és pisztrang tenyésztésre alkalmas patakokon a halászat lehető szigoruan ellenőriztessék. Ennek eredménye már is öröndetesen mutatkozik, mert a gondosabb őrizet alatt álló völgyekben, a pisztrang állomány észrevehetően szaporodik s ha az orvhalászat az illetékes hatóságok részéről az eddiginél szigorubban büntettetnék és ez által a haltenyésztés kellő védelemben részesítették, az őrizet alá vett patakok halállománya rövid idő alatt tetemesen emelkedni fog.

Sokkal kedvezőtlenebb a kép a kolozsmegyei havasokban, hol miután a reketői mesterséges pisztráng tenyésztés megszűnt, a halállomány pusztulása meg van pecsételve. Az erdőigazgatóság ugyan itt is meg tesz mindent és saját közegeivel a legszigorubb felügyeletet gyakorolja, de ennek daczára az orvhalászok üzérkedéseit nem tudja megakadályozni. A halállomány csökkentéséhez és a pusztuláshoz végül hozzájárul a Hidegszamoson és a mellékpatakokon gyakorlatban álló rönk és tűzifa usztatás is, amely a természetes tenyésztést bénítja meg.

Halastavunk kettő van és pedig *Czegén* a Gr. Wass Jenő tulajdonában, amely 198 hold kiterjedésű. Rendszeres haltenyésztés azonban itt nincs, habár hat év óta mintegy 300 ezer fogas süllő ikra helyeztetett ki az állomány szaporítása céljából. Az eredmény azonban nem kielégítő, miért is a kihelyezés a következő években is folytatódni fog. A tenyésztés az uradalom céljaira és csak kis mértékben történik eladás céljából is. Az eladás a szamosujvári és budapesti piacokon történik és pedig ponty vagy potyka halnemekben.

Másik halastavunk *Mezőkapuson* van, melynek Sándor János a tulajdonosa. A halastó 40 hold nagyságu és a mesterséges haltenyésztés az 1900. évben vette kezdetét és kizárólag az uradalom céljaira történik. Évenként 50 ezer fogas és süllő ikra lett kihelyezve, de nem a legjobb eredménnyel. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kiállítások. Baromfi kiállítás. A Besztercze kerületi mezőgazdasági egyesület a tárgyalt év augusztus hó 20—23-ig Beszterczén *baromfi kiállítást* rendezett volt. A kiállításon 30 kiállító 12 tyukfajjal vett részt. Összesen 216 drb. tyuk, 3 lud, 17 kacsa, 58 drb. galamb, 2 drb. pulyka és 14 drb. tengeri nyul volt kiállítva. A kiállítók beszterczei kereskedők, iparosok, hivatalnokok és gazdák voltak. Helypénzt a kiállítók nem fizettek. Pénzjutalom 17 volt kitűzve 150 korona értékben, amit az erdélyi szász mezőgazdasági egyesület igazgatósága adott rendelkezésre. A kiállítás költségei az eladott 464 drb. 50 filléres sorsjegy árából és a belépti díjakból befolyt 131 kor. 60 fillérből nyert tedezetet. A sorsjegyek alapján 5 tyuktörzs lett kisorsolva. A kiállítást 4 nap alatt 312 személy látogatta, akik tulnyomólag beszterczei lakosok voltak.

Állat-, gép- és eszköz-kiállítás. A tárgyalt évben a Kis-

küküllő vármegyei Gazdasági Egylet szeptember hó 14—16. napjain *Dicsőszentmártonban mezőgazdasági gép- és eszköz-kiállítással kapcsolatos mezőgazdasági kiállítást* rendezett. A kiállítás szarvasmarhák, sertés és baromfiak bemutatására szorítkozott s a vármegye egész területéről lehetett az állatokat bemutatni. A kiállítás állatdíjazással volt egybekötve. A kiállításon 50 résztvevő 220 drb. állattal vett részt. A kiállítás megtekintése díjtalan volt és a látogatók száma mintegy 4500-at tesz ki. A kiállítás költségei a befolyt helypénzekből nyertek fedezetet. A gép- és eszköz-kiállításon 26 gyáros vett részt és a kiállított gépek közül 15—17 ezer korona értékben eladás is történt.

Tejszövetkezetek. Megemlítjük, hogy a folyó évben Radnóthon »*Radnóth és vidéke tej és egyéb gazdasági termékeket értékesítő szövetkezet*« alakult. A tagok száma 20 és általuk 127 drb. 1 korona értékű üzletrész összesen 127 korona értékben lett jegyezve és befizetve. A szövetkezet ez idő szerint csupán a tejértékesítést vette fel programjába és csak később fogja megállapítani, hogy minő más gazdasági termények értékesítésére terjeszkedjék ki. A tejet részben nyers állapotban, részben vajnak feldolgozva szándékozik a szövetkezet értékesíteni és pedig a kolozsvári és budapesti piacokon. A szövetkezet a székelyföldi miniszteri kirendeltség közvetítésével 3000 korona segílyt nyert a földművelésügyi Miniszter urtól.

Kapcsolatosan megemlítjük továbbá, hogy a földművelésügyi Miniszter ur a nagysármási hitelszövetkezetnek 40 ezer korona kölcsönt adott oly czélből, hogy a hitelszövetkezet tagjainak tehenek beszerzésére kötvényes kölcsönt nyujtson. Az adandó kölcsönök 5 év alatt törlesztendőek és pedig a telepes tagok által kamat nélkül, más hitelszövetkezeti tagok által 4%-os kamat mellett. A segílyezés kö-

vetkeztében megvásárolt 150—200 drb. tehén létszám mellett azt hisszük, hogy itt is eredményesen szervezhető lesz a tejértékesítő szövetkezet. A mozgalom már is megindult ez irányban élén a járás főszolgabirájával s ez a körülmény reményt nyújt arra, hogy a szövetkezet mielőbb meg is fog alakulni.

Fakereskedés. A tárgyalt év a fakereskedelemre nézve általában igen kedvező volt. A termelt különböző választékú faanyagok az eddigieknél magasabb árakon keltek el és az összes készletek majdnem teljesen eladattak. Ugy a hazai, mint a külföldi piacokon nagy kereslet mutatkozott különösen a fűrészeltáru és épületfa iránt. Ezen örvendetes körülmény az elmúlt tél kedvezőtlen időjárásának tudható be első sorban, amennyiben úgy a szánutakra utalt, mint az usztatásra és tutajozásra berendezett termelési helyeken a gömbölyü famennyiségeket a fűrészekhez szállítani lehetetlen volt olyannyira, hogy a Maros folyó fenyővidékein még ma is az 1903. évben termelt gömbfa, a partok mentén van fölhalmozva és még mindig várja az elszállítást. Hozzájárult a kedvező áralakuláshoz továbbá a külföldön, nevezetesen Németországban és a Keleten mutatkozott nagy szükséglet, nemkülönben a belföldi építkezések folytán előállott nagyobb fogyasztás.

Fakereskedelmünk jövő fejlődésére lényeges befolyással lesz a külállamokkal s különösen a Németországgal kötendő vámszerződés. Németországnak az agrárvámok kérdésében ismert álláspontjánál fogva tartani lehet attól, hogy az új vámtarifa Magyarországra hátrányos lesz. Ha pedig fakereskedelmünk a németországi legnagyobb és legjobb piactól elesik, nem kell jós tehetség annak megítélésére, hogy a más faexport államokkal, nevezetesen Oláhországgal, Svédországgal, Oroszországgal való verseny folytán, a ma-

gyar fa árai hanyatlani fognak és ezzel a most virágzó fakeskerkedelmünk lejtőre kerül és elsüllyed. Magyarországra nézve tehát igen kívánatos volna az eddigi vámnehézségeket is megszüntetni s különösen Németország felé a kiviteli vámot a durva fűrészelt árura és gyalult fűrészárura nézve egyenlővé tenni, mivel ez utóbbinak Németországba való szállítása ugyanis most annyira meg van nehezítve, hogy csak durva fűrészárut lehet ott értékesíteni. Ha ezt a kedvezményt megnyerhetné fakeskerkedelmünk, a kevés fáradtsággal járó gyalulásért nemcsak kereskedőink munkálkodása lenne kiadósabb, de sok ezer hazai munkás kéznek is jó keresetet nyujtana.

Panaszolja is a szakkörök, hogy a fűrészipar hazánkban nagyon sok nehézséggel kénytelen küzdeni, nevezetesen pedig nem részesül az állam részéről abban a hathatós támogatásban, mint pl Németországban, ahol is a gőzfűrészipart egyebek közt azzal is előmozdítják, hogy a gömbfát igen alacsony vámért bocsátják be, ellenben a kész fűrészcikket jóval magasabb vámmal terhelik. Nálunk ellenben a rönkfa-kivitel segítik elő Oderbergen és Fiumén át gravitáló olcsó kiviteli fuvardíj-tételekkel, holott helyesebb és megokoltabb lenne, hogy belföldi iparvállalataink támogatása végett oly rönkfa szállitmányokra nézve léptessenek életbe olcsó fuvardíjakat, amelyek hazánkban dolgoztatnak fel pallókká, deszkának, stb. és így mint jóval értékesebb áru kerülne kivitelre. Hazánk oly gazdag erdei nyersterményekben, hogy elsőrendű feladatnak kellene tekinteni azt a törekvést, hogy a tömérdek nyersanyag nagy részének ipari feldolgozása hazánkban biztosittassék. Mert nem szorul bizonyításra, hogy a nyersanyag, nyerstermék kivitele legkisebb haszonnal jár és sok munkadíjat, sok iparüzemi hasznot veszitünk az exportált nyerstermékeken, mely kül

földre megy, ott dolgoztatván fel a nyerstermék és mint kész áru drága pénzen kerül vissza.

Az erdélyrészi erdőségek fakészletei kivitelének hátrányára van a romániai magas vámtarifa, minek folytán a romániai piacok ugyszólva el vannak zárva a magyar fára nézve és még az átvitelt is igen nehezé teszi a vámsorompóknál gyakorolt körülményes eljárás, a sok formalitás pedig nemcsak sok idővesztéssel jár, hanem fakereskedőinknek felesleges kiadásokat is okoz. Feszült figyelemmel kísérjük tehát magunk is és az érdekeltek, hogy a Romániával és Németországgal felvett kereskedelmi vámszerződési tárgyalások milyen eredménnyel fognak járni s meghozzák-e fakereskedelmünknek azt az orvoslást és segélyt, amelyre kereskedelmünk jövő fejlődésének szüksége van.

Áttérve az egyes fanemek 1904. évi termelési és értékesítési viszonyainak ismertetésére, örömmel jelenthetjük, hogy a *tölgyfa* üzletben a termelés sokkal intenzivebb volt, mint az előző években és hogy ennek folytán az év folyamán eladásra került tölgyállományok igen jó árak mellett keltek el. Növelte a tölgyfa üzlet várakozáson felüli fellendülését a m. kir. államvasutak, valamint az osztrák vasutak nagy talpfa-beszerzései. A fűrészelt tölgyfaáru kivitele is sokkal élénkebb volt, mint az előző években és előre látható, hogy az 1905. évben a kereslet még fokozottabb lesz, nevezetesen „parkett friezekben“, mely árucikkért rendkívül nagy árak mellett is igen élénk a kereslet.

A *tölgydonga* üzlet is fellendült a tárgyalt évben és a mi ritka, a *cserfa* donga kezd keresett czikké válni. Jelenleg ebben nagyobb az érdeklődés még a belföldön is. Minthogy a cserdonga üzlet különösen a külföldön az utóbbi években örvendetesen kezd tért hódítani, jól tennék vállalkozóink ha ez üzletágat fokozottabb mértékben vennék figyelembe, mert

azzal nemcsak egy eddig parlagon hevert kincs kerülne forgalomba, hanem a kamaránk területén fekvő nagy csererdőségek kihasználása sok munkás kéznek adna foglalkozást és keresetet.

Bükfában a termelés még mindig a kezdetlegesség keretén belül mozog, ámbár tagadhatlan, hogy ezen fanem is évről-évre fokozatosan mind nagyobb tért hódít. Sajnos azonban, hogy kamaránk területe ezen örvendetes tényben nem igen tart lépést és pedig azért, mivel a külföldi fogyasztó piacokra fennálló vasuti díjtételek tulmagasak. Nem hagyhatjuk tehát ez alkalommal is megemlítettlenül, az e cikkben dolgozó fakereskedőink azon méltányos kérelmét, hogy *a bükfa, miután nagy súlya mellett csekély értékkel bíró fanem, olcsóbb díjtétel alá volna sorozandó*. Hivatkozhatunk a németországi vasutak példájára, hol az igazgatóságok ez elvitázhatlan tényre már rég belátták, és az olcsóbb bükfaárut a fanemekre fennálló díjszabások kisebb tétele alá sorolták. Ha e példát hazai vasutaink is követnék, pénzügyileg se jönnének ki rosszul, mert e segítség mellett a hazai bükfa termelés és értékesítés olyan rohamos fellendülést nyerne, amely minden tekintetben tömegével kárpótlást adna, nem is említve közgazdaságunkra eső azt a nagy hasznot, a mely a jelenleg alig értéket képviselő bükfatermelés megnövekedő kihasználásával állana elő. Hazai vasutaink pénzügyi politikájának kell tehát betudnunk, hogy kamarakerületünk bükfatermelése nem áll arányban a nyersanyag mennyiségével, mivel a nagy tőke ily helyzetben tartózkodik a bükfa üzlettől, a kis tőke pedig nem boldogulhat.

Gőzölt bükfűrészáruban is igen nagy volt a kereslet és fánk is volna bőviben, azonban hiányzanak a jó közlekedési utak és a vasuti tarifa segítsége.

Bükfadonga az év első kétharmadában teljesen el volt

hanyagolva és már úgy látszott, hogy e cikk a czukorengedmény megbomlása és a rossz burgonya termés miatt válságba jut, mivel tehát kereslet épenséggel nem volt, az árak a múlt évvel szemben 25%-kal hanyatlottak. — Az utolsó harmadban azonban az üzlet hirtelen fellendült és különösen francia export áruban nagy lett a kereslet. — A német piacra, mely az alárendeltebb árut használja, a kereslet még ma is alig számot tevő. Görög és olasz vékony donga is el van hanyagolva. Kamarakerületünk egyik czége a francia piacokkal számot tevő üzletet bonyolít le.

Fenyőfában az üzleti év páratlanul áll a maga nemében. Az elért árak a tavalyiakkal szemben majdnem 25%-kal magasabbak és még most sem érték el a megállapodás pontját. A készletek majdnem teljesen kimerültek s ha az idei kedvező téli időjárás mellett a készletek pótolhatók lesznek, a tapasztalt irányzat és kereslet mellett még ez esetben is az 1905. évi áralakulások elé a legnagyobb bizalommal tekintenek kereskedőink, mert a készletek megszáporodása sem gyakorolhat kedvezőtlen befolyást az áralakulásra, miután az, az intensiv kereslet mellett, már is biztosítva van.

A beszterczei erdőigazgatóság által kezelt erdőségekben a tárgyalt évben a következő fahasználatok lettek fogantatosítva. A *Besztercze folyó* és *Szamos völgyére* hajló erdőségekben 866·39 kat. hold vágás terület, melyről kitermeltetett a besztercze-naszódi faipar r. t. által 123 ezer m³ fenyőszálfa és rönkfa. Ezen fatömegből mintegy 20 ezer m³ szálfat a Szamos folyón és a Tiszán Szegedre tervezték letutajozni, azonban a nagy szárazság a tutajozást lehetetlenné tette. Az elindított tutajok a Szamos különböző szakaszain megakadtak s kénytelen volt a társaság az elindított tutajokat partra vontatni s azok letutajozását 1905. év tava-

szára halasztani. A kitermelt faanyag többi része a valeamárei és dombháti gőzfürészekben fűrészárura lőn feldolgozva. A Szamos völgyében a fakereskedelem állandóan nagy nehézséggel küzd. A faanyagoknak tutajozása a legtöbbször nem sikerül, egyik évben, mint 1902. évben, az árvíz, máskor, mint a tárgyalt évben, a vízhiány semmisíti meg fakereskedőink legszebb reményét. A fűrésztelepekről a borgói vasutállomásig 36, illetve 56 km. távolságra tengelyen való szállítás tulmagasra emeli az anyagok előállítás költséget s ez által csökkenti a hasznot és a fakészletek értékét. — Ezenkívül ugy a vizen, mint a tengelyen való szállítás által a faanyag sokat veszít minőségéből. Nagy áldás lenne tehát a vidékre és a fakereskedelemre egyaránt, ha a Bethlenkisilvai vasut mielőbb megépülne. E régi óhajtás megvalósulásának ügye a tárgyalt évben anynyi haladást már tett, hogy a vonalra előmunkálati engedélyt kérték.

A Szálva völgyére hajló erdőségekben két vállalkozó által 560 kat. holdon 63 ezer m³ fenyőfa termeltetett és dolgoztatott fel a Bánffy-telepi és romulii három gőzfűrésztelepen. Az előállított épületfa, haszonfa, zsindey, lécz, szőlőkaró, seprőnyél és tojásláda, a fűrésztelepekről tengelyen lett az 50—60 km. távolságra fekvő Bethlen állomásra lefuvarozva. A Szálva-völgyi páratlan rossz állapotban levő törvényhatósági ut ellen, még mindig felhangzik a panasz. Minthogy azonban Nagyméltóságod ez igen fontos utvonal kiépítését a beruházási hitel terhére magára vállalta és az utépités már is szépen halad, most már megnyugszunk abban, hogy fakereskedelmünk nagy hasznára a kiépítés rövid idő alatt befejezést fog nyerni és ezzel a méltánylást érdemlő panaszok orvoslást nyernek.

A Bukovina felé kihajló erdőkből 437·66 kat. hold vágásterületről 52 ezer m³ fenyőszálfa termeltetett. Ezen fa-

anyagok tutajba kötve részint Dornawatrára, részint a romániai Galaczra lettek továbbitva és az ottani gőzfürészekben fűrészáruvá feldolgozva. A kész anyag nagyrésze keleten, kisebb része pedig vasuton szállitva Németországban és Schweitzban lett értékesítve, míg a vékony szálfagömbölyü állapotban a keleti tartományokban, főkép Bulgáriában nyert elhelyezést.

A *Rumánia* felé hajló erdőseégekből 418·4 kat. hold vágásterületen 3 cég által 39 ezer m³ gömbölyü és szálfatermeltetett.

A beszttercei erdőigazgatóság területén a tárgyalt év július 14-én megtartott árverésen 10 évi kihazsnálásra 4585·54 kat. hold vágásterület faanyaga lett 3,651 435 K. értékben eladva. Az egységár kat. holdanként 450—1140 kor. közt váltakozott. Az értékesítések eredménye kedvező volt, amennyiben az ezelőtt 14 évvel értékesített szomszédos vágásterületek értékének kétszeresét, sőt egyes vágásoknál annál is többet tesz ki a most elért egységár. Az erdők értékének oly szembeötlő emelkedését az erdőgazdaság fejlettsége és a nagy kereslet okozza, a mely a 14 év alatt létesített berendezések felhasználásával igyekszik az eddig hozzáférhetetlennek hitt erdők feltárását munkába venni.

Az erdőigazgatóság kiváló gondoskodása volt ez évben is, a fahasználatokkal párhuzamosan az újra erdősítésre felügyelni. Az erdőigazgatóság kezelése alá tartozó erdőterületekből önvetyenyülés és sarjadzás által 375·3 kat. hold vágásterület újult fel. Csemete ültetéssel pedig 2692·04 kat. hold lett újra erdősítve, amire 6,309.000 drb. 3—4 éves tulnyomó részben luczfenyő, kevés részben veresfenyő csemete lett felhasználva. Az erdősítések az előhegységekben a nagy szárazság folytán azonban sokat szenvedtek, míg a magas hegységi vágásokban elég szépen fogamzottak a cse-

meték. Az elültetett csemeték az első 5—6 év alatt sokat szenvednek a különböző erdei gyomoktól, épen azért a gyomok elhatalmasodásának megakadályozására a beültetett területeknek juhokkal való mérsékelt legeltetésével gondoskodott az igazgatóság, ami kétszeres haszonnal járt.

A letarolt területek újra erdősítéséhez szükséges csemeték nevelésére az erdőigazgatóság alá rendelt 11 erdőgondnokság kerületében 63 csemetekert volt művelés alatt, a melyekben 19,140.000 drb. 1—4 éves csemete volt a tárgyalt év kezdetén. Minthogy pedig e mennyiségből a tárgyalt évben 6,309.000 drb. újraerdősítésre felhasználtatott, a következő erdősítési idényre 12,831.000 darab maradt készletben.

A Kolozs-, Alsófehér-, Torda-Aranyos és Szolnok-Doboka megyék területén levő kincstári erdők kezelése, a kolozsvári m. kir. erdőigazgatóság alá tartozik. Ez erdőségekben a tárgyalt évben a következő használatok történtek:

Kolozsvármegyében a gyalui és a bélesi erdőgondnokságok területén 272·7 kat. holdban 35 ezer m³ fenyőrönk 113.743 korona értékben. Ezen famennyiség, valamint az 1903. évben kitermelt mennyiségből 22.607 m³ fenyőrönk a Hidegszamosi kincstári faraktárba lett leusztatva és az ottani gőzfűrészben feldolgozva. A rönkfának már nem alkalmas törzsekből a kincstár költségén 18.800 m³ fenyő és 9046 m³ bükk tűzifa termeltetett, a kolozsvári magánfogyasztók, meg a helybeli gyufagyár és dohánygyár tűzifa szükségletének fedezése céljából. A régi rönkvágásban állva maradt vékonyabb méretű és kevésbé értékes anyag, a havasi lakók által bárczajegyek alapján lett 32.799 korona értékben értékesítve. Ezen anyagokat a havasi lakók szarufának, dongának, gerendának, lécznek, zsendelynek, rudnak szőlőkarónak dolgozzák fel és értékesítik a kolozsvári

és közeli városok piacznán, míg a kész faedényekkel az alföldi piaczkokat is felkeresik.

Alsófehérmegye erdőségeiben kitermeltetett 23 kat. holdban 876 m³ fenyőépület és műszerfa 2869 korona és 820 m³ fenyő tűzifa 732 korona értékben, továbbá 41 holdban 189 m³ bükk épület- és műszerfa 566 korona értékben és 1292 m³ tűzifa 6712 korona értékben. A bükk műszerfából a vidéknek aranybányászattal foglalkozó lakosai a zuzdákhoz szükséges zuzó-nyilakat és csillevezetékét, valamint bányatámfákat készítenek. A megye területén levő erdőségek jobb értékesíthetése céljából kívánatos lenne a közlekedési eszközök gyorsabb fejlődése, mert a vasuti vonalak távolsága miatt most csakis a szó szoros értelmében vett helyi értékesítéssel kell megelégedni.

Torda-Aranyosmegye erdőségeiben 408 kat. hold területéről a tordai cellulosegyár részére 21.570 m³ fenyőfa lett 24.901 korona értékben kitermelve. Ezen kívül bárczajegyek alapján magánfelek 238 kat. holdon 921 m³ fenyő tűzifát, 15.650 m³ fenyő épület- és műszerfát, 60 m³ bükk épületfát és 618 m³ bükk tűzifát termeltek ki 43.870 korona értékben. A fenyő anyagot zsindey, lécz, szőlőkaró, faedény, donga, stb. hasított árunak feldolgozva hozzák forgalomba, amely háziipari foglalkozás a havasi lakosságnak a csekély marhatenyésztés mellett, régi időktől fogva ugyszólván egyedüli foglalkozása.

Szolnok-Dobokamegye területén levő kincstári erdőségekben 26·8 kat. holdon, a tövön álló fakészlet árverés útján lett a tárgyalt évben eladva, amelyből 88 m³ tölgy épületfa, 1365 m³ tölgy tűzifa és 1539 m³ bükk tűzifa lón termelve.

Az államvasuti vonalak állomásain a tárgyalt évben kamaránk területéről 6491 w. épületfa, 6546 w. tűzifa, 635 w. fakéreg, 79 w. faszén és 29 w. donga került feladásra.

Ipari kataszter. A mennyire a körülmények lehetővé tették ez a fontos nyilvántartás a tárgyalt évben egészen beállított és az állomány felvétel, a minek folytán a rendelkezésre álló adatokból a következők érdemelnek fel-
említést.

Az ipari törzskönyv álladéka az 1903. év végén összesen 20.131 számadatot tüntet fel, a miből 13.682 az iparúzókre, — 6449 pedig a kereskedői foglalkozást önállóan gyakorló czégekre esik. Az 1904. év folyamán összesen 3.530 ipari- és kereskedői-üzlet gyakorlására jogosító iparhatósági iparigazolvány, illetve engedély lőn a kamara területén kiadva, a melyből az ipari foglalkozásokra 2.280, a kereskedők létszámára pedig 1.250 jutott. Ebben az évben beérkezett összesen 771 üzlet *megszűnési* értesítés, a melyekből 457 az iparüzletekben, — 314 pedig a kereskedői szakokban beállott fogyatékre vonatkozik. Mindezeket az adatokat egybe vetve, a törzskönyv állaga az 1904. év végén összesen 22.890 önálló ipari és kereskedői üzletet tüntet fel, a mely állagból a szorosán vett iparálladéka 15,505, a kereskedői foglalkozások álladékára pedig 7.385 vállalat esik.

⟨Az 1904. évben keletkezett 3.530-at tevő létszámot az 1903 és az ezt megelőző években keletkezett üzletek számával összehasonlítva jelentékeny, körülbelől mintegy 1250—1350-et kitevő többlet mutatkozik. Megjegyezzük azonban, hogy az önálló ipari- és kereskedői-vállalatok 1904. évi tényleges szaporodása javára a legjobb akarat mellett sem irható, mivel ez a többletnek jelentkező szaporulat a törzskönyvi anyag rendezése alkalmával iparigazolvánnyal nem bíró és annak megváltására ebben az évben kötelezett régi önálló iparúzóik által tett bejelentések nyomán jött létre. Ezt előre bocsátva, — különösen ha még a

megszünési eseteket is tekintetbe vesszük, — arra a következtetésre jutunk, hogy az előző évek hasonló adataival szemben, 1904. évben az iparálladék nemhogy szaporodott volna, hanem ellenkezőleg jelentékeny csökkenést mutat fel. A csökkenés legnagyobb részben a kisipar rovására esik, míg a kereskedelmi üzletágakat csekélyebb mérvben érinti. >

A mutatkozó hanyatlás részben a nyoinott közgazdasági viszonyokban, részben pedig az általánosan tapasztalt nagymérvű munkahiányban leli magyarázatát.

Az 1904. év végével fennálló iparálladékból a valóban iparűzőkre eső 15,505 vállalat az egyes iparágak között a következőleg oszlik meg és pedig: kovács 1120, késes és köszörüs 37, épület-, mű- és géplakatos 147, arany- és ezüstmíves 25, rézmíves 19, bádogos 171, gépgyáros és gépjavitó 6, puskamíves 6, kocsigyártó és kerekes 458, órás 87, műszerész stb. 30, kőbányászat 30, kőfaragó 39, fazekas 288, gőz- és vízfűrés 42, kádár 104, asztalos 741, esztergályos 28, szitakötő 24, kosárfonó 9, fésűs 24, bőrgyár és timár 200, szijgyártó és nyerges 116, kefekötő 21, posztóványoló 31, kötélverő 39, szövő és takács 25, kelme-festő 36, kárpitos 57, férfi- és nőiszabó 924, szűcs 412, női divatáru készítő 33, kalapos 51, cipész és csizmadia 2713, ruhatisztító 27, fodrász és borbély 216, könyvkötő 45, lisztelő malom és molnár 1175, pék és sütőiparos 257, cukrász 33, mézesbábos és pogácsás 75, hentes 134, mészáros 1237, egyéb hús és zsiriparos 144, szeszgyáros és pálinkafőző 49, eczetgyár 15, konyak- likőr- stb. gyártó 25, szikvízgyártó 75, olajgyártó 64, gyertya- és szappangyártó 22, építész és építővállalkozó 84, kőmíves 394, ács 652, üveges 21, szobafestő 85, kövező 24, vízvezeték- és villanszerelő 16, kéményseprő 90, nyomdaipar 52, fényképész 34, vendéglő-, szálloda- és korcsma-ipar 1580, kifőző, ételmezési

vállalkozó 130, kávéház és kávé 78, bérkocsi és fuvaros 303, temetkezési vállalat 29, egyéb jelentéktelen iparágak 247, vagyis összesen 15,505.

A 7385 kereskedői üzletből esik: mezőgazdasági és állati termékekkel való kereskedésre 324, épület és tűzifa kereskedésre 248, kő és mészkereskedésre 29, vaskereskedésre 26, varrógépkereskedésre 15, porcellán- és üvegkereskedésre 56, butorkereskedésre 16, bőrkereskedésre 78, diszmű és norinbergi árú kereskedésre 28, papirkereskedésre 19, kézmű- és rövidárú-kereskedésre 219, férfi- és női divatárú kereskedésre 158, ruhakereskedésre 51, fűszer-kereskedésre 225 (ezek között 21 fogyasztási- és értékesítőszövetkezet), fűszer- és vaskereskedésre 33, szatócsüzletre 3637, tojás-, tej- stb. kereskedésre 180, hentes árúkereskedésre 54, bor-kereskedésre 55, sörkereskedésre 17, szesz- és eczet-kereskedésre 23, ásvány- és szikvízkereskedésre 12, könyvkereskedésre 44, zsidóárú üzletre 64, vegyeskereskedésre 542, cseléd- és helyszerző-vállalatra 15, szállító- és bizományos vállalatra 20, cséplési- és egyéb (272 alcsoport) vállalatra 593, pénzintézetekre 223 (ebből a központi hitelszövetkezet kötelékébe tartozó szövetkezetekre 136, más hitelszövetkezetekre pedig 7 esik), a jelentéktelenebb kereskedelmi üzletre 401, vagyis összesen: 7385.

Házalási törzskönyv. Házalási engedély a tárgyalt évben kiadatott 147, meghosszabbított 57, tehát van a kamara területén ezidőszent összesen 204 érvényes engedéllyel bíró házaló, a kik közül külföldön egy sem házal. Házalóink legnagyobb részben csak a lakhelyük közvetlen környékén működnek. A házalók létszámából Kolozsvár sz. kir. városra 18, Alsó Fehér-megyére 22, Besztercze-Naszód-megyére 4, Kis-Küküllő-megyére 1, Kolozsmegyére 57, Szilágy-megyére 27, Szolnok-Doboka-megyére 75 esik, míg ellenben Torda-Aranyos-megyében házaló nincsen.

A házalók közül 96 rövidárúkkal, 18 templomi ruhákkal és egyéb szerekkel, 6 vászonneműekkel, 6 szövet- és gyapot-árúkkal, 15 templomi gyertyákkal, 5 szentképekkel, 6 kézműárúkkal, 20 kalotaszegi varrottassal, 5 kalotaszegi faragott butorokkal, 15 üveg-, porcellán- és más edény-neműekkel, 5 fonál, czérna stb.-vel, 7 pedig egyéb jelentéktelen árúkkal házal.

Megszűnt és új gyárak. Összegyűjtött adataink tanúsítása szerint a tárgyalt évben alakult és tényleg üzembe is helyezett új gyári vállalatok száma 43 volt. Ezek közül 1 kőfaragó és csiszoló telep, 1 gőzfűrész, 1 bőrgyár, 2 téglagyár, 1 gőzolaajtó, 1 vizerejű malom, 14 gőzmalom és 22 motor malom. Ebből látható, hogy a tulajdonképeni ipart 5 telep képviseli, a többi 38 vállalat pedig inkább a mezőgazdaságot szolgálja. A 43 telep összesen 277 munkást alkalmaz és pedig az 5 ipari telep 180-at, a 38 malom pedig 97 munkást. A befektetett tőke 867 ezer koronát tulhaladja és úgy oszlik meg, hogy a kőfaragó és kőcsiszoló telepre 40 ezer, a gőzfűrésztelepre 150 ezer, a bőrgyárra 70 ezer, a két téglagyárra 108 ezer, a gőzolaajtó 6 ezer, a vizerejű lisztelő malomra 155 ezer, a 14 gőzmalomra 152 ezer, tehát 1—1-re átlag 10 ezernél valamivel több, végül pedig a 22 motor-malomra 271 ezer korona, tehát 1—1-re átlag 12 ezer korona. A tőke befektetés ezek szerint a tulajdonképeni 5 ipartelepnél 368 ezer korona, míg a 38 malom vállalatnál 499 ezer koronát tesz ki.

A most alakult malmok közül a legtöbb csak szűk területre dolgozik és csekély jelentőségű vállalkozás, kivéve a vizerejű malmat, amely hatalmas turbinákkal s 155 ezer korona tőkével rendelkező nagyszabású vállalat.

A múlt év új alakulásait az előző év eredményével összevetve ugyan számszerű emelkedést konstatálhatunk,

amennyiben az 1904. évi 43 új vállalattal és a befektetett 867 ezer kor. szemben 1903. évben csak 23 új vállalat alakult volt 637.400 korona tőkével, csakhogy akkor a produktív iparhoz tartozó 7 ipari vállalat keletkezéséről tehetünk jelentést, amelyek 492 ezer tőke befektetéssel és 205 munkással szerepeltek.

Ezek alapján a tárgyalt évben fokozódott ipari fejlődésről nem igen szólhatunk, mert ipari életünk mérlegének passiv oldala nagyon szomorú adatokat tartalmaz. Az új alakulásokkal szemben ugyanis a tárgyalt évben 16 vállalatunk szűnt meg és pedig egy gőzmalom leégés, a többi pedig más kényszerítő okokból.

A megszünt vállalatok a következők:

1. *Klemm és Novák* acetylen gázfejlesztő készülékek gyára, Kolozsvár.

2. *Komáromi János* asztalosgyára, Kolozsvár.

3. *Hochstein Tivadar* térsztagyára, „

4. *Kozel F. József* kályhagyára; „

5. *Szántai I.* gőzmalom, Pele.

6. *Szécsenyi Lajos* benzin malom, Nagybajom.

7. *Özv. Grünbaum Lázárné* gőzmalom. Bikácsa.

8. *Csákay József* „ Kissármás.

9. *Kassai Béla* „ Viszolya.

10. *Tóth József* „ Örményszékes.

11. *Hindrik Póka János* „ Torda-Szt.-László.

12. *Bakó Károly* „ Búza

13. *Braun József* gőzjelöltő, Karika.

14. *Kiss Samu* gőzmalom, Nyirsid, (leégett.)

15. *Enyedi Gerzon* gőzmalom, Zálnok.

16. *Orbán Károly* téglagyár, Zilah.

E szomorú statisztikában Kolozsvár város 4 vállalattal szerepel, ami székhelyünk iparára annál lesújtóbb, mert

ezzel szemben csupán 1 új alakulás esik, s így székhelyünk ipartelepekben amugy is szükölködő iparának nagy visszaesését szomoruan tárja fel.

Iparfelügyelet. Az iparfelügyelői szolgálat általában a kamara sajátos ipari viszonyaihoz alkalmazkodott, igyekeztvén követelményeit a nehéz viszonyokkal összeegyeztetni. Még így is helyenként nehezükre esett az érdekelteknek eleget tenni mindama kívánalmaknak, melyeket az iparrendészet és modern munkásvédelem támasztanak. — A vonatkozó törvények sem alkalmazkodnak eléggé egyes iparágaink különleges s legtöbbször kicsinyes viszonyaihoz.

Panaszok merültek fel itt-ott a kazánügyi törvények túlságos ridegsége, valamint a felemelt vizsgálati díjak miatt is.

Ezen kérdésnél a kazántulajdonosoknak egy fontos érdekét is szükségesnek tartjuk megemlíteni. U. i. a kazánvizsgálás ügye eddig kizárólag közbiztonsági, azaz rendőri szempontból kezeltetett az állam részéről. A szolgálat másik ága, a mely külföldön általában tulnyomó, — t. i. a gazdasági ág — egészen figyelmen kívül maradt. Kívánatos volna az iparfelügyelők szolgálati utasításában a kazánügyi szolgálat ezen fontosságát is kellően kifejezésre juttatni.

A közbiztonsági szempontból sűrűn eszközölt vizsgálatok kiterjesztendőek volnának mindazon kérdések és viszonyok megvilágítására is, melyek az illető kazántelep üzemének takarékoságára s így a szolgáltatott üzemi erő olcsóságára vonatkoznak. Nézetünk szerint az ily szempontból felfogott szolgálat hazai vállalataink termelésére, illetve versenyképességére nagy és jótékony kihatással lenne, anélkül, hogy ezáltal ezen szolgálati ág ellátása lényegesen költségesebbé válnék.

Kazánvizsgálat. A kamarai kerületben az 1904. év végén

létezett gőzkazánok létszámát törvényhatóságok és használati cél szerint csoportosítva az alábbi táblázat tünteti fel:

Törvényhatóságok	Ipari	gazdasági	egyéb	Összesen.
	célú kazánok száma			
Alsó-Fehér-megye	72	67	32	171
Besztercze-Naszódmegye	29	10	3	42
Kis-Küküllő-megye	5	38	2	45
Kolozs-megye	54	69	10	133
Kolozsvár thj. város	54	11	15	80
Szilágy-megye	87	124	6	217
Szolnok-Doboka-megye	36	43	4	83
Torda-Aranyos-megye	19	47	5	71
Összesen:	356	409	77	842

(Az „egyéb“ célú kazánokhoz a gőzfürdők, vasúti víz-állomások, fűtési és világítási berendezések stb. kazánjai soroztattak.)

Ha a kimutatott gőzkazánok számát összehasonlítjuk az 1903. évi létszámmal, azt látjuk, hogy az ipari célokat szolgáló gőzkazánok száma az 1903. évi 345 létszámmal szemben, a tárgyalt évben 11-el emelkedett. Még nagyobb az emelkedés a gazdasági célokat szolgáló gőzkazánoknál, mert az 1903. évi 390 létszámmal szemben 19 a tárgyalt év növekedése. Lassu csökkenést konstatálhatunk az egyéb célokat szolgáló gőzkazánok számában, mert a tavalyi 79 létszám az idén ujjólag 2-vel 77-re apadt. Ez utóbbiak használatában tapasztalható csökkenés a villamos és különösen

a benzin motorok nagy elterjedésére vezethető vissza, mint a melyek gazdaságosabb kihasználása és könnyebb kezelése több előnnyel jár, mint a gőzkazánoké.

A gőzkazánokon kívül számottevő a különböző erő hajtású és rendszerű *mótorok* száma is, a melyek évről-évre rohamosan emelkednek. — A motorok számát határozottan meg nem mondhatjuk, mert csupán az ipari szolgálatban állókról tudunk. Ezekről megemlítjük, hogy pl. a kerületi iparfelügyelő által 1903. évben megvizsgált telepeken 29 motor 409 lóerővel volt üzemben, amely az 1904. év folyamán 35 motorra 611 lóerővel szaporodott fel.

↳ Az ipari mótörök terjedésére nézve — az iparfelügyelői jelentés alapján — még kiemeljük, hogy az 1904. évben alakult 34 új telepen terveztek motorhajtást.

A motor használat fejlődésével hazai gépgyártó iparunk nem tart lépést, sőt bizonyos tekintetben figyelmen kívül hagyja. Ennek folytán bizonyos hazafias gonddal és sajnálattal kísérijük ez emelkedést, amely a külföldi gépipar terjedését jelenti. Nagy tőkék vándorolnak évenként ily czimen a külföldre pl. az 1904. évben kerületünkben ipari célokra beállított motorok közül csupán kettő volt hazai eredetű, a többinek értékével a külföldnek adóztunk. Ennek a sajnálatos állapotnak ellensúlyozására kívánatos lenne, ha a hazai nagyobb gépgyári czegek a motor gyártására nagyobb súlyt helyeznének.

Sztrájk-mozgalmak. Sztrájkmozgalmaktól kamarakerületünk — székhelyünket kivéve — mentes maradt a tárgyalt évben is. A gyáripár elenyésző csekély volta, kerületünk egy-két góczpontjától eltekintve ipari viszonyainknak hátramaradottsága, mind oly körülmény, melynél fogva a munkásmozgalmak számára nálunk még nincs alkalmas talaj. Mindössze két jelentéktelen mozgalomról tehetünk

ugyanis említést, a melyek székhelyünkön történtek. Az egyik egy kőfaragó telepen folyt le s miután minden tervszerűség nélkül, elhamarkodva, szinte véletlenül keletkezett, a munkásokra eredményes nem volt s ép oly gyorsan véget is ért. Egy sürgős természetű vállalkozásnál ugyanis 10% bérfelemeléssel álltak elő a munkások, melynek elutasítása után mintegy 18-an beszüntették a munkát. A kőfaragó iparban azonban itt akkor uralkodó pangás mellett, a műhelyvezetőnek már másnapra sikerült az eddigi bérek mellett teljes számú új személyzetet felfogadni s a sztrájkolókat egyszerűen elbocsátották. Ezen sztrájk tehát a munkások teljes kudarczával végződött.

A másik munkabeszüntetés egyik asztalos műhelyben volt, a midőn a budapesti Thék-féle asztalosárugyárban kitört sztrájk idején az illető asztalosunk nagyobb budapesti megrendelést nyert. A munkások gyanakodtak, hogy a Thék gyár részére szól a rendelés és a budapesti szaktársaktól vett felhívásra, a műhely 19 munkása közül 16 sztrájkba ment. A megtámadott műhely segítségére jöttek az első napokban azonban a helybeli önálló kismesterek addig is, míg a tulajdonosnak sikerült kellőszámu segédet szerezni és így e helyen sem kísérte siker a munkabontókat. Ezen sztrájk miatt azonban a műhelymunka mégis 7 napig szünetelt.

Nagy megnyugvást és örömet keltett az ipari vállalatok körében Nagyméltóságodnak 1904. évi október hó 22-én 73.078 sz. a. kelt elvi elhatározása, mely szerint — addig is, míg a kilátásba helyezett sztrájk törvény elkészülne, — utasítva lettek az iparhatóságok, hogy a tömeges munkabeszüntetések eseteit az 1884. XVII. t.-cz. 159. § a alapján bírálják el, vagyis a felmondás nélküli munkabeszüntetést büntessék.

Munkás közvetítés. Nagyméltóságod hivatali elődje által tervbe vett az az intézkedés, hogy a vidéki góczpontok is bevonassanak az *állami munkaközvetítő intézményébe*, sajnos, hogy ezideig nem volt megvalósítható, pedig a megvalósulás biztos reményének vettük volt, a kereskedelmi tárcza 1903. évi előirányzatának azon tételét, amely e célra egyelőre 90 ezer koronát irányzott elő. Fájdalom, hogy állami segély nélkül kamaránk és Kolozsvár város anyagi helyzete nem bírta meg, az egész kamara területünkre kiterjedőleg tervezett állami munkasközvetítő fiókintézet székhelyünkön történő felállítását. Ennek hiányában a munkaközvetítést majdnem kizárólag a különféle ipari segédmunkás szakegyletek vették kezükbe, amelyek a munkaközvetítés fontos intézményében fekvő erőt, speciális érdekek támogatására használják ki. A szakegyletek működését nem kívánjuk e helyen bővebben részletezni, mert a hazai kamarák által, a szakegyleteknek a munkaközvetítéstől való eltiltása tárgyában tett felterjesztések, — nézetünk szerint — kimerítőleg ismertették volt Nagyméltóságoddal. Jelen alkalommal tehát csupán annak az óhajlásnak újabb kifejezésére szorítkozunk, hogy az *állami munkasközvetítés fiók intézményének szervezését kegyeskedjék Nagyméltóságod olyan fontos ipari érdekek tekinteni, melynek létesítése, áldozatok árán is elsőrendű és sürgős állami feladatot képez.* Ezzel egy csapásra megszűnnék a szakegyletek jelenlegi korlátlan hatalma tagjaik felett és még sok jóindulatu munkásunk volna kimenthető a szociális tévtanokat hirdető szakegyletek karjai közül.

Felolvasások iparosok számára. Az iparos segédmunkások részére székhelyünkön ez évben is rendeztünk vasárnap délutánonként ismeretterjesztő előadásokat. A rendezőbizottság — amelynek élén kezdet óta Hilibi *Haller* Károly egye-

temi tanár és főrendiházi tag áll, nem lankadó hazafias buzgalommal és erővel, — az 1904—1905. évi előadási cyklussal, működése 12. ik évét fejezte be. Az előadások ez idei nagy látogatottságával az érdekelt közönség ismételten a legszebb elismerését fejezte ki a bizottság fáradságot nem ismerő, hazafias munkásságáért. Az előadások 1904. november 20-án vették kezdetüket és az e cyklusban tartott 18 előadás utolsója 1905. április 2-án folyt le. Az előadásokat összesen majdnem 2400 személy látogatta.

Bátoritva a székhelyünkön elért sikerektől, óhajtottuk volna, hogy ez előadásokat kerületünk nagyobb városaiban is rendszeresítsük és meghonosítsuk. Sajnálattal említjük fel, hogy erre vonatkozó kérésünk ez idő szerint még teljesíthető nem volt, de nem mondunk le a reményről, hogy a szakoktatás e hasznos intézménye országos támogatásban fog részesülni és elterjedni.

Ipartörvény revíziója. Ez év történelmének tárgyalásánál az elsők közt kell megemlitenünk azt a nagy horderejű munkálatot, amelyet a Nagyméltóságod vezetése alatt álló kereskedelmi Ministerium iparügyi osztálya az *ipartörvény revíziójával* kapcsolatban fogamatba vett. Ezideig három vaskos kötet jelent meg e műből. Az I. rész két kötetben az iparra vonatkozó törvények, rendeletek és határozatok gyűjteményét, a II. rész egy kötetben az ipartörvény módosítására nézve felmerült kívánságok és javaslatok, valamint törvény és szabályrendelet tervezetek gyűjteményét, — mint hazai anyagot — ismerteti.

Az iparos világ feszült türelemmel várja most már az új ipartörvény tervezetének is mielőbbi megjelenését azzal az óhajtással, vajha az új ipartörvény orvoslást bírna nyújtani mindazon sérelmekre, melyek a jelenlegi ipartörvény hézagos intézkedései ellen két évtized óta felhangzottak.

Az érdekeltek óhajtását a magunk részéről azzal a kívánsággal vagyunk bátrak kiegészíteni, hogy az ipartörvény módosításával kapcsolatban vagy azzal egyidejűleg vétesék törvényes szabályozás alá a *házalás* ügye is még pedig kikapcsolva a közös ügyek sorából.

Olyan régiek és méltányosak az érdekeltek ez irányu panaszai, hogy valóban érkezettnek látjuk az orvoslásra a tizenkettedik órát. Évi jelentéseink hosszú során minduntalan volt alkalmunk ismertetni a visszaélések számtalan nemét, amelyekkel — sokszor az iparhatóságok felületesége miatt, -- igaztalanul károsítják a szolid kereskedelmet. Most a sorozatot kiegészíthetjük vaskereskedőink ujabbi panaszával, mely szerint a felvidéki házalók sollingeni készárukkal házalnak nyíltan és szabadon, mert az ez ellen irányuló panaszokat az iparhatóság elutasítja azzal a kijelentéssel, hogy a felvidékieknek a patens alapján szabad a házalás. Szabad ám! de azt az iparhatóság nem akarja tudni, hogy sollingeni — vagy más idegen eredetű — cikkek szabad házalására nézve egy betű engedelmet sem tartalmaz a patens.

Az ipartörvény revíziójától sokat várnak a kereskedők is, mert remélik, hogy a *kötelező kereskedő* testületek, valamint az egyes kereskedelmi ágak képesítéshez kötése ügyében régóta felhangzó óhajtásaik meghallgatásra és az új törvényben kielégítésre fognak találni.

Fürdőügy és ásványviz kereskedés. A tavasztól szeptember hó közepéig tartó egyenletes száraz időjárás, a fürdőzésre kiválóan kedvező volt. Ennek daczára az erdélyi részek 16 fürdővállalatában vezetett statistika szerint, a tárgyalt évben csak 68.455 fürdővendég fordult meg, az előző évi 80 ezerrel szemben. Nőtt azonban fürdőink idegenforgalma és pedig a romániai vendégek száma 504-ről 1206-ra, a

más államokba illetékeseké pedig az idén 56-ról szintén 211-re szaporodott. Az idei fürdőzők közül 7969, — a múlt évben 6778 személy — állandó fürdővendég volt, míg az átutazó vendégek számában a tárgyalt évben több ezerre rug a csökkenés. A székely körvasut kiépítése már a közel jövőben várható és ezzel nagyrészt meg fog szünni az az ok, mely fürdőink nehéz megközelítése miatt, azok nagyobb-méretű látogatását megnehezítette. Valószínűnek látszik, hogy a jobb közlekedési eszközök létesítésével kapcsolatban, a vállalkozás is több figyelemben fogja részesíteni az egyes fürdőket és fog tőkét bocsátani részükre azon czélból, hogy a jelenlegi sok panaszra okot adó szállás és ellátási viszonyok javuljanak és kényelmesebb és jobb intézményeknek adjanak helyet. A haladás jelei már is mutatkoznak, mert pl. Borszéken az új vállalkozó nagyszabású építkezéseket vesz az 1905. év tavaszán foganatba. Példáját követi Tusnád is, így hihető, hogy a többi fürdők is lassan-lassan kiépnek a fejlődés és haladás terére.

Ásványviz forgalmunk sem tudja elérni azt a polczot, a melyet forrásaink bősége mellett és vizeink jósága folytán méltán elérhetne. Vizeink nagyobb elterjedését a vasutak és a tőke hiánya okozza, mert a víz belterjesebb kereskedelmi kezelésére és a napjainkban szinte nélkülözhetlen reklamozására, vagy egyáltalán nem, vagy nem a szükséges mértékben tud áldozatot hozni. Fel lehet még hozni, hogy hazai intéző köreink, az egyes hatóságok és a fogyasztó nagy közönség sem támogatja hazai ásványvizeinket a kívánatos mértékben, ámbár tagadhatlan, hogy az utóbbi években e téren is meglátszik a hazai iparpártolás elvének üdvös nyoma és a javulás jelei feltalálhatók. Ásvány- és gyógyforrásainkban fekvő mérhetlen nemzetgazdasági kincsünk minél belterjesebb kihasználásához és egyben az ily

czimü behozatalunk apasztásához vagy teljes megszüntetéséhez fontos gazdasági érdekek fűződnek, de a melyek istápolása sok tekintetben áldozatot kíván. Ásványvizeink részére első sorban a hazai belterület volna biztosítandó, a mely egyrészt olcsó vasuti tételek mellett történhetnék. A vasuti jelenlegi tarifa-tételek mellett az erdélyi ásványvizek mire pl. a budapesti piacra kerülnek, már oly magas árt fizetnek, hogy valóban luxus cikké válnak. A Budapesten tul fekvő városokról nem is szólunk, mert ott már csak hirből ismerik az erdélyi ásvány- és gyógyvizeket. A helyzet javítása tehát az első áldozatot vasutainktól kívánja. A szűkebb körü beltogyasztás fokozását a városok és községek magas vásárvám tételei akasztják meg. E tekintetben javulás csak az által állana be, ha az ásványvizre fennálló vásárvámok minden vonalon töröltetnének. Az áldozathozatalnak ez volna tehát egy másik és hathatós neme. Fontos szempont azonban, hogy olcsó vasuti fuvartételekkel a kivitelt is elősegítsük és az épen most folyó kereskedelmi szerződések tárgyalásánál a külállamokkal és kiváltkép a szomszédos Romániával szemben minden lehető el kell követnünk ásványviz kivitelnk zavartalan fejlődése érdekében. Ezenkívül végül felemlitjük az ásványviz források tulajdonosainak azon kérelmét is, hogy hazai állami és közkórházaink rendeletileg köteleztessenek hazai ásvány- és gyógyvizeink használatát első sorban elősegíteni s hogy a vasuti étkező kocsikba is vezetessék be ásványvizeink használata.

Kerületünk megkérdezett 7 fürdő vállalatától beérkezett adatok szerint a tárgyalt évben 5,112.000 liter gyógy- és ásványviz lön forgalomba hozva, ami vízbőségünkhöz képest azonban alig számbavehető eredmény.

Fegyencz-ipar. A fegyencz-ipar nyomasztó versenye és

visszaélései ellen csak nem szünik meg az érdekeltek panasza. E végnélküli és méltányos panaszok orvoslására is valójában már elérkezettnek látjuk a 12-ik órát. Épen azért örömmel és megnyugvással fogadták az érdekeltek és kamaránk is Nagyméltóságodnak azt a kijelentését, hogy a rabipar kérdése gyökeres megoldás alá vétetett és hogy a végleges megoldás most már rövid időn belül várható. Nem akarunk ugyan a megoldás módjainak előzetes kritikájába bocsátkozni, de nem tudjuk elhallgatni azon meggyőződésünket, hogy a rabipar kielégítő megoldását csak úgy hiszszük elérhetőnek, ha a kézműves iparok valamennyije kivéttetik a fegyencz-foglalkozások közül és csupán olyan aprótárgyak és háziipari cikkek készítése hagyatik meg munkakörükben, a melyek a hazai kisipar által nem készíttetnek.

Telepítési ügy. Az erdélyrészi és különösen kamarakerületünkben folyó *telepítés* ügyét is kötelességszerű figyelemmel kíséri kamaránk, mert eltekintve a nemzeti térfoglalás érdekeitől, a telepítés közgazdasági szempontból is nagy súlyjal bíró intézkedés. A telepítéssel karöltve járó talajjavítási, utépítési munkálatok, a kopár területek befásítása, új gyümölcs és szőlő kultúra keletkezése az ipari és kereskedelmi vérkeringést közélről érinti és annak táplálására jótékonyan foly be. Kamaraterületünkön *Nagysármás, Magyarnemegye, Vicze, Marosludas, Felsődetrehem* és *Karaközségekben* folyik a telepítés és például az utóbbi három községben 6.814 hold áll a telepések rendelkezésére, a hol már ez ideig is 255 telepes család él. Ez utóbbi 3 telepen szőlőtelepítés czéljából a tárgyalt évben 58 hold talaj lön felforgatva s egyelőre 34.300 drb. szőlőoltvány kiültetve. A viczei telepések is 15.300 drb. szőlőoltványt kaptak a filoxera által kipusztított szőlők felujítására. A telepítési

intézőségnek kiváló gondját képezi továbbá a szakadékos birtokrészeknek gyümölcs és szederfa csemetékkel történő befásítása, valamint az állattenyésztés fejlesztése és kapcsolatosan az állati termékek czélszerű értékesítése így pld. tejszövetkezetek létesítése által. A méhészet és selyemtermelés meghonosítása, végül pedig háziipari tanfolyamok rendezése által, a telepéseknek a téli időszakban munkával és keresettel való ellátása stb. époly gonddal folyik.

Kivándorlás. A tárgyalt év rossz közgazdasági viszonyait élénken tükrözik vissza a kerületünkben összegyűjtött kivándorlási statisztika szomorú adatai. Az évek óta tapasztalt nagy munkanélküliséghez a tárgyalt évben a rossz termés járulván, e két körülmény összehatásának kell hogy tulajdonítsuk, a kivándorlás nagymérvű emelkedését. Ugyanis az 1903. évben kivándorolt 9102 személy, számuk az 1904. évben 14.274-re emelkedett vagyis a tárgyalt évben 50%-nál is többel szaporodott a kivándorlók száma. Még szomorubb e statisztikából az, hogy e számadatból majdnem 10% a szinmagyarságra esik.

A kivándorlásra kamarakerületünk 7 törvényhatósága területéről beszerzett adataink a következők:

A 7 törvényhatóság, illetve Kolozsvár várossal együtt 8 törvényhatóság területén a tárgyalt évben 12.660 utlevél adatott ki 14.274 személy számára. A legtöbb utlevelet 5338-at ugyanannyi személy számára Alsó-Fehérmegye adta ki. Sorrendben utána következik Kisküküllőmegye 2500 utlevéllel 2840 személy számára, Szolnok-Dobokamegye 1473 utlevéllel 1910 személy számára, Besztercze-Naszódmegye 930 utlevéllel 992 személy érdekében, Kolozsmegye Kolozsvár várossal együtt 913 utlevéllel 1124 személy számára, melyből Kolozsvár városra 31 utlevél és 41 személy esett, Kolozsmegye után következik Torda-Aranyosmegye 782 ut-

levéllel 1237 személy számára és végül Szilágymegye 724 utlevéllel 833 személy számára.

A 14.274 kivándorolt személy közül 5664 Amerikába, 7315 személy Romániába, 570 Németországba és 268 személy pedig más országokba vette útját.

A kivándoroltak közül *nemzetiség* szerint a legtöbb 5384 román volt, utána 1264 számmal a magyar anyanyelvűek következtek, a német anyanyelvűekre 1041 és más nemzetiségekre pedig 247 esett.

↳ *Foglalkozás* szerint pedig a következően oszlott meg a kivándorlás: értelmiség 81, iparos 462, kereskedő 57 és cseléd vagy napszámos 13.219.

Ipartestületek. Az ipartörvény keletkezése óta eltelt idő alatt szerzett tapasztalatok bizonyosságot szolgáltatottak arra, hogy az ipartestületi intézmény ott, hol az iparosok egymást megértik és a vezetés erős kezekben helyes mederben történik, feladatának képes és tud is minden tekintetben megfelelni. Másrészt a tapasztalat adatot szolgáltatva, utmutatást nyújtott arra is, hol és hogyan kell a revisiónak a segítséget megadnia. Most, hogy a várva várt ipartörvény revisió küszöbén állunk, szükségesnek és helyén valónak tartjuk a magunk tapasztalatait és a nálunk előtérbe jött óhajtasokat rövid vonásokban ez alkalommal megismételni.

Az ipartestületek megerősítése érdekében kívánatos lenne a *képesítéshez nem kötött iparosokra is az ipartestületi tagsági kötelezettséget kiterjeszteni*. Ez által az új alakulások lehetősége is lényegesen elősegítenék különösen pedig akkor, ha az új törvény elrendelné *kötelezőleg a testület alakítását minden oly községben, hol az iparosok száma 100-at túlhaladja*.

A három évenként megújuló előljárósági választásoknál megtörtént pl. székhelyünkön, hogy a régi előljáróság

minden tagja kiesett s helyüket az ügyekkel teljesen ismeretlen új emberek foglalták el. Nem szükséges bővebben indokolni azon károsodást, amely egy ilyen gyökeres változás által az ügyvitelre és általában az intézményre nehezedik. Nézetünk szerint az ilyen esetek ismétlődése a 135. §. olyan módosításával volna megakadályozható, ha *az előjárásának évenként csak fele jőne kisorsolás alá.*

Kerületünk ipartestületeinek számában és működési körében változást nem jegyezhetünk fel. A kolozsvári, nagyenyedi, erzsébetvárosi, szilágysomlyói és bánffy-hunyadi testületek mellett az Országos Központi Hitelszövetkezet kapcsolatában hitelszövetkezetek állnak fenn, melyek az ipari élet fejlesztésére jó hatással működnek. A kolozsvári testület mellett működő hitelszövetkezet kebelében faipari szakcsoport is létezik. Máskülönb is a kolozsvári ipartestület a legerőteljesebb és a legtöbb szervezettel bíró intézményünk. Így pl. tagjai számára betegsegélyző pénztárt tart fenn, munkaközvetítéssel foglalkozik és berendezett segéd szállója van. Továbbá „Tanoncz Otthon“ és „Keresztény Munkás Egylet“ szervezete is működik, a segédek önképzőköre is a testület házában van elhelyezve, amely szép kézi könyvtárral is rendelkezik. A dicsőszentmártoni ipartestület mellett is működik egy faipari szakcsoport, amely azonban a múlt évben felfedezett nagyobb sikkasztás óta, tevékenységét kényszerülve volt a minimumra redukálni. Végre megemlítjük, hogy a gyulafehérvári ipartestület kebelében van még „Katholikus legényegylet“ szervezve.

Testületeinktől beszerzett 1904. évi működési statistika szerint a taglétszám 2879 volt. Az emelkedés egy év alatt 140. Emelkedett a belajstromzott segédek száma is 382-vel 2767-re, valamint a tanoncok száma is 295-el 1985-re. A testületek bevételeinél az előző évivel szemben 20.407 ko-

ronával volt nagyobb a jövedelem s 57.186 koronát tett ki. Épen így a kiadások is emelkedtek s végeredményében 51.966 korona volt. A békéltető bizottságok 289 ügyet intéztek el, melyből egyezség útján 79, határozattal 171 intéztetett el, míg 39 esetben a perlekedő felek a per útjára lettek utasítva. Az elintézett összes ügyiratok száma 3527 volt. Ipartestületeink vagyonállaga az év végén 89.916 koronával van e kimutatásban feltüntetve s így a szaporulat egy év alatt 9380 korona tekintélyes összeget mutat.

Ipartestületeink részletes adatait az alábbiakban közölhetjük:

Az ipartestület székhelye	Beírási díj		Kv. tagsági díj		A tagok száma		A testület 1904. évi összes bevételei		Belátszromozva volt		A kötött tanonczter- zódések		Elhíntezetlen ügyda- rakok száma		A békéltető bizottság által elintézett panaszok száma			A testület va- gyona 1904. év végén	
	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	egység után	határozattal	peres utra- terelve	száma	Az eszközöl- tési felza- díttások	egyda- rakok száma	összesen	K	f.		
																		ta- noncz	ta- noncz
Abrudbánya	2	—	2	—	209	1348 05	364 13	91	57	18	17	179	2	1	—	3	1598 16		
Bánffyhunyad	4	—	4	—	161	1122 52	912 98	73	66	30	7	280	12	9	—	21	5634 80		
Dicsőszentmárton	1	—	4	80	94	1091 25	994 17	73	37	24	34	124	—	—	—	—	1356 67		
Erzsébetváros	16	—	2	—	120	640 96	518 75	180	27	27	8	83	5	6	—	11	216 —		
Gyulafehérvár	10	—	3	—	298	4219 77	1092 60	308	264	85	46	224	30	15	4	49	3217 17		
Kolozsvár	20	—	4	—	1425	23851 89	23045 01	1270	1180	480	—	2085	27	185	35	197	67203 80		
Nagyenyed	4	—	4	—	256	1449 84	1444 —	425	198	64	38	241	2	2	—	4	1689 45		
Szilágyssomlyó	10	—	2	40	316	28732 66	23594 37	347	156	57	29	311	1	3	—	4	9000 —		
Összesen :	—	—	—	—	2879	57186 94	51966 01	2767	1985	785	175	3527	79	171	39	289	89916 5		

Betegsegélyző pénztárak. Az 1891. XIV. t.-cz. reformja, valamint a vele egyenragu más sociális kérdések, nevezetesen a balesetbiztosítási törvény megalkotásának ügye, ez évben sem tett semmi haladást. Ilyen helyzetben betegsegélyző pénztáraink azt a nemes socialis feladatot, melyet szolgálni hivatva volnának, nem tudják betölteni egyrészt azért, mert a jelenlegi minimális járulékkulcs alkalmazásával anyagi lehetőség sem áll rendelkezésükre, de másrészt jelenlegi szervezetük mellett a tapasztalt hiányok és bajok orvoslása körül a közigazgatásra vannak utalva, amely pedig más nagy elfoglaltsága mellett, a betegsegélyző pénztárak ügyét nem képes kellő erélylyel megvédelmezni. Pénztáraink tehát nem szünek meg panaszkodni a *beiratási kötelezettség hiányos ellenőrzésére*, mert a hatóságok e kötelességet nagyon lanyhán teljesítik s így a pénztárak létkérdésből kénytelenek a spiczli szerepére vállalkozni. Panaszkodnak a *tagdíj hátralékok lanyha kezelési módjára* is, amely mellett a behajthatlan tagjárulékok évről-évre növekednek s végre leírásba kerülnek. Sok bajt és károsodást okoz a pénztári kezelés rendszeres ellenőrzésének hiánya is, aminek következtében a szabálytalanságok, sőt sikkasztások egymást érik s a hatóságok arról rendszerint csak akkor vesznek — feljelentés alapján — tudomást, amikor már alig pótolható veszteséget szenvedett a pénztár. A tárgyalt évben pld. a kolozsvári és tordai kerületi betegsegélyző pénztárak ellen folyt a hivatalos vizsgálat, hol az autonom szervezet felfüggesztésével a kezelés ma is hatóságilag történik.

A betegsegélyző intézmény életerébe vágó ezen és még több más bajok, nézetünk szerint gyökeresen csak úgy lesznek orvosolhatók s az intézmény socialis feladatát kifogástalanul csak úgy lesz képes teljesíteni, ha a *betegse-*

gélyző pénztárak a kilátásba helyezett reform alkalmával, *állami kezelésbe vétetnek*. Ez elv keresztülvitele mellett is az a legfőbb szükség, hogy a reform mielőbb életbe lépjen, mert a helyzet ma már tarthatatlan.

A munkaadók érdekei szempontjából s kapcsolatban nyugodt ipari fejlődésünk érdekeire is, hasonló fontossággal és súlyjal bír, hogy *a szintén kilátásba helyezett baleset biztosítási törvény is mielőbb életre keljen*. A jelenlegi helyzet, midőn a munkást érhető minden baleset után a munkaadót teljes vagyoni jogi felelősség terheli, a munkaadókra rendkívül terhes és bizonytalan állapotokat szül.

Kamarakerületünk betegsegélyző pénztárainak számában a tárgyalt évben változás nem volt, azonban a tagok számában lényeges csökkenéssel találkozunk. Ugyanis míg 14 pénztárunknál az előző évben 16.634 munkás volt betegség esetére biztosítva, addig a tárgyalt évben e szám 14.802-re esett le. E létszámból 13.580 férfi és 1222 nő munkás biztosított tag volt. A taglétszám csökkenése dacára azonban a *bevételek* 190.607 koronát tettek ki, vagyis majdnem ezer koronával többet, mint az előző évben. A *kiadások* végösszege 166.206₈₃ korona volt, amely a következő tételekre oszlott meg: segélypénzek 44.941₇₅ korona, orvosi kezelés és betegellenőrzési díjak 28.061₉₄ korona, gyógyszerek 30.276₄₀ korona, kórházi ápolási díjak 16.982₀₅ korona, temetkezési költségek 5.623₇₂ korona és végül irodai és személyi kiadások 40.320₉₇ korona. Betegsegélyző pénztáraink vagyona a tárgyalt évben 127.239₅₇ korona volt, míg ezzel szemben a beszercei és tordai kerületi betegsegélyző pénztárak 4527₈₇ korona szenvedő vagyona áll.

Betegsegélyző pénztáraink 1904. évi részletes adatait a következőkben ismertetjük:

Kimu-

a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara területén mű-

Folyószám	A betegsegélyző pénztár neve	A betegsegélyző pénztár neve és helye	A tagok száma 1904. végén			Az év folyamán bevetett járulékok összege	
			férfi	nő	összesen	k	f.
1	Kerületi	Beszte, cze	1075	54	1129	14303	28
2	"	Dés	1056	64	1120	16759	89
3	"	Gyulafehérvár	1392	95	1487	13677	22
4	"	Kolozsvár	2014	167	2181	47427	76
5	"	Segesvár	214	8	222	2170	63
6	"	Torda	1317	76	1393	18552	51
7	"	Zilah	1343	53	1396	9 09	49
8	ipartestületi	Abrudbánya	148	—	148	663	58
9	"	Kolozsvár	2314	85	2399	24378	03
10	gyári	Bánffy-telepi gyári bs. ptár. Bánffy-telep	80	—	80	3915	—
11	"	Kissebesi gránitkőbánya r. f. bs. pénztára	475	—	475	3941	82
12	ált. munkás	Általános munkás betegs. egyesület Kolozsvár	566	618	1184	13601	09
13	társulati	Szamosvölgyi vasut befegs. egyesete Dés	1287	2	1289	15999	14
14	"	Kív. kereskedő társulat Kolozsvár	299	—	299	6208	—
Összesen :			13580	1222	14802	19 607	44

tatás

ködő munkás-betegsegélyző pénztárakról 1904. évben.

Az előfordult megbetegedések száma	Az összes betegségi napok	A kifizetett segélypénzek összege		Az orvosi kezelés és betegellenőrzés költségei		Gyógyszerek és gyógyászati segéd-eszközökért kifizetett összeg		Kórházi ápolásért kifizetett költségek		Temetkezési költségekre kifizetett összeg		A pénztár irodai és személyi kiadásai		A pénztár vagyona 1904. végén	
		K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.
513	6034	4586	88	1541	33	2511	01	1396	04	384	—	3864	86	passiva	2960 59
1046	2625	1411	85	1694	92	1414	87	1507	76	45	68	5039	19	6448	48
565	4280	3376	55	2130	96	2286	47	1403	12	72	78	3873	42	13396	44
—	—	12119	70	4676	74	7244	24	319	34	832	—	9783	42	—	—
67	1089	220	25	414	38	308	66	837	52	—	—	342	34	—	—
651	9483	6588	01	2325	73	2504	71	1585	90	210	80	6770	90	passiva	1567 28
987	4121	791	90	1941	36	2080	11	1463	10	132	27	2903	75	2536	65
79	457	48	26	200	—	163	57	135	—	25	—	682	39	714	97
2255	11128	6596	21	2880	—	2916	25	5782	36	840	—	5250	—	3384	59
53	646	654	66	1190	—	1014	90	44	—	527	45	—	—	20	30
152	2256	1804	80	950	—	1380	73	328	—	60	—	—	—	—	—
886	4841	5233	56	2024	52	1146	22	285	—	1840	—	1017	64	7071	35
2007	16635	1233	12	4052	—	4670	48	407	64	587	74	—	—	31124	85
52	579	75	—	2040	—	634	18	1487	27	66	—	793	06	62541	94
9313	64174	44941	75	28061	94	30276	40	16982	05	5623	72	40320	97	127239	57
														cselekvő	—
														4527	87
														szenvedő	—

Szakoktatás. *Kolozsvári Kereskedelmi Akadémia.* Kamara kerületünk e kiváló szakiskolája az 1903—4. tanévvel fennállása 26-ik évét töltötte be. Az intézet e második negyedszázados cyklusa is a legörvendetesebb s legmegnyugtatóbb eredményekkel vette kezdetét: a felső kereskedelmi iskolai tagozatra beiratkozott 263 nyilvános és 8 magántanuló, az akadémiai tagozatra 22 hallgató s így a tanuló ifjuság összes létszáma 293 volt, míg az intézet modern internátusába 85 tanuló nyert felvételt. A tanuló ifjuság a magyar korona 39 törvényhatóságának területéről sereglett össze, meggyőző bizonyítékául a kolozsvári kereskedelmi főiskola jó hírnevének és országos jellegének.

E tanévben megnyittatván a főiskolai tanfolyam második évfolyama is, ezzel az akadémia teljes betetőzését nyerte.

Sajnálattal kell azonban megemlítenünk, hogy a kereskedelmi szaktanfolyam a faüzletről ez évben sem tartathatott meg hallgatók hiányában. A Kolozsvári Kereskedelmi Akadémia mint kezdeményező lépett fel e kísérlettel; a gyakorlati élet szükségletét tartotta szem előtt, midőn az iskolai elmélet éppen hazánk egyik legfontosabb gazdasági ágát, a fatermelés és fakereskedelem beható és szakszerű tárgyalását a gyakorlati étellel kívánta összekötni. Nálunk azonban az ilyen dolgok iránt még nincs a társadalomnak érzéke s ez arra kényszerítette a tanulmányi tanácsot, hogy e szaktanfolyamot végleg törölje a programmból. E helyett az akadémiai szaktanfolyam tárgyai közé fölvetettek az olasz és angol nyelv tanítása, a jövő tanévben pedig több olyan szabad kollegium megtartása vétetett tervbe, melyek az akadémiai hallgatókon kívül az érdeklődő, művelt közönségnek is könnyen hozzáférhetőkké lesznek téve.

A főiskolai tagozat első évfolyamára 16, a második

évfolyamára 6 hallgató iratkozott be. E létszám nem elégtette ki a jogos várakozást, de ezt a kezdet nehézségeinek tudjuk be, mert tapasztalatból tudjuk, hogy nálunk a gyakorlati oktatás terén az uttörő iskolákra nehéz küzdelmek várnak. Mi bizunk a kereskedelmi főiskolák jövőjében, mert azokat napjaink közgazdasági életének nagy arányu fejlődése teszi szükségessé s ennek érzete népesítette be rövid idő alatt a nyugoti kultur államokban létesített kereskedelmi főiskolákat úgy, hogy egy egy ilyen intézet hallgatóinak száma százakra megy. Nekünk mindössze két kereskedelmi főiskolánk van, s valóban szomorú világot vetne közgazdasági és kulturális állapotainkra, ha Magyarország 37 felső kereskedelmi iskolája nem tudna benépesíteni két kereskedelmi főiskolát s jövő kereskedői nemzedékünkben hiányozna az a nemes ambitio, mely őket nagyobb jövő elnyerésére, majd vezető szerep kivívására, társadalmi súlyuk emelésére s nagyobb anyagi előnyök biztosítására sarkalná tanulmányidejük e rövid kinyújtásával. És szomorú lenne hazánkra, ha a 144 középiskola továbbra is csak az egyetemnek lenne előiskolája s még a kereskedelmi akadémiák sem lennének képesek elosztatni azt a hagyományos előítéletet, mely a magyar uri családokat még mindig távol tartja a kereskedelmi pályáktól.

A 2-ik évfolyamot befejező záróvizsgálatok június 15-én tartattak meg Dr. Schack Béla tanulmányi tanácsi elnök s főigazgató és Péterfy Lajos min. osztálytanácsos, mint miniszteri biztosok elnöklete alatt. Vizsgálatra állott öt hallgató, kik a követelményeknek mindannyian megfeleltek s így mint főiskolánk első végzettei léptek ki a kiérdemelt kereskedelmi akadémiai végbizonyítvánnyal a gyakorlati életbe. Hisszük, hogy a hozzájuk kötött várakozásnak meg is fognak felelni s hazánk közgazdaságának hasznos munkásai lesznek.

Az akadémiai igazgatóságnak kiváló gondját képezi a főiskolai tanfolyamnak a gyakorlati étellel való összekapcsolása az által is, hogy azon hallgatókat, kik szorgalmuk és magaviseletük által arra érdemeseknek találtnak, képzettségüknek megfelelő állásokhoz juttassa. Szintén az akadémiai hallgatók jövőjének biztosítása tekintetéből az illetékes kormányokhoz felterjesztendő memorandumot dolgozott ki a tanulmányi tanács, mely megküldetett a budapesti Kereskedelmi Akadémiának hozzájárulás és együttes actio indítása céljából.

Az akadémiai tanfolyamon megfelelő tudományos színvonalon álló előadások tartatnak a magasabb fokú kereskedelmi, forgalmi és közgazdasági ismeretekből, kiváló suly van helyezve a modern nyelvekre, hogy a hallgatók az így megszerzett szakképzettségük által képesíttessenek, hogy a kereskedelmi pályákon egykor vezető szerepet vihessenek, a nemzetközi kereskedelemben sikeresen munkálkodhassanak, a különböző pénz és biztosító intézeteknél, ipari és közlekedési vállalatoknál pedig magasabb állásokat is eredményesen betölthessenek. A tulontul elárasztott tudományos pályák nehéz megélhetési viszonyai arra utalják a magasabb képzettségre törekvő magyar ifjúságot, hogy tömegesen forduljon a biztosabb megélhetést garantírozó pályák felé.

E tanévvel töltötte be *Kiss Sándor* ez intézetnél eltöltött igazgatói működésének, dr. *Lehmann Róbert* tanár pedig r. tanári működésének 25-ik évét. A tanári kar és ifjúság csendben, egy kegyeletes házi ünnepély keretében ünnepelte meg eredményes működésüknek negyedszázados évfordulóját.

Kolozsvári kereskedő tanoncz-iskola. Ez iskola 65 éves multjával egyik legrégibb ilyen intézete hazánknak. Fen-

tartója kezdet óta a kolozsvári kiv. Kereskedő Társulat s a Kereskedelmi Akadémiával annyiban áll kapcsolatban, hogy ennek helyiségeit, taneszközeit használja, azzal egy igazgatás alatt áll s a tanító személyzet is a Keresk. Akadémia tanáraiból kerül ki. Így ez iskola sikeres tanulmányi működéséről a lehető legjobban volna gondoskodva, de a sikeres működést ennek daczára is igen akadályozza az a körülmény, hogy még igen sok főnök fogad fel olyan tanonczokat, kiknek csak elemi iskolai előképzettségük van. Az iskolának külön felügyelő bizottsága van, melynek elnöke Tamási István kereskedő. A tanító személyzet az igazgatón kívül áll 6 tagból. Az 1903 4. tanévben az I. osztályban volt 26, a II-ikban 33 s a III-ikban 17 tanuló, összesen 76. Az iskola évi fenntartása 3700 koronába kerül.

Megemlítjük végül, hogy kerületünkben még Abrudbányán, Gyulafehérvárt, Nagyenyeden és Tordán van külön szervezettel bíró alsófoku kereskedelmi iskola. E 4 vidéki iskolában 11 tanító összesen 91 tanulókat oktatott s hogy ez iskolák fenntartási költsége 3780 koronába került.

Női kereskedelmi tanfolyam. A kolozsvári *női kereskedelmi tanfolyam* az 1904 - 1905. tanévben 37 növendékkal a tárgyalt évben is fennállott. A beiratkozott növendékek közül 23 helybeli illetőségű, a többi 14 pedig az erdélyrészi megyékből került ki. A beiratkozottak mindenike a társadalom középosztályához tartozó szülők gyermeke és pedig kétharmad részben kereskedők és iparosoké. A tanfolyamon 11 szaktanár működik s a növendékek a rendes szaktanárgyakon kívül tanulják a gépirást és gyakorolják magukat az irodai kezelési munkálatokban is. A tan- és beiratási díj 130 korona, amely összeg a kezdetben 200 koronás tandíjjal szemben ugyan csökkenést mutat, de még mindig túl magas, tekintve, hogy a növendékek olyan szegénysorsu

családokból kerülnek ki, akiknek erejüket túlhaladja a tandíjban hozandó áldozat. Épen ez a körülmény kamaránkat a tárgyalt évben arra indította, hogy a tanfolyam céljaira költségvetésünkben biztosított 400 koronát ösztöndíjakban osszuk szét. Ennélfogva a jelen iskolai évben 4 egyenként 100—100 koronás ösztöndíjat osztottunk szét 4 kereskedő vagy iparos szegény gyermekei közt, hogy azzal a tandíj költségek hordozását részükre elviselhetővé tegyük.

Több ízben tettünk jelentést arról, hogy e tanfolyam iránt az érdeklődés egyre fokozódik és fennállása létjogosultsággal bír. Megérdemelné, hogy az állam is támogassa. Kérnők Nagyméltóságodat, hogy ha a fenntartásához szükséges anyagi támogatásban nem részesíthető, kegyeskedjék legalább az ipari szakoktatás érdekében néhány ösztöndíjjal segíyezni.

Ipari szakoktatás. 1. A kolozsvári m. kir. állami ipari szakiskola a tavalyi 1903—4. tanévvel fennállásának 20 ik évét zárta be s ezen tanévben is megfelelt a várakozásnak. Az intézet népessége következő volt:

az alapszakosztályokon (fa, fém, építő)	78 tanuló
az iparos-tanonczok részére rendezett esti szakrajz tanfolyamokon	185 „
az iparos-segédek továbbképző tan- folyamán	17 hallgató.
a különböző kazánfűtői, locomobil és stabilgépkezelői tanfolyamokon	73 „
a dynamo gépkezelői tanfolyamokon	24 „
Összesen	377

a mi az előző évi 412 hallgatóval szemben 35 főnyi csökkenést mutat. E csökkenés főleg az iparos-tanonczok részére rendezett esti szakrajztanfolyamon mutatkozik, a mely

körülmény is igazolja, hogy városunkban az évente beszedőtt tanoncok létszáma néhány év óta fogyóban van.

Az alapszakosztályokon a tanulók létszáma a tavalyival megegyező. Az egyes szakosztályokon való megoszlásnál különös figyelmet érdemel azon körülmény, hogy az asztalos szakra jelentkező tanulók száma állandóan fogyóban, míg a fémipari szakra jelentkezőké növőben van, úgy, hogy az e szakra jelentkező tanulók száma már a maximumot elérte s több tanulót e szakra, már csak rendkívüli eszközök alkalmazásával lehet felvenni. Azt hisszük, hogy e körülmény a helyzet ferde megítéléséből alakul, holott igazán szakképzett, jó butorasztalosok iránt napról-napra nagyobb kereslet mutatkozik.

A három alapszakosztály kibocsátott a tavalyi tanévben 4 fa-, 8 fém- és 3 építőipari végzett tanulót, a kik egykét kivétellel, mind megfelelő elhelyezésre találtak. Az 1904—5. tanév kezdetén életbe lépett a szakiskolák új reform tanterve, melynek célja a tanulókat mindinkább a gyakorlati munkásságra terelni. Ez okból az elméleti tan- és rajzórák száma lényegesen apasztatott és a műhelygyakorlatok száma megfelelőleg felemeltetett. Érdeklődéssel várjuk ezen újabb reform kedvező következményeit.

Az iparos-tanoncok részére szervezett esti szakrajz-tanfolyam e tanévben is 7 szakcsoportban taníttatott és pedig az építőipari szakcsoport 11 kőmives, 11 kőfaragó és 8 kályhás tanoncczal; a faipari kezdők és haladók szakcsoportja 27 asztalos, 4 kerekes, 9 esztergályos és 1 hangszerkészítő tanoncczal; a fémipari vegyes csoport 8 műszerész, 3 kovács, 8 bádogos, 10 órás, 2 szerelő és 1 rézműves tanoncczal; a lakatosok szakcsoportja 30 épület és műlakatos tanoncczal; a géplakatosok szakcsoportja 23 géplakatos, 1 rézműves és 4 vasöntő tanoncczal és végül

a diszitő ipari szakcsoport 9 szoba- és 2 czégfestő, 8 kár-
pító, 1 aranyinüves, 1 aranyozó, 1 paszományos és 1 fé-
nyező tanonczczal. Ezen szakrajztanfolyamokra a tanulókat
a beszélődött mesterinasokból a tanoncziskola II. és III.
(kivételesen I.) osztálya adja, kiknek valamennyije ennélfogva szakrajzoktatásban részesül.

Kiváló örömmel jegyezzük fel, hogy a felnőttek, — az
iparos-segédek részére rendezett tanfolyamok — népessége
nemhogy csökkenést, de sőt némi emelkedést is mutat.

Az intézettel kapcsolatban 17 év óta fennálló kazán-
fűtői és gépkezelői tanfolyamok megállapodott jó hírnévvel
a helyi és közelvidéki érdekeltségnek jelentős számát
vonzzák. E tanfolyamok hallgatói a tanfolyam végeztével
az országos vizsgálóbizottság előtt teszik le a képesítő
vizsgát és hogy e tanfolyamok tényleg helyes uton
járnak, bizonyítja, hogy a hallgatóknak mintegy 90% a
a tanfolyamot végig is járja és sikerrel áll a vizsga
elé. A gépészek és gépkezelők részéről az egész országban
hangzó panaszok és ezek munkásságának jobb értékelése
szempontjából mult évi jelentésünkben felhozott kívánal-
munkat újra nyomatékkal ajánljuk Nagyméltóságod figyel-
mébe, hogy a gépkezelői fokozatokat általában lényegesen
csökkenteni, az egész országban egyenlősíteni, s ehhez ké-
pest a vizsgát szabályozni volna szükséges. Nem fordulhatna
elő akkor az a körülmény, hogy egyes gyárok a vizsgabizo-
nyítvány szövegéből nem tudják határozottan megállapi-
tani, hogy valamely gépkezelő mely gépek kezelésére joga-
sitott, vagy hogy egyik iparfelügyelői kerület a másik
területén nyert bizonyítványt kifogásolja. Feltétlenül és
pedig a gépkezelőkre bizott vagyron okszerű használata
szempontjából szükségesnek tartjuk e tanfolyamok fenn-
tartását, sőt nem habozunk kimondani, hogy a magasabb

fokozatu képesítés kiadását megszigorítani és szaktanfolyam végzéséhez kötni volna kívánatos.

Különös elismeréssel kell újból feljegyeznünk azt, hogy az asztalos-segédek részére már 6 éve fennálló tanfolyam, a lefolyt évben is 17 asztalos segéddel, 6 hónapon át megtartatott, s pedig a mit különösen is kiemelni kívánunk, teljesen a gyakorlati oktatás érdekében. A segédek heti 4 esti órában szakrajzoktatásban részesültek és a vasárnapok 3 délelőtti óráiban a technologiai gyakorlatok köréből vagy pedig önálló munkadarabokon dolgoztak. A tanfolyam végén a készült szakrajzokból és munkadarabokból kiállítás tartatott, mely alkalommal 10 segéd jutalomban is részesült.

Az intézet ismételve megkísérli, hogy hasonlólag az asztalos-segédek továbbképző tanfolyamához, más iparágban dolgozó segédek részére is létesítsen ily tanfolyamot. Biztató tárgyalások mindig voltak, kamaránk is közreműködött, de további eredmény nem mutatkozott. Annál nagyobb örömmel értesültünk, hogy az 1904. év vége felé 20 segéddel megalakult a *kőműves-segédek* továbbképző tanfolyama is. Ennek működéséről majd jövő évi jelentésünkben fogunk megemlékezni.

A dinamó gépkezelői tanfolyam jelen szervezetében teljesen bevált és kipróbált intézmény és ebben 24-en (tavaly 22) vettek részt. Hogy mennyire hézagpótló ezen tanfolyam, s hogy mennyire szükségük van a gyakorlatban működő gépkezelőknek és iparosoknak olyan ajánló levélre, mely által e szakban szerzett ismereteiket is igazolni tudják, mutatja az a körülmény, hogy noha e tanfolyamon a vizgabizonyítvány megszerzése éppenséggel nem kötelező, mégis azt 24 közül 19-en megszerezték.

Az intézetnek a fennebbiekben vázolt kiterjedt munka-

köre megfelelően nagyszámu tanító személyzetet is foglalkoztatott, a mennyiben a lefolyt tanévben az intézetben 8 rendes és 11 óraadó tanár, 7 művezető illetve előmunkás tanított. Az intézet fenntartása 75.000 koronába került, melynek jelentékeny részét (16.556 koronát) a helyi érdekeltség (közte kamaránk) fedezi.

Az I. Ferencz József iparmuzeum önálló épülete az 1904. év végén teljesen elkészült és most várja a berendezkedést és működésének megnyitását.

*A zalathnai áll. kőfaragó és kőcsiszoló ipari szakiskola az 1903—904. iskolai évvel fennállásának tizedik évét töltötte be. Ez iskolai évre 30 növendék iratkozott be és pedig az I. évfolyamra 9 kőfaragó, a II. évfolyamra 6 kőfaragó, a III. évfolyamra 6 kőfaragó és 1 kőcsiszoló, a IV. évfolyamra 6 kőfaragó és 2 kőcsiszoló növendék. Évközben kimaradt egy másodéves kőfaragó növendék és így az évet tényleg 29 növendék végezte. A növendékek legnagyobb része távol vidéki volt, mert 30 közül csak 6 volt helybeli s ezenkívül 3 a megyebeli. Az iskolát ez évben 8 növendék végezte és pedig 6 kőfaragó és 2 kőcsiszoló. A növendékeknek gyakorlati műhelyben leendő elhelyezéséről az iskola ez évben is gondoskodott és pedig a 6 kőfaragó növendéket a *Biebel* János karánsebesi és *Horn* Lajos beszterczebányai kőfaragó telepénél vétette fel, míg a 2 kőcsiszoló, az iskola műhelyben nyert alkalmazást.*

A kőfaragó szakosztály ez évben nagyobbrészt bisztravölgyi márványból és zalathnai homokkőből készített nagyobb szabásu munkákat, pl. a néhai Lukács Béla budapesti siremléke és a Zalathnán felállítandó szobor talapzata. A készített munkadarabok száma 151 volt, melynek értéke 2470·6 koronát tett ki. A kőcsiszoló szakosztály ez évi termelése 345 drb. 1315 korona értékben.

A múlt évben megkezdett tanfolyamok ez idén is megtartottak. Az elemi iskolai rajz és mintázó tanfolyamoknak 26, a női tanfolyamnak 7, a téli iparos- és kereskedősegedek tanfolyamának pedig 29 látogatója volt. Mindhárom tanfolyam ez évben is teljesen díjmentesen rendeztetett.

Az évvégi vizsgák alkalmával, úgy a rendes növendékek, mint a tanfolyamok munkáiból kiállítás rendeztetett, mely igen eredményes és egész július hóban megtekinthető volt.

3. *A kolozsvári államilag segélyezett nőipariskola* fennállásának tavalyi 1903—4. tanévével 22-ik évét zárta be. Mint érdekes statisztikai adatot közöljük, hogy e 22 év alatt 1637 növendék látogatta az iskolát. E szép számból sokan már saját keresményükből tartják fenn magukat, elvállalják kelengyék készítését, himzéseket, stb.

Az 1903—4. tanévben összesen 100 növendék iratkozott be, a mi a tavalyi 112-vel szemben némi csökkenésre vall. Az intézet szakosztályai az alapvető ismereteken kívül a gépvarrás, himző és ruhaszabó osztály. A növendékek e 3 szakon meglehetősen egyenletesen oszlanak meg (28—21—34.)

Az oktatás gondosságát részletesen feltárta az évvégi vizsgákkal kapcsolatban tartott rajz és munkakiállítás, melyet 3 napon át oly nagy érdeklődő közönség keresett fel, hogy a szó szoros értelmében alig lehetett mozogni a kiállítási termekben. Ez alkalommal különösen gazdag volt a kiállítás, mert 1500 drb kisebb-nagyobb munkatárgy volt kiállítva. Különösen elismeréssel jegyezzük fel az intézet tanárainak azt a törekvését, hogy új, eredeti mintákat készítenek és ebben a magyar stylusu motivumokat is sikerrel alkalmaznak.

Helyes intézkedésre vall és eredményre vezet az a kö-

rülmény is, hogy a rendes tanulókon kívül mód nyujtatik 34 bejáró rendkívüli tanulónak is, hogy magát egyik-másik szakban gyakorolja és képezze.

Feltűnést keltett e kiállításon a Dékáni Árpád halasi tervező tanár rajzai nyomán készült varrottas csipkék tárlata is, mely helyes nyomokon vezetve hivatva van új kereketforrásokat nyujtani. A mint értesülünk az iskola jövőben behatóbban kívánja ezt is felkarolni.

A munkamesternői vizsgát 6-on tettek le igen jó eredménnyel. Érdekes volna, ha adatokat nyerhetnénk a felől, hogy a munkamesternők közül hányan maradtak a gyakorlatban és hol nyertek elhelyezést?

A tantestület 4 rendes, 2 óraadó tanár és 3 hitoktatóból állott s az intézet fenntartása 13000 koronába került. Sajnálattal látjuk, hogy a nőiipar-egylet, mely ezen közhasznú iskolát fenntartja, az anyagi nehézségekkel erősen küzdöködik és deficittel zárta le az évet. Méltányos volna, ha az államsegélynek megfelelő felemelése által az intézet évi budgetje talpra állíthatnák.

A növendékek által készített munkatárgyak értéke 8704 koronát tett ki, melyből csak kevés készült megrendelésre, tulnyomó részben a növendékek saját tulajdonát képezte.

A statisztikai adatokból, mint rendkívül érdekes és jellemző adatot ezuttal is külön kiemeljük, hogy a tanulók legnagyobb része az értelmiség köréből kerül ki.

Alsófokú iparoktatás. Kamarakerületünk iparos tanoncoktatása ügyében 1904. évi november hó 29-én 3658. sz. a. kelt jelentésünkben bátrak voltunk szerzett tapasztalásainkat lehető részletességgel kifejtteni Nagyméltóságod előtt. Ugyanakkor kifejeztük volt a tapasztalt bajok orvoslása tekintetében is szerény nézetünket, a mely abban

csúcsosodott ki, hogy az iparos oktatás és az iparosztály színvonalának emelése érdekében törvényes alapon mondasék ki és szigoruan hajtassék is végre, miszerint iparos tanulónak csak olyan gyermek legyen felvehető, aki testi alkalmatossága és a 12-ik életév betöltése mellett, az elemi népiskolának legalább IV.-ik osztályát elvégezte.

Eltételezve attól, hogy a jelenlegi **tanoncz anyaggal** a tanonczoktatás nem üti meg azt a mértéket, amelyet a tanoncziskolák országos szervezete előir, de másrészt a jövőben sem lesz lehetséges megoldani eredménnyel azt a gyakorlati ideát, hogy a tanonczoktatás szakonként vezetessék. Ezen okoknál fogva és mert meggyőződésünk szerint a kisipar hanyatlásának egyik legnagyobb okát szintén a hiányos szellemi képzettség okozza, tehát bátrak vagyunk fennt előadott javaslatunkat e helyen is legmelegebben ajánlani Nagyméltóságod figyelmébe.

Kamarakerületünkben az iparos tanonczoktatást az 1903—904. évben 17 iskolában 124 tanerő teljesítette. — A tanulók száma 2419 volt, akik 77 osztályban nyertek oktatást. Az iskolák fenntartási költsége 54 881 koronát tett ki, melyből az állam 14.245 koronát, a többit pedig a fenntartó testületek, községek és városok fedezték. — Tanoncziskoláink közül 13-nál *tanoncz-munka kiállítás* volt rendezve, amelyeken 557 tanoncz 867 munkadarabbal vett részt. Ezen eredményeket a múlt évvel összehasonlítva kitűnik, hogy az 1902—903. évben volt 2885 tanuló létszám a tárgyalt évben 2419-re apadt le. A csökkenés tehát 466. Ez a csökkenés bizvást irható a közgazdasági állapotok kedvezőtleniségére, a melylyel karöltve jár az, hogy a munkahiányban szenvedő iparos mellőzi a tanoncz-szerzést. A munkakiállításon 1902—903. tanévben 650 tanoncz 908 munkadarabbal vett részt, míg a tárgyalt évben csak

557 tanonc 867 darabbal. Az apadás tehát a kiállításban résztvett tanoncoknál 93, míg a kiállított munkáknál 41 darab.

Székhelyünk tanonciskolái a legnépesebbek és a 30-ik évi működésről szóló jelentését a következőkben ismer-tetjük:

A kolozsvári iparos tanonciskola szervezetében a múlt iskolai év folyamán változás nem történt. Az iskola 17 osztálya (2 előkészítő, 8 I., 4 II., 2 III. és a nyomdász-tanonc-zok osztálya) 9 intézetben volt elhelyezve. — A felügyelő bizottság határozatából, az igazgató javaslatára, a tanév kezdetével, egyik I. o. rajz-osztály beszüntetésével, egy szakirányú rajz-osztály létesült a szabó-tanulók részére, hogy ezek is, mint már a cipész- és festő-tanoncok, a vasárnap délelőtti 2 rajz-órán (10—12.) szakjukba vágó rajztanítással, mérték-vétellel, minták készítésével és kivá-gásával foglalkozzanak egy erre a célra alkalmas iparos-mester vezetésével.

Az évi óramulasztások száma tett összesen 11.592 órát, melyből 7235 igazolt és 4357 igazolatlan óra. Az I. foku iparhatóság az igazolatlanul mulasztókkal szemben 87 esetben hozott ítéletet, 44 mestert összesen 326 korona pénzbírsággal sújtott, 43 mestert pedig felmentett az ipar-kihágás vádjá alól. A szülőknél lakó tanoncok igazolatlan mulasztása ellen az I. foku iparhatóságnak jelentése követ-keztében a II. foku iparhatóság 225 esetben csakis a figyel-meztető eljárást alkalmazta az illetők szülőivel szemben.

Az évről vizsgálatlaltal a jómagaviseletü tanulók között az intézetet föntartó város (200 K.), kamaránk (200 K.) és az ipartestület (300 K.) adományából 304 tanuló kapott könyv- és rajz-eszköz jutalmat.

Az intézet a lefolyt iskolai évben is buzgósággal igye-

kezett megoldani a reája váró feladatokat. — S örömmel jelenthetjük, hogy iparkodásának — fennállásának ebben a 30-ik esztendejében is — meg volt az eredménye.

Kerületünk 17 alsófoku iparostanoncz iskolájának 1903—904. évi működéséről egybeállított statisztikai táblázatot a következőkben adjuk:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kimutatás a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara területén levő alsófokú kereskedelmi- és ipar-iskolákról az 1903/4. tanévben.

Sorszám	Törvényhatóság	Az iskola neve és helye	Az iskola költségei		Segély		beiratkozott		felszabadult az év végéig	Az összes osztályok tanóráinak száma hetenként	A felléltott osztályok száma	A munkakiallításban résztvevő		A tanórák száma
			k	f	k	f	állami	egyéb				tanulók száma	tanonc	
1	Alsó-Fehér	Abrudbánya községi jellegű alsófokú ipariskola	14	145886	—	99286	39	4	6	29	15	—	—	4
2	"	Gyulafehérvári alsófokú ipariskola	7	389215	800	309215	218	15	22	181	42	6	—	9
3	"	Marosujvár alsófokú ipariskola	4	1070	300	792	58	4	5	49	12	8	8	15
4	"	Nagyenyed ipariskola	8	152681	600	100	160	7	15	138	32	—	67	83
5	Beszterce-Naszód	Besztercezi állami ipariskola	33	4039	3345	694	179	18	20	141	33	4	45	64
6	"	" községi	59	736501	—	2400	159	16	9	134	59	5	43	50
7	Kis-Küküllő	Dicsőszentmárton községi ipariskola	11	1191	700	491	42	3	2	37	11	4	15	17
8	"	Erzsebetváros	7	1540	1000	540	80	10	10	60	28	4	37	54
9	Kolozs	Kolozsvár városi iparos tanonciskola	40	15982	—	—	808	46	85	677	165	17	129	185
10	"	Bánffyhungar közsegi	8	199084	1200	79084	72	3	7	62	32	4	19	25
11	Szilágy	Szilágysehs	8	132524	1000	—	51	7	6	38	32	4	29	42
12	"	Szilágyssomlyó	8	1600	1000	600	114	8	16	90	18	4	—	5
13	"	Zilah	8	206165	1200	50	123	18	13	92	32	4	—	8
14	"	Zsibó községi iparos tanonciskola	7	104314	800	24314	45	4	6	35	19	4	20	34
15	Szolnok-Doboka	Dés	9	415255	1200	295255	216	32	26	158	34	4	42	61
16	Torda-Aranyos	Marosludas	7	98580	500	400	58	8	10	40	21	3	16	26
17	"	Torda	8	365695	—	—	210	10	17	183	32	4	87	111
Összesen:			54881	14245	—	1413854	2632	213	275	2144	—	77	557	867

Szaktanfolyamok.

Szabó és cipész szabászati tanfolyam. A tárgyalt év január—márczius havában *Désen* és *Besztercén* a szabóiparosoknak, *Tordán* és *Gyulafehérvárt* a cipész iparosoknak volt kegyes Nagyméltóságod 1—1 szabászati tanfolyamot engedélyezni, amelyek meg is tartattak és miután azok eredményéről még az 1903. évi jelentésünkben beszámoltunk, ez alkalommal ismétlésekbe nem bocsátkozunk. Kegyes volt továbbá Nagyméltóságod augusztus hó 19-én 33.997 sz. leiratával a *gyulafehérvári* szabók részére is, december havában megtartandólag, szabászati tanfolyamot engedélyezni, miután azonban a tanfolyam rendezési ideje összeesett a legszorgosabb munkaidővel, az érdekelt szabóiparosok kénytelenek voltak a tanfolyamtól visszalépni. — Kérelmünkre ezen tanfolyamot Nagyméltóságod a *zilahi* szabókra ruházta át és ez 1905. év február 16-án tényleg meg is nyílt. — A gyulafehérvári esetből folyólag bátrak vagyunk e helyen is és ismételten kifejezést adni az érdekeltek azon óhajtásának, hogy *szabászati tanfolyamok lehetőleg a nyári időszakban rendeztessenek*. Ez az időszak a rendezésre nemcsak azért a legalkalmasabb, mert az iparosok nagyobb munkával elhalmozva nincsenek és így a tanfolyamok pontos látogatásában sem volnának akadályozva, de az oktatás szempontjából is czélszerűbb a nyári időszak, mert napvilágnál történhetik, ami a rajzolásnál épen nem kis jelentőségű. Jól tudjuk, hogy ez igényeket a jelenlegi 2—3 szakoktató országszerte nem képes kielégíteni, több oktató alkalmazása pedig sok költséget okozna és ha csak az év egy részében lennének az oktatók elfoglalva és ha az év üressen maradt részében erejük nem lenne kihasználva, ez a körülmény az oktatást még költségesebbé tenné, tehát

e terv keresztülvitele sok akadályba ütközik. Örömmel vettük ennél fogva Nagyméltóságod azon tervét, hogy a tanfolyamok rendezésének eddigi rendszere helyett, vidékenként központosítva a tanfolyamok állandósíttatni fognak s így mód nyújtatik a szakiparosoknak, hogy akkor látogassák a tanfolyamot, amikor éppen idejük engedi, avagy annak látogatása részükre a legcélszerűbb. Ezen reformmal kielégítést nyerne a szakiparosok előbb említett óhajtása.

Az eddig rendezett szabászati tanfolyamokon elért szép eredmények az érdekelteket kétségtelenül meggyőzték azok hasznosságáról és így a rendezés érdekében nem szünnék meg újabb és újabb kérelemmel keresni fel kamaránkat. — A kérelmeket esetenként kötelességszerűen Nagyméltóságod előtt tolmácsoltuk és jóindulatu ígérését is szerencsések vagyunk birni azok teljesítésére nézve. Így pl. az idénről elmaradt *gyulafehérvári* szabótanfolyam volna megtartandó, valamint *Zilahon* czipészeti, továbbá *Szilágysomlyón* szabó és czipész tanfolyamok rendezése lenne szükséges. Kérjük is Nagyméltóságodat, hogy e tanfolyamokat kegyeskedjék engedélyezni, különösen a Szilágymegyében élő szakiparosok arra jogot tartanak annál is inkább, mert ez ideig a megye ipari érdekei alig részesültek számottevő állami támogatásban.

Fodrásztanfolyam. A tárgyalt év május—junius hónapjaiban a helyi ipartestület *fodrásztanfolyamot* rendezett volt. A tanfolyamon 38 segéd és mester vett részt és pedig 28 helybeli és 10 vidéki. A fésülés, frizérozás és paróka készítésből adott egyik helybeli fodrász mesterünk oktatást és az elért eredményekkel a hallgatók meg voltak elégedve. A tanfolyam költségeit a hallgatók sajátjukból fedezték. Az elért eredmények folytán az ipartestület tervbe vette a tanfolyam megújítását, amelyet 6 hónapra tervezett és az

első tanfolyamon szerzett tapasztalatok alapján részletes tantervezetet állítván egybe, — kamaránk utján — 400 K. államsegélyt kértek Nagyméltóságodtól, melyből a tanfolyam felszerelése és az előadó tiszteletdíja nyert volna fedezetet úgy, hogy a hallgatókat semmiféle költség ne terhelje. Miután azonban Nagyméltóságod csupán 100 korona segélyt engedélyezett, a többlet kiadást az ipartestület pedig sajátjából nem hordozhatta, ez okból a tanfolyam elmaradt, habár azt az érdekeltek ma is óhajtják. — Bátrak vagyunk azon reményünknek adni kifejezést, hogy a politikai viszonyok rendes mederbe térte alkalmával e kérés kedvezőbb meghallgatásra fog találni.

Az *őstermelésről* szóló rovatban ez alkalommal is megkívánunk emlékezni a *sótermelésről* és *szénbányászatról*.

Sóbányászat. Kamarai kerületünk bányászatának legfejlettebb és kereskedelmének is egyik legnagyobb fontosságú ága a sóbányászat s a vele kapcsolatos sóforgalom. A magyar államkincstár erdélyrészi bányakerületében jelenleg üzemben lévő öt sóbánya-telep a marosujvári Magyar Királyi Főbányahivatal vezetése alatt áll s e sóbányák közül a marosujvári, désaknai, tordai és vizaknai kamaránk területén fekszik. A nevezett bányatelepek közül *Marosujvár* és *Désakna* országos jelentőségűek, míg *Torda* és *Vizakna* kizárólag a helyi és környékbeli szükséglet kielégítésére vannak hivatva. Az erdélyrészi sóbányászat az egész ország sótermelésének nagyobbik felét öleli fel s *Marosujvár* ma már a legnagyobb sóbányatelep nemcsak Magyarországon, hanem az egész Osztrák-Magyar monarchiában, amennyiben összes sótermelése közel jár a 700,000 métermázsához s így túlhaladja a világhírű galíciai Wieliczka sóbánya produkcióját anélkül, hogy a maga természetes fejlődésének határát már elérte volna, mert úgy ez a bányatelep, vala-

mint Désakna is, kivált a sójövédék terén a legutóbbi években életbeléptetett reform-intézkedések óta, nagy lendülettel haladnak előre.

Az erdélyrészi sótermelés és sóforgalom adatai az 1904. évet illetőleg — összehasonlítva az előző évi eredményekkel — a következők:

Elszállítás az erdélyrészi sóbánya-telepekről:

	1903. év	1904. év
	méte r m á z s á k b a n :	
Marosujvárról	514.188	572.398
Désaknáról	240 230	273.385
Tordáról	15.977	14.847
Vizaknáról	25.559	22.179
Parajdról	39.919	40.586
Összesen	835.873	923.395

tehát az 1904. évi forgalom 87.522 métermázsával haladja túl az előző év forgalmát.

Ez összes elszállított mennyiségből az egyes sófajokra esik:

	1903. év	1904. év	Növekedés
	méte r m á z s á k b a n :		
konyhasó (emberi élvezetre)	785,026	846.158	61.132
marhasó	42,377	66.859	24.481
iparsó	8,470	10.379	1.909

nem számítva ide azokat a további iparsómennyiségeket, amelyek az egyes bányatelepekről nem szállítottak tovább, hanem a közvetlenül mellettük fennálló ipartelepeken használtattak fel, mint *Marosujvárott* az ottani szódagyárnak 291.512 métermázsa sótartalmu sósviz (1903 -ban 231.398

métermázsa, tehát a növekedés 60.114 métermázsa só-tartalmu sósviz) és *Tordán* az ottani faanyaggyárnak kiszolgáltatót 8000 métermázsa só, (1903.-ban 3000 métermázsa, tehát növekedés 5000 métermázsa).

A *sóforgalom* az egész évben simán és rendben bonyolódott le és örvendetesen konstatálható, hogy *ma már szóba sem kerül a sószállítás lassúsága, nehézkessége és költséges volta*, mely régebben általános panasz tárgya volt, amelyben az ezirányban létesített és a legutóbbi években is fejlesztett intézkedések a sókereskedelem igényeit minden irányban sikerrel elégitették ki. A pénzügyminiszterium részéről, kamaránk előterjesztéséhez képest az anyaországban már sikerrel bevezetett *sóhitelrendszernek az erdélyi részekre történt kiterjesztése*, az elmúlt évben először érvényesült, ami nagymértékben megkönnyítette a sókereskedés helyzetét és előreláthatólag eléri azt a célját, hogy élénkebb sófogyasztásra vezessen, annál is inkább, mert ezzel kapcsolatban *a sónagyárusok most már díjmentes közvetítésben részesülnek*, ami az üzleti költségeket apasztja. Amilyen háálával tartozik a sókereskedés ez intézkedésért a pénzügyminiszteriumnak, éppoly nagymértékben reméli ugyancsak e miniszterium további hasznos intézkedését, nevezetesen ama jelenlegi általános abuzussal szemben, hogy *a sókiszárusok szükségletük kielégítése végett nem fordulnak rendszeresen a nagyárusokhoz*, hanem közvetlenül a bányáktól hozatják apró szükségletüket, ami egyrészt rendkívül *kicsinyes kezelést* okoz a bányatelepeken, másrészt rendkívüli módon megnehezíti és eredményeiben kétségessé teszi a kedvezményesáru só forgalmának *pénzügyőri ellenőrzését*, úgy hogy az ezirányu rendezés érdekében állana a kincstárnak is. Megemlítendő, hogy a pénzügyminiszteriumnak a sóhitel-rendszerre vonatkozó intézkedése arra az ered-

ményre is vezetett, hogy a sónagyárosok — mivel most már nagyobb készleteket tarthatnak — szükségletüket az eddigi szekérforgalom helyett vasuti szállítással igyekeznek lebonyolítani, ami ellenőrzési és kezelési szempontból egyaránt kedvező alakulásnak mondható.

Tudvalévő, hogy a kamaránk kerületében termelt sónak mintegy kétharmada az erdélyrészi határon túl, tehát az anyaországban kerül fogyasztásra. Az ebbeli forgalom is az elmúlt évben — dicséretére a bánya, a vasut és a szállítási teendőket végző Sójövedéki Vezérügynökség fáradozásának — zavartalanul és gyorsan bonyolódott le; a *Székelykocsárdról Marosujvárra kiépített új vasutvonal* ezt a forgalmat továbbmenőleg megkönnyíteni hivatott s ha a *désaknai bányatelep vasuti pályaudvara* kibővítették, ugy ezen a telepen is megszűnnének ama szállítási nehézségek, melyek időközönként még észlelhetők.

A külföldre való sókivitel, mely 1903.-ban Románia versenye folytán tetemesen aláhanyatlott, az elmúlt év folyamán ismét fellendült s az ebbeli forgalom, mely kizárólag Désaknáról bonyolódott le, 30.000 métermázsára emelkedett (1903.-ban 12.300 métermázsa, növekedés tehát 17.000 métermázsa). Ezt a kiviteli forgalmat a *Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság* teremtette meg, mely amióta Désaknán letelepedett, e bányának általános forgalmában is örvendetes fejlődés tapasztalható, amennyiben erre vezethető vissza az a tény, hogy a désaknai bányából forgalomba hozott sómennyiség, mely még néhány év előtt mélyen alatta maradt az évi 200.000 métermázsa forgalomnak, a legutóbbi évben újból több mint 12%-kal emelkedett s már közel jár a 280.000 métermázsához.

A nevezett Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság látja el az erdélyi bányatelepekről való kereskedelmi sószál-

litás teendőjét a pénzügyminiszterium megbizásából a „Magyar Királyi Sójövedék Vezérügynöksége“ gyanánt. — A vállalatnak ugy Marosujvárott mint Désaknán immár teljesen újjáépített és modern üzemtelepei működnek; mindkét telep az elmúlt évben újabb hajtó-gépekkel és modern munka-gépekkel rendeztetett be, egyrészt, hogy munkaképességük a fokozódó igényeknek megfelelően növeltesék, másrészt, hogy a sónak előnyösebb szállítása és minél finomabb feldolgozása lehetővé váljék. Ez intézkedések meg is hozták a kellő hatást, amennyiben a két sóüzemtelep őrlési tevékenysége immár 242 ezer métermázsára növekedett.

Megemlítendő, hogy az elmúlt év szeptember 1.-én lépett életbe a *marhasó árának leszállításáról* szóló törvény, melynek értelmében a métermázsánként 10 koronányi alapár 6 koronára mérsékeltetett. Ez az intézkedés az erdélyi részekre, ahol a mezőgazdaság részéről igen sok sóskut és forrás van használatban s ahol a só ára amugy is mérsékelt, csekélyebb jelentőségű, mint az anyaországban; azonban a sóbányászat és sókereskedelem fejlődése szempontjából igen fontos s ennek hatása máris nyilvánult, amennyiben — jóllehet a mérsékelt ár még csak négy hónapig volt érvényben — a marosujvári bánya marhasó-forgalma 67.000 métermázsára (1903.-ban 42.400 métermázsa, növekedés 24.600 métermázsa) emelkedett. A gazdáközönség és a sókereskedelem köréből azonban felszólalás hallatszik olyirányban, hogy a pénzügyminiszteriumnak gondoskodnia kellene a *marhasó forgalmának és szállításának is oly módon való szervezéséről, mint a milyen a konyhasóra nézve történt, mert a mai helyzet sok zavarra ad alkalmat.*

Az *iparsó adminisztrációja* ügyében a további fejlődés kétségtelen, és ezt a teljesen gyakorlati alapon keresztülvitt szervezés mellett a jelentési évben történt iparsó-árleszálli-

tásának kell tulajdonitanunk. Az iparsónak minden nehézség nélkül való beszerzése kapcsolatban az iparsó olcsó árával ma már előnyössé tették e segédanyag használatát a legkülönfélébb iparágakban olyannyira, hogy ezt már nélkülözni valósággal lehetetlen volna s így érthető is, hogy iparosságunk mind sűrűbben veszi igénybe ezt a törvényes kedvezményt.

Az iparsó szállítását és kezelését végző Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság mint a Magyar Királyi Sójövedék Vezérügynöksége az elmúlt év végéig kamara kerületünkben 90 iparosnak szerzett díjmentesen iparsóhasználati engedélyt, ami a reform előtti időszakban iparsó igénybevézésére nézve jogosult 10 iparossal szemben kétséggkívül igen nagy haladást jelent. Ez eredményt a következő részletes adatok mutatják :

1904-ben iparsóhasználati engedélylyel bírt kamaránk területén: vegyészeti ipar, szappangyártás, bőripar (bőrgyárak, szijgyártók, timárok, szücsök és nyersbőrkészítők), hó- és jégolvasztás, (vasutak,) hűtés, (jéggyárak, serfőzők, jégvermek, vágóhidak), kelmefestés, por- és jégképződés megakadályozása, (lovagló-iskolák és tornacsarnokok,) vas- és fémáruk edzése, fagyaltkészítő, (czukrászok, kávéházak) állati belek konzerválása, összesen 90.

Avégből, hogy mindezek az iparosok az iparsóhasználati engedélylyel könnyebben élhessenek, vagyis az iparsót gyorsan és akadálytalanul megkaphassák, a pénzügyminiszteriummal fennálló szerződés értelmében a Sójövedék Vezérügynöksége az ország 17 városában tart fenn állandó *vidéki iparsó-raktárt*: Kamaránk területén ily raktár működik a marosujvári denaturáló-telepen kívül Kolozsvárott is, mely utóbbit 35 iparos összesen 59 esetben vette igénybe. míg a marosujvári üzemtelepnél 139 iparos 169 esetben kapott iparsót.

Szénbánya. Az »*Erdélyi Bánya Részvénytársaság*« francia tőkével az 1903. évben alakult meg. Ezen társaság átvette a „Belga-Magyar r. t.“ egeresi és brassói bányáit, valamint az összes birtokában levő zártkutatmányait. Főtörekvése az egeresvidéki barnaszén és a brassóvidéki kőszén kiaknázása. Az egeresi széntelepek 8 kilométernyire vannak a magyar államvasutak egeresi állomásától. A társaság a czélnak meg nem felelő iparvágány helyébe nagy költségen a bányatelepektől az egeresi vasutállomásig egy sodronykötélpályát létesített. Számos új munkásházat emelt, hol a jelenleg 200 főre rugó munkásokat helyezi el. Egy új fejtési módszer alkalmazásával a jelenlegi 10—12 waggon napi termelést 50 waggonra szándékszik emelni, miáltal a környék szegény népe állandó és elég jó keresetforráshoz jut. Miután nyáron a munkások $\frac{2}{3}$ része a mezei munka elvégzése miatt a bányát elhagyni kénytelen, az igazgatóság Krassó-Szörénymegye munkásnépét szerzőltette, mely már évek óta egyes bányászokból nyer kiegészítést. A szén minősége átlag 5000—5500 kaloria és lehetővé teszi a versenyt bármely más magyarhoni széntermékkel szemben. Az eladási terület kiterjed egyrészt jóval Nagyváradon túl, másrészt Nyiregyháza, Arad és Csabáig. A nemrég felállított szénosztályozó lehetővé tette, hogy a vállalat a különböző iparágaknak megfelelő minőségű szenet szállíthasson. Az eladással a kolozsvári keresk. igazgatóság foglalkozik. A társaság még egyéb iparvállalatokat tervez a közel jövőre.

Ipari termelés.

Sodronyszövény. Jól eső örömmel jelentjük, hogy a *Léber Gyula sodronyszövetfonat, kertkerítés és aczélsodrony ágybetét* készítő telepe a tárgyalt évben is a fokozatos fejlődés útján haladt. A vállalkozó 3 évvel ezelőtt az államtól mun-

kagépsegélyben részesült. A 2 drb. munkagép a tárgyalt évben a vállalkozó tulajdonába lőn bocsátva, miután a fő-kellékeknek az eltelt idő alatt megfelelt. Ez esetben két-ségtelen haszonnal járt az állami támogatás. A telepben ma 11 ezer korona fekszik, tehát évről-évre növekszik. Terme-lése is 16 ezer koronára emelkedett. A helyi és vidéki vas-kereskedőknek raktárra és magánosoknak megrendelésre dolgozik s a tárgyalt évben is jól el volt látva munkával. Segéd-személyzete 5 volt. Üzletköre az erdélyi piaczkon ki-vül Magyarország több részére is kiterjed és dicséretére szól, hogy a helyi piaczon máris sikerrel versenyez a bécsi áruk-kal, sőt több cikkben fölöslegessé tudta tenni a behozatalt.

Lakatos ipar. Az építőiparban jelentkezett némi élénk-ség lakatos iparunknak is több munkát juttatott, mint az előző évben volt. Az önálló mesterek számában beállott rohamos növekedés mellett azonban a munka nagyon meg-oszlott és az is az elkeseredett, sokszor számitás nélküli konkurrentia miatt igen kevés anyagi eredményt biztosított iparosainknak. Különben az egyes építőszakban dolgozó iparosok és köztük a lakatosok, sokat panaszkodnak a divó vállalkozói rendszer ellen, mely kizsarolja, kész veszedelembé hajtja a kisebb szakvállalkozókat. Az épület- és műlakatos-ságot folytató iparosaink közül ritka is az olyan, aki szá-mottevő anyagi eredményt tud felmutatni, hacsak nem vette üzemkörébe más — szakbavágó — cikkek készítését is. Ilyen élelmes iparosunk *Seemann József* kolozsvári lakatos, aki már évek óta készít, saját szabadalma szerint fuvókat, továbbá tizedesmérlegeket és jégszekrényeket. E jól felszerelt műhelyben 2 darab prés, 2 drb vágó, 2 drb vas- és lemez-olló, 3 drb furógép és 1 drb lemez-hajtógép van, eltekintve a többi szükséges kézi szerszámoktól. Alkalmazott munká-sainak száma 8—15 között váltakozik és állandóan 7 ta-

nonczot nevel. Épület-lakatosmunkákkal is bőven el volt látva, de azon kívül a tárgyalt évben 300 drb fuvót, 120 drb tizedesmérleget és 100 drb különböző nagyságú jégszekrényt is készített mintegy 20 ezer korona értékben. Legujabban szándéka a vasbutor készítését is üzemébe felvenni. A múlt évben e vállalat másfél vagon vasat dolgozott fel és egy vagon lupényi szenet használt el. A kész árukat rendszerint hazai kereskedők útján hozza forgalomba és e tekintetben üzletköre az ország legtávolabb eső részeire is kiterjed. E törekvő vállalkozónk 2 drb gépet bir államsegélyképpen.

Lakatosáruk gyártása. A fejlődés örvendetes jeleivel találkozunk a nagyenyedi fegyház munkaerejére támaszkodó »*Nagyenyedi lakatosárugyár r. t.*« tárgyalt évi üzeménél. A 115 ezer korona alaptőkével rendelkező gyári vállalat ugyanis munkaerejét 60 munkásról 140 létszámra emelte fel és felszerelését is kiegészítve, ma 1 drb 30 lóerős gőzgéppel, 6 drb gőzsajtóval, 4 drb gőzkalapácsal, 2 drb gőzollóval, 1 drb esztergapaddal és 1 drb gyalugéppel és a még szükséges kézi szerszámokkal bőven rendelkezik. Felhasznált 30 kocsirakomány hazai eredetű rudvasat és pléhet, a melyből lakatosárukat és vasalásokat 240 ezer korona értékben állított elő. A termelés a hazai piacokon nyert könnyű elhelyezést, de a mint a vállalat jelenti, az üzleti haszon nem állott arányban a termelés növekedésével. A jobb üzleti eredményt és a belterjesebb fejlődést a tőke hiánya okozza, mert a takarékpénztárakból igénybe vett hitel drágasága az üzleti hasznot nagyrészt felemészti.

↳ **Gépgyártás.** Gépgyártó iparunk — mely különben csupán a kisebb mezőgazdasági gépek készítését öleli fel — az egymást követő évek rossz vagy nem kielégítő termés eredményei, továbbá az általános ipari pangás következtében, szomorú helyzetbe került. Egész kamarakerületünkben pedig

csak székhelyünkön van két régi keletü gépgyárunk és még azok is alig tudnak megélni. Az előző évben megszűnt szilágysomlyói kisebb vállalat rekonstruálható nem volt. A meglevő vállalatok üzlete tőke hiányában csak kisebb körre terjed. Ilyen állapotok mellett tehát érthető, ha a hazai nagy, de főleg a bécsi és cseh mezőgazdasági gépgyárak nyomasztó versenye ellen vállalataink nem szünnek meg panaszkodni, amelyek versenyét leküzdeni képtelenek. A megrendelés gyűjtéséről szóló törvény is segítségére van az idegen versenynek és az élelmes ügynökök egész áradata még a legkisebb falvakban is felkeresi a gazdaközönséget és hitelnyújtás mellett vagy részletfizetés kecsegtetésével elhódítja a még megmaradt csekély rendelő kört is.

A *Simonffy István* kolozsvári gépgyára és vasöntődéje gyenge üzleti eredményre tekinthet vissza. A 60 ezer korona értéket képviselő vállalat tárgyalt évi forgalma csak 20 ezer koronát ért el. Ez az eredmény az utóbbi évek eredményével szemben 30—40% csökkenést jelent. A gyártelep berendezése 1 drb 8 lóerős gőzgép, 5 drb eszterga pad, 1 drb sík-, 1 drb haránt gyalugép, 2 drb furógép, 1 drb csavar-metszőgép, 1 drb smirgli köszörülőgép, 1 drb olló és lyukasztógép, 1 drb kör- és 2 drb szalagfűrész, meg 1 drb falyugép. — Alkalmazott 10 férfit és 6 tanonczt. — A gyári műhelyben ekék, kézi és járgányos cséplők, szelelő rosták készültek és gépek javítása meg vasöntvények készítése nyújtott némi munkát, amely azonban a felszerelés termelőképességének alig 40%-át tette ki. Az elhasznált tüzelő szenet részint Lupényból, részint Sziléziából szerezte be s panaszkodik a vállalat a magas fuvardíjak ellen, amelyek az üzemet aránytalanul terhelik. A szénszállítás magas fuvartételei ellen gyáriparosaink egyhangulag szót emelnek és kérik Nagyméltóságodat, hogy helyzetük érdekében a *jelenlegi díjtételek mérséklése* által jöjjen segítségükre.

Székhelyünk másik gépgyára a *Junász* Lajos tulajdonában van, aki a tárgyalt év üzleteredményét szintén gyengének jelzi. A tárgyalt évben munkásainak számát 34-ről 25-re redukálta és így is gondot adott azoknak munkával való ellátása.

Itt emlékezünk meg a székhelyünkön fennálló *Deutsch* Miksa-féle *orvos műszerész műhelyről* is, amely 4 munkás és 2 tanoncz alkalmazásával nagy igyekezetet tanusít abban, hogy a különféle orvosi műszereket és gépeket műhelyében készítve, ez iparágat nálunk meghonosítsa. Törekvését lassu fokozat mellett a siker kíséri és ez annál fontosabb, mert az ilyenmü czikkek eddig kivétel nélkül külföldről lettek beszerezve.

E pontnál sajnálattal kell feljegyeznünk, hogy a *Klemm és Novák* czég alatt székhelyünkön fennállott *acetylén gázfejlesztő készülékeket készítő gyárvállalatunk*, 3 évi fennállás után a tárgyalt évben megszűnt. A vállalat a saját találmányu és szabadalmazott gázfejlesztő készülékek gyártásán kívül csillárokat és más fémárukat is készített és 30 fém-munkásnak adott volt foglalkozást. Szabadalma nem válván be, kénytelen volt üzemét beszüntetni, pedig e vállalathoz sok reményt fűztünk és 5 évre az államkedvezmények is engedélyezve lettek a vállalat részére. Gyári vállalatokban amugy is szegény székhelyünk ipari életére kétszeresen sajnálatos e vállalat megszűnése.

Kőfaragó és kőbánya ipar. A kőbányászat és kőfaragó ipar helyzete a tárgyalt évben kielégítő volt. A némi lendületnek indult építkezések következtében hasznothajtó és terjedelmében növekedő irányzatot mutatott. A tárgyalt évre esik székhelyünk egyik kőfaragó telepének motorikus erőre történt berendezkedése is. A többi kőfaragó telepek is kivétel nélkül a haladás több-kevesebb jelét tüntetik fel és kü-

lönösen nemes harcz folyik közöttük a sirkőipar minél intenzivebb fejlesztése érdekében. Hogy pedig a nyersanyag tekintetében is a külföldtől lehetőleg függetlenné tegyék magukat, újabb és újabb és sok költséggel járó feltárásokat eszközölnek. Az eddig elért feltárások már is szép eredménnyel kecsegtetnek, a mennyiben egyik vállalkozónknak sikerült Kolozsmegye Székelyó és Maróthlaka községeinek határában fekvő Hencz hegyben igen szép és elsőrendű fekete közetre bukkanni, amelyet 20 évre kibérelt és mintegy 25—30 ezer korona befektetéssel már a bányászáshoz hozzá is fogott. Minthogy az itt talált kő nagyon hasonlít a svéd gránithoz és tulajdonságaira nézve is kifogástalan, vállalkozónk hite szerint a külföldi kő behozatala rövid időn belül kizárhatónak látszik. Nagy előnye még a bányának, hogy az anyag kiaknázzhatlan mennyiségben jó elő és hogy a megyei jó uthoz is közel fekszik, továbbá a bánya alatt folyik a Sebes Kőrös, amelynek vizerejével 60—80 lóerő könnyen szerezhető gatter és más kőmegmunkáló géphajtására. Ha tehát a vállalkozónak elegendő tőke állana rendelkezésére, e vállalat gyorsan kinőhetné magát, mert rendelkezik egy nagy üzemü ipartelephez szükséges minden előfeltétellel.

Hasonlóképpen jó üzletmenetről tett jelentést a „*Kis-sebesi gránitkőbánya r. t.*“ is. Az előző évben hangoztatott azon reménynek, hogy a tárgyalt évben a vállalat fokozatos javulásnak nézhet elébe, az idei zárszámadás adatai igazolást adnak, mert az előző évvel szemben, az elért eredmény jóval nagyobb. Pedig a vállalat az idén is folytatta az egyes bányatelepek szükségesnek mutatkozott felszerelését, amely pedig a tiszta haszonból sokat emésztett fel. A bolgáromi bazaltbányában a kiskőburkolathoz szükséges kiskoczká előállítására céljából 12 drb. hasítógépet lőn beállítva, mint ez új

burkolati rendszer iránt fokozódó mértékben jelentkezett érdeklődés tett szükségessé. Az alsórákosi bazaltbányában az új kavicszótelep és fékpálya felállítása a hozzátartozó vágányokkal és rakodókkal, a tárgyalt évben megtörtént. E vállalatunk különben a tárgyalt évvel a részvénytársasági alakulatban 10-ik üzletévét töltötte be s munkássága elért eredményeire büszkén hivatkozhatik. Az 1896. jan. hóban 450 ezer forint (900 ezer K.) alaptőkével megalakult részvénytársaságnak, csupán a kissebesi — már akkoriban is nagy területű — és a zsidóvári kőbánya volt tulajdonában. — Azóta megszerezte a csomai és bolgáromi bazaltbányákat, továbbá az alsórákosi és verpeléti, meg kőkuti bányákat, melyeket nagy költségű berendezésekkel mintaszerű vállalatokká fejlesztette úgy, hogy az üzem ma, sokszorosan túlhaladja a tizév előtti eredményeket. A zárszámadásból kiemeljük, hogy e bányatelepek 1,191.101 korona értéket képviselnek és hogy az ott kifejtett és feldolgozott árukészlet 912.364 koronának felel meg. Az 1 millió korona alaptőkével rendelkező vállalatnak 242.460 korona tartalék alapja van és hogy a tárgyalt év üzleti tisztahaszna, az előző évi 85 454 koronával szemben, 115.404 korona volt.

Gyepszgyártás. Építő iparunkban örvendetesen tapasztalt némi fellendülés jótékony hatását már is érezteti gypszyártó iparunkban. Gyárosaink a tárgyalt év kielégítőbb üzleti eredményéről tettek ugyanis egyhangu jelentést. Az emelkedett termelés kiválóan az építő gypsziparra esik, mert a trágyagyepsz-forgalom még mindig igen vontatott és bizonytalan. A trágyagyepsz használat növekedésére nagy hatással lenne, ha a jó példa képe az állami birtokok a gypszet, mint elsőrendű trágyázási anyagot alkalmaznák, ami eddigelé, sajnos, nem igen történt meg. A gypsznek trágyázási célokra való minél nagyobb felhasználása és e módszer elter-

jedése annál is kívánatosabb, mert gypsziparunk az újabb alakulások miatt maholnap válságba kerül, miután a hazai fogyasztás jelenlegi méreteit gyáraink termelése majdnem eléri és a túltermelés, a drága vasuti fuvar mellett, a külföldön aligha tud majdan elhelyezést nyerni. Kivitelünket a nyugati államok felé a német és kisebb mértékben az osztrák verseny máris megkötötte és így kivitelünkre egyetlen piacnak a Balkán államok kínálkoznak. Ámde az erre irányuló kiviteli törekvéseknek is gátat vet a magas vasúti fuvar és az, hogy a drága fuvar mellett alig van közvetlen dijszabásunk a Fekete tengeri kikötők felé és ami ilyen közvetlen dijszabás fenn is áll, nem elégíti ki a szükségét, mert sok fontos kikötőt kerül el. Ezen körülményre a Balkán államokkal kötendő kereskedelmi szerződések tárgyalásánál különös figyelemmel kell, hogy legyünk, mert ha gypszkivitelünk előtt a keleti piacok is bezárulnak, szép fejlődésnek indult gypsziparunk jövődjéje lesz megpecsételve. A hazai viszonylatban is azonban kamarakerületünk gypszgyárai az államvasutaktól kedvezőbb tarifapolitikát kívánnak, mert a budapesti és azon túl eső piacokon a nagy távolság miatt csak a legcsekélyebb haszon fejében tudják és képesek az ausztriai és cseh gyárakkal a versenyt felvenni, mert azok a közvetlen és olcsó dijszabási tételek mellett a Felsőmagyarországi piacokon már szinte legyőzhetetlen konkurenttiát csinálnak a hazai és legkivált az erdélyi távolfekvő gypszgyárainknak.

Gyáraink közt az első helyet a Kramer-féle egeresi gypszgyár foglalja el, mely a tárgyalt évben 70 gyári munkással 200 ezer q. gypszkövet dolgozott fel és üzeméhez 30 ezer q. egeresi barnaszenet használt fel. Előállított 1300 vasúti kocsit építő és trágyagyipszet 230 ezer korona értékben. A gyártelep közvetlen az egeresi vasúti állomás szomszédságában áll és ez amily előny az áruk könnyű waggonirozása

tekintetében, ép oly hátrányos a vállalatra az, hogy az egeresi vasúti állomáson nincs postahivatal. A gyárnak szóló tekintélyes számu postai küldemények átvételéért most a 3 és fél kilométer távolságban fekvő Egeres községbe kell bemenni. Az az óhajtaa tehát a vállalatnak, hogy az *egeresi vasúti állomáson postahivatal állíttassék fel*. E vállalatunk különben a tárgyalt év üzleti eredményét, az előző évvel szemben, sokkal kielégítőbbnek vallja, de az eredmény még most sem éri el a termelési képesség 70%-át sem. A termelés $\frac{3}{4}$ része a hazai és leginkább a fővárosi piacon nyert elhelyezést, egynegyed részben Ausztriában és a Balkán államokban értékesítettett. Panaszodik a vállalat a közutak rossz állapota miatt, mely a nyers anyag fuvarozását nagyon megnehezíti, sőt az esős időszakban majdnem teljesen megakasztja.

A *tordai* gipszgyárunk modern berendezése és termelő képessége tekintetében is az egeresi gyárral egyenrangú vállalat, amely a legjobb nyersanyag felett bőven rendelkezik. E vállalat 40 munkással dolgozott és mintegy 900 vasúti kocsii gipszárut termelt és helyezett el a hazai és bécsi piacon. Az üzleti eredményt kielégítőnek mondja, de a versenyképesség emelése érdekében ez a vállalatunk is olcsóbb vasúti fuvartételeket kíván.

Legkisebb tőkével és terjedelemben dolgozik a *Haraga S. és társai bánffyahunyadi* gipszgyára, amely az éles verseny mellett épen tőke-szegénysége miatt nem igen tudja szárnyait kiterjeszteni. Az üzleti eredménynel mindazonáltal meg van elégedve, mert termelését 480 vasúti kocsirakományra emelte fel és munkás létszáma is 20-ra szaporodott. Az előállított különféle gipsznemeket az erdélyi és magyarországi piacokon helyezte el, de a nagy verseny miatt bizony nyomott árak mellett.

agyagipar. *Fazekas* iparunkról semmi öröndetést sem jelenthetünk. Nehéz és küzdelmes helyzetük az idők folyásával rosszabb és rosszabb lesz. Jellemzi ez iparág helyzetét az, hogy az iparüzők száma folyton apad s hogy alig van mester, aki segédszemélyzettel dolgoznék. Tanonczot sem alkalmazhatnak, mert ez iparágra nincs jelentkező, avagy olyan iskolázatlan elem, amelyet alig lehet használni és a kik az iparág fejlődését előbbre vinni képtelenek. — A létező mesterek sem tudnak nagyobb haladást felmutatni, mert arra anyagi erejük nem képesíti és szaktudásuk sem tart lépést a technika haladásával.

Ezen bajok — tapasztalatunk szerint — nem lokális jellegűek, hanem az egész országban mindenütt egyaránt jelentkeznek. Ennélfogva a bajok orvoslása érdekében megkérdezett szakiparosok kívánságát helyénvalónak tartjuk Nagyméltóságod figyelmébe ajánlani, mint a melyek teljesítése által a fazekas iparosoknak már a jelenben mód nyujtatnék a jobb boldogulhatásra és elő volna segithető a fazekas és általában az iparos pályán működő jövő nemzedék szellemi képzettségének emelése.

Fazekasaink óhajása az volna, hogy 1. a pénzügy-minister urnál eszközölné ki Nagyméltóságod, miszerint ott, a hol kincstári faraktár van, a tüzelőfa kedvezményes árban adassék a fazekasoknak; 2. a társulatok, sőt az egyesek utján [rendelt mázag, a rendeltetési állomásra kedvezményes fuvar mellett legyen szállitható; 3., szaktudásuk emelése érdekében időleges szaktanfolyamok rendeztesse-
nek, miként a szabó és czipész iparosok részére már megtörtént, avagy azt a rendszert honosítsa meg Nagyméltóságod, aminőben a timár ipar érdekei részesítve lettek; végül 4, mondassék ki s törvényes felügyelet mellett a legszigorubban hajtassék is végre a köztudatba átment azon óhaj-

tás, hogy fazekas — és általában bármely kézműves — iparra csakis 12 évet meghaladó és legalább 4 elemi végzett tanoncok legyenek felvehetőek. Különös súlyt helyezünk ez időkre szerint a mesterek szakoktatására. A tárgyalt évben bátrak is voltunk a kolozsvári fazekas társulat részére szaktanfolyam engedélyezését kérni, amelyet a zilahi, tordai és dési tanfolyamok követtek volna, mint a hol a fazekások tömegesen élnek együtt. Sajnos azonban, Nagyméltóságod a kérést azon indokból nem találta teljesíthetőnek, mert fazekasaink nem állanak szakszerűen szervezett szövetkezetben. Őszintén szólva ez indoklás megdöbbenett és ki kell, hogy fejezzük azt a nézetünket, hogy nem érthetünk egyet Nagyméltóságod felfogásával és iparosainknak nem bírjuk megmagyarázni, hogy a szakoktatás lehetősége csakis szabályszerű szövetkezet létesítése mellett szerezhető meg részükre. Kötelességünknek tartottuk azonban ujolag megkísérteni a szövetkezést, amely azonban a tapasztalható hajlandóság daczára, ez ideig még nem sikerült ugyan, de nincs a siker minden reménye nélkül.

Kályhás kisiparunk helyzete azonos a fazekasokéval, sőt annyival még szomorubb, hogy miután Nagyméltóságod egy konkrét esetről folyólag 53.355—902. számú rendeletével a kályhák, takaréktűzhelyek takarítási jogát a kéményseprő ipar munkakörébe utalta, kályhásaink most e munkakör elvesztése következtében, mely ugyszólván a kisebb kályhások egyedüli jövedelem forrása volt, kenyerüktől fosztattak meg és így a végzüllésnek néznek elébe. — Kamaránk látva e rendelet folytán beállott szomorú fordulatot, sürgősen igyekezett volt Nagyméltóságodat ez elvi rendelet megváltoztatására reábirni. Fájdalom siker nélkül, bárha 28.552 sz. a kamaránkhöz intézett válaszában Nagyméltóságod kegyes volt ez ügy végleges rendezését az

ipartörvény revisiója alkalmával kilátásba helyezni. E kijelentés kályhásaink közt és bennünk is megnyugtató reményt kelt arra, hogy kályhásainkra sérelmes ezen rendelkezés megváltoztatásával a méltányos orvoslás mielőbb be fog következni.

Kályhagyártó iparról valójában csak székhelyünkön beszélhetünk. Itt egy nagyobb és két kisebb, de jóhirű gyári vállalatunk áll fenn. A negyedik vállalat a *Közel* F. József kályhagyára, két évi fennállás után a tárgyalt évben megszűnt. Kályhagyári iparunk a fellendülésnek indult építkezések következtében elegendő munkához jutott és az üzleti verseny is, a Közel-féle gyár megszűnése folytán sokat veszített élességéből és szolidabb irányba terelődött. Az egyes vállalatok üzleti terjedelmében is némi emelkedés tapasztalható, amely az 1905. évben, a nagyobb arányú építkezési kilátásokkal kapcsolatban, valószínűleg fejlődni fog. Panaszkodnak azonban a fővállalkozói rendszer ellen, amely mellett egyrészt a vállalkozás hasznot hájtó alig lehet, de azonkívül súlyos teher nehezedik rájuk abból is, hogy a vállalati összegeket a szállítás befejezése után 6—8 hónap múlva sem képesek a fővállalkozótól megkapni. A fővállalkozó esetleges bukása esetén pedig, — a milyen eset sajnos a közel múltban több is volt, — elvesztik az egész szállitmányt s önhibájukon kívül végromlásuk következhetik be.

Fűrésztelepek. Az a nagy kereslet, mely faáruk után a tárgyalt évben jelentkezett, fűrésziparunknak nagy lendületet adhatott volna. Ámde fűrésztelepeink nagy része a beszerzési havasok között, a forgalmi köz- és vasutaktól olyan távol fekszenek, hogy a drága tengelyen való fuvarozás mellett a kedvező értékesítési viszonyokat nem használhatták ki úgy, mint a jelentkezett nagy kereslet következtében, különben megtehették volna. A beszerzési havasokról le-

szállított faanyagok főleg a Szálva völgyén fuvaroztatnak le, már pedig ez út — a miként azt évek óta hangsúlyozzuk — fuvarozásra épenséggel nem alkalmas. A sok időveszteséggel és nagy nehézséggel küzdő tengelyfuvarozás mellett igen számottevő még az a kár is, melyet az ilyen tengely fuvarozás a fa anyagában okoz. E fontos út megépítését kegyes volt ugyan Nagyméltóságod saját tárczája terhére átvenni és most a munkálat jobb tempóban halad, azonban még sok időbe telik, míg ez út elkészül. Pedig a részletekben folytatott útépités a forgalmat nagyon akadályozza, ami ottani fűrésztelepeink helyzetét még elviselhetlenebbé teszi. A kolozsmegyei havasokban levő fűrésztelepeink helyzete, melyek a közlekedési utakhoz és így a vasúthoz és pedig a fővonalokhoz közelebb esnek, sokkal kedvezőbb és aránytalanul jobban tudják kihasználni a fakereskedelemben beállott kedvező üzleti céleket. Ugyan ezeknek is — és általában fűrésztelepeinknek — fennáll ma is azon óhaja, hogy a csikmegyei fűrészárúkra adott vasúti szállítási kedvezményt szállitmányaikra is terjessze ki az államvasutak igazgatósága, miután a nyugati fogyasztó piacoktól való nagy távolság miatt arra telepeink is nagyon rá vannak utalva, ámde az államvasutak jelenlegi pénzügyi politikája mellett úgy látszik, hogy e méltányos kérés aligha meg teljesezésbe, miután az ezirányú kérelmünk mind-ezideig figyelmen kívül hagyatott.

A „Besztercze-naszódi faipar r. t.“ fűrészvállalata területünk legnagyobb kiterjedésű és fontosságú telepe, a mely három nagy gőzfűrész tart fenn. Az egyik Borgóbeszterczen van, amely 160 lóerős gőzgéppel és a rönköket vágó több keretfűrészszel van felszerelve és 280 férfi és 14 nő munkásnak ad foglalkozást. A másik fűrész Valea-Maréban van és ez 150 lóerős stabilgéppel, 5 keretfűrészszel, 4 kör-

fűrészszel, 1 drb. ingafűrészszel, 1—1 vasgyalu és vaseszterga géppel és 2 drb. köszörü géppel van felszerelve. Alkalmazott 108 férfi, 6 női és 4 gyermek munkást. A harmadik fűrésztelep Dombhát községben van, amely 84 lóerős stabilgéppel, 3 keret-, 4 kör- és 1 inga-fűrészszel, 1 drb. fagyalu géppel és 2 drb. köszörügéppel van felszerelve. E három fűrésztelepbe, mintegy 1,200.000 korona tőke van befektetve. Feldolgoztak pedig együttesen 123 ezer m³ rönköt, a melyből előállítottak 68 ezer m³ fűrészanyagot 1,160.000 korona értékben. Az üzleti forgalmat a vállalat általában jónak mondja, de az intenzivebb fejlődés elé a jó közlekedési közutak és a vasút hiánya akadályt gördít. Az 1904. évben 1180 waggon árut értékesített a vállalat a belföldi és főleg a külföldi piacokon.

A „Neuberg Testvérek“ bánffy-telepi és romulii fűrésztelepeinek belső berendezésében és termelésében változás nem fordult elő. Az 1000 waggonra tehető épületfa, deszka, lécz, seprőnyél, szőlőkaró és zsindey áru a hazai piacon és kis mértékben a német piacon könnyű elhelyezést nyert és az üzletet általában kielégítőnek vallja a cég. Panaszodik azonban ezen vállalatunk is a szállítás nagy nehézségére, amely nemcsak sok időveszteséggel jár, hanem aránytalan költséget is okoz.

Kamarakerületünk egyetlen vállalata a *Kopf* Emil égerháti faárugyára, mely a területünkön nagy mennyiségben levő bükfaanyag ipari feldolgozására és értékesítésére keletkezett. Épen ez okból kívánatos lenne e vállalat prosperálása, hogy ez a körülmény serkentőleg hasson a tőkére, hasonló vállalatok létesítésében. Fájdalom azonban, hogy nem valami rózsás viszonyokról tesz a vállalat jelentést, bárha az általa előállított bükfadeszka és gőzölt léczárúknak meg volna a piacza, mégis az erőteljes fejlődést akadályozza

hazai vasutaink tarifa politikája, mely a csekélyebb értékű bükkfaanyagok szállítási díját mérsékelni és ezzel ez anyag nagyobb méretű felhasználhatóságát elősegíteni nem akarja. A gyári telep berendezésében, munkás létszámában és termelésében, az előző évihez képest, említésre méltó változás nem fordult elő.

A „*Kalotaszegi erdőipar r. t.*“, melynek igazgatási székhelye Kolozsvárt van, a kolozsmegyei havasokban két gőzfűrész, egy koczka és fagyapot gyárat tart fenn. Az egyik gőzfűrész *Keleczel* község határában 1 drb. 70 lóerős gőzgéppel, 1 dr. gyalu és 2 drb. gatter fűrészgéppel van felszerelve. Alkalmazott 47 munkást és 387.413 m³ luczfenyőt dolgozott fel, amelyből 213.290 m³ I. osztályu fűrészárut állított elő 190 ezer korona értékben. A részvénytársaság nagyobbik gőzfűrész telepe, valamint a fagyapot és fakoczka gyártelepe *Magyarvalkó* község határában a Jósika telepen van. Főlszerelése 2 drb. 237 lóerős gőzgép, 4 drb. dynamógép és pedig 1—1 a fagyapot, rönkbütüző, koczkagyár és lakatos műhelyben levő munkagépek hajtására, 7 drb. keret, 1 drb. hasító keretfűrész, 2 drb. kétlapu, 1 drb. hatlapu és 9 drb. 1—1 lapu kőrfűrész, 1 drb. szobapadló gyalulására szolgáló gyalugép, 2 drb. fagyapot előállításához szükséges gyalugép, 1 drb. rönk bütüzéshez és 1 drb. koczka előállításához szükséges szalagfűrész és végül 1 drb. prés a fagyapotnak 25 klgros csomagokba való préseléséhez. Alkalmazva volt a hármas üzemnél éjjeli és nappali üzemnél 210, a nappali üzemnél pedig 125 munkás. Feldolgoztatott 300 ezer drb. különféle osztályozásu és vastagságú rönkfa, amelyből 1 millió köbláb fűrészelt deszka és léczgyártmány, 6.500 q. fagyapot és 100 m³ utca burkolat koczka lőn 1 millió korona értékben előállítva. A gyári vállalatokban 2,900.000 korona tőke van befektetve. A kész

gyártmány a hazai, bécsi és belgrádi piacokon könnyű elhelyezést nyert és az üzleti eredmény, a fenyőárnál elért magas árak következtében, kielégítő volt.

Neuschlosz Károly és fia cégnek Hesdátton és Hideg-szamoson van 1—1 fűrészgyára, melyek felszerelése azonos és áll 1—1 drb. 80—80 lóerős gőzgépből, 3—3 gatterből, 1—1 drb. kettős és 1—1 drb. egyes kőrfűrészből, 1—1 drb. ingó és 1—1 darab keretfűrészből, 1—1 drb. gyalu és 1—1 drb. fűrészélesítő gépből. Alkalmazva volt összesen 126 férfi munkás. A vállalat feldolgozott 29 ezer m³ luczfenyőt, a melyből 15 ezer m³ faárut főleg a kolozsvári piacon értékesített, mintegy 300 ezer korona értékben. A vállalatba 400 ezer korona fekszik.

Bőripar. Timárság. Timár kisiparosainkra hova tovább rosszabb idők következnek. A gyárak versenyével szemben helyzetük mind elszomorítóbb és most ujabban még nagyobb veszedelem fenyegeti létüket. A hozzánk juttatott panaszok szerint ugyanis külföldi cégek megbízásából az ügynökök nagymérvű előlegek nyújtásával a mészárosoktól előre megvásárolják a nyersbőröket és így a kisemberek részére készlet alig marad, avagy csak az ügynöktől másodkézből szerezhetik be igen magas árakon a szükségletet. S habár tagadhatatlan haszonnal jár s iparosaink hangoztatják is hála-jukat Nagyméltóságod gondoskodásáért, melylyel szak-tudásukat kívánja ennelni, mert a Sztodolá József timáripari vándorszakoktató általa cserzési és készítési módokra adott utmutatásokat gyakorlatilag hasznosítják, mindazonáltal az ügynökök eljárásával ipari tevékenységükben akadályoztatnak meg annyira, hogy termelésüket kénytelenek a minimumra redukálni, vagy az üzleti haszonról — a nyers anyag drágasága miatt — nagy részben lemondani.

A bajon nézetünk szerint *nyersbőr beszerzési szövetke-*

zetek alakításával lehetne segíteni, illetve egyesített pénzerővel az ügynökök eljárását korlátozni. Többbizben tettünk kísérletet, hogy kisiparosainkat ily szövetkezetekbe tömörítsük, azonban — úgy látszik — a szövetkezet helyes alakulata iránt nem bírnak elég érzékkel s a mennyiben a jószándékuk meg volna, nélkülözik még azt a minimalis tőkét is, amelylyel ily nyersanyag beszerző szövetkezetet alakíthatnának.

Bőrgyártás. Bőrgyáraink számában a tárgyalt évben szaporodás állott be, amennyiben a *besztercei szijgyártó társulat* 70 ezer korona befektetéssel bőrgyárat létesített. A vállalkozás célja, hogy a szijgyártó iparhoz szükséges bőrsanyagot saját műhelyében készítse s így magának tartsa meg a bőrgyártással járó hasznot is. A törekvés mindenestre dicséretes, de az eredmény attól függ, hogy a társulat kap-e a bőrgyártó üzemhez megbízható szakembert. E tekintetben a társulat felkérésére bátrak voltunk Nagyméltóságod segítségét kikérni oly irányban, hogy Stodola József országos timáripári szakoktató vegye különös figyelmébe és gondozása alá a kezdet nehézségeivel küzdő ez új alakulást. A közel jövő fogja tehát megmutatni, hogy aggodalmunk mennyiben volt alapos. Az új bőrgyár piros és szijgyártó bőrt fog készíteni, amelylyel eddig a Laurentzi János és társai besztercei bőrgyára látta volt el a szijgyártó-társulatot. Az új alakulás tehát határozott kárára van az említett régibb bőrgyárnak, mely a szijgyártókban tekintélyes fogyasztóját veszítette el

Szerény alapokon és méretekben működő bőrgyártó iparunkra nagy súlylyal bír a vevő kör legkisebb vesztesége is, mert a bőrgyárak, ha nem is oly mértékben, mint a timár iparosok, de küzdenek a nyersbőr beszerzés nehézségeivel. A beszerzés körül tapasztalható nehézség arányban

áll a nyersbőrarak emelkedésével, ami viszont azonban nem áll egyensúlyban a készbőrök árának emelkedésével. Bőrgyárainknak tehát minden erejüket összegyűjtve résen kell állaniok, hogy a hazai és osztrák nagy bőrgyárak versenyével sikeresen tudjanak megbirkózni és a nagy bajjal megszerzett fogyasztó piacokat megtarthassák. Bőrgyáraink a nálunk kurrens bocskor és talpbőröket, és csak kisebb mennyiségben készítenek fodros és szijgyártó bőröket. Ez alapon és a fogyasztás nagy felvevő képessége mellett, a tárgyalt évben készített készbőrök jó helyezést nyertek és az üzleti élet élénkségével karöltve az eredményre sem volt panasz.

Az *Első beszterezei bőrgyár* Laurenczi János és társai bőrgyára az 1904. évi üzletmenete teljesen kielégítő eredményt tüntet fel és köszönheti ezt annak, hogy a gyár tulajdonosai kellő előrelátással ki tudták használni a konjunkturát, a mennyiben az év elején a bőrkereskedőkkel szokásos kötések nem kötötték meg s így készítményüket az év folyamán felemelt árakon adták el. Másrészt az évi nyersbőrszükségletük egy nagy részét az év elején aránylag nagyon alacsony árban szerezték be s így sikerült hasznot produkálniok. Kedvezően hatott a bőrgyárra az év folyamán az a körülmény is, hogy egy nagyobb bőrgyár beszüntette üzemét, mely gyár nagymennyiségű bocskortalpbőr készítményeit erdélyi kereskedőknek szállította és ez a szállítás nagyobb részét igyekezett a vállalat magának biztosítani, miáltal abba a kellemes helyzetbe jutott, hogy évi termelését a múlt évi 6000 bórról 10.000-re emelte föl s még ez sem látszik elegendőnek a kereslethez képest. A vállalat az év folyamán az erdélyi és magyarországi piacokon kívül összeköttetést létesített Ausztria, Horvát-Szlavonországok és Bosznia területein, utóbbiakban különösen Sarajevo, Banya-

luka, Bilač, D. Lapac, Dwornik, Ogulin, Briboi, Zengg és Ruma városokban, hol a jelenlegi gyártmánynak $\frac{1}{4}$ része talált elhelyezést.

A vállalat a munkások számát is az üzemhez képest felemelte. A forgalom 260 ezer koronáról 400 ezerre emelkedett. Hozzájárult ehhez az a kedvező körülmény, hogy az ottani pénzügyintézetek, bizva a szakszerű vezetésben, nem zárkoztak el a vállalat finanszírozása elől és pénztárukát a legmesszebb menő kölcsönökkel, jutányos kamatszámítás mellett, a vállalat rendelkezésére bocsátották, ugyszintén az Osztrák-magyar bank kolozsvári fiókjának főkintézet főnöke személyesen volt szives a vállalat kereskedelmi váltóinak leszámítását felajánlani, ami a vállalatra nézve csak előnyös volt.

Jelenleg 75 ezer korona tőke van készpénzben a vállalatba befektetve.

Dicséretre méltó még megemlíteni, hogy a gyár saját hasítógépét, csekély használati díj ellenében, az ottani kisiparosoknak minden időben rendelkezésükre bocsátja és annak kezelésében, saját technikai vezetője által ingyen kioktatja. Ez év folyamán a kisiparosok kb. 600 – 800 darab bőrt dolgoztak ki a gépen.

A *besztercei szijgyártó társulat* bőrgyára működését csak a tárgyalt év december havában kezdte meg, tehát eredményről még nem lehet beszélni.

↳ Harmadik, szintén igen tekintélyes vállalatunk az *Akeszmann* Albert tulajdonában lévő kolozsvári bőrgyár. A tárgyalt évben 8 munkást alkalmazott s az előállított talpbőröket, fodros és szijgyártó munkákhoz alkalmas bőroket a helyi és általában az erdélyi piacokon értékesítette és az üzleti eredményt kielégítőnek jelentette. A vállalkozónak az a szándéka, hogy üzemét a finom bőrök gyártására is kiter-

jessze, közbenjött akadályok miatt a múlt évben nem volt megvalósítható, de azért nem mondott le, sőt az erre szükséges külön gyárépület felemelve berendezés előtt áll.

Harisnya gyártás. A „Kemény és Nuszbaum“ czég alatt fennálló *nagyenyedi harisnyakötő gyárnál* a tárgyalt évben annyi változás fordult elő, hogy a társas czég Nuszbaum kiválása folytán egyénivé lett és most *Kemény Manó* neve alatt folyik. A vállalat 1 drb. 4 lóerős benzinmotor segélyével 25 drb. kisebb motorikus géppel és 52 drb. kézhajtásu géppel van felszerelve. Alkalmazott 62 férfi fegyencz munkást és előállított 12 ezer duczat férfi, női- és gyermekharisnyát 80 ezer korona értékben. A gyártelep évi 120 ezer korona termelésre van berendezkedve, de a nagy verseny és elegendő tőke hiánya miatt képességét nem tudta teljes mértékben kimeríteni. A készárut nagy részben a hazai piacokon, kisebb részét pedig a bécsi piacon helyezte el és az üzleti eredményt kielégítőnek jelezte.

Van még székhelyünkön *Püspöky Miklós* czég alatt egy jelentékenyebb *harisnyakötő* vállalat, amely már 3 év óta áll fenn s kezdetleges állapotából kiemelkedve jelenleg 10 női munkással dolgozik. Finomabb áruk előállításával és javításokkal foglalkozik s az előállított készárut divatüzlete utján hozza forgalomba.

Szövő ipar. A legszomorubb képet szövőiparunk mutatja. Hajdan virágzó takács iparunk az utóbbi egy-két évtized alatt teljesen megsemmisült, mert a régi cégek megszűntek és miután helyükbe újak nem jöttek, kerületünkben most össze-vissza 8—10-re tehető takácsaink száma. — A gyáripart is egyetlen egy, a nagyenyedi fegyházi munkakerőre támaszkodó *Bálint János*-féle szövőgyár képviseli. — A 30 ezer korona alaptőkével rendelkező ezen vállalatunk is nem nagy jelentőségű és az osztrák verseny nyomása

alatt magának nagyobb teret hódítani csak lassan és nagy küzdelem árán képes. Felszerelését 4 szövőszék, 24 nyüstös, 4 Jacquard, 3 lábhajtású és 8 kerék hajtású csévelő gép alkotja és 46 fegyencz alkalmazása mellett, asztalnemű, törülköző, butorvédő és kötény árukat, mintegy 50 ezer korona értékben állított elő. A gyártáshoz szükségelt 10 ezer kiló gyapot és len fonalat nagyrészt Ausztriából, kisebb részben pedig hazai forrásból szerezte be s panaszkodik a selejtes és olcsó osztrák készáruk versenyére ellen, amely nem engedi meg vállalatát az óhajtott fokozatban virágzásra emelni. Az előállított áruk az erdélyrészi és magyarországi piacokon lettek elhelyezve

Kalapgyártás. A kalaposipar tárgyalt évi állapotáról semmi örvendetést nem jelenthetünk. A kisebb ipart-üzök számában nincs ugyan csökkenés, de üzletterjedelmükben sem mutathatnak nagyobb fejlődést. Termelésük a köznép által használt paraszt-kalapok és kismértékben II-od rendű divat-kalapok készítésére és javítására szorítkozik, de amely még tisztességes megélhetést biztosít számukra. — Kalaposaink szorgalmas látogatói az országos és heti vásároknak, melyeken bonyolódik le majdnem kizárólag összes üzleti forgalmuk. A gyáripart a „*Besztercei kalapgyár szövetség*” képviseli kerületünkben, amely azonban szintén csak paraszt kalapokat állít elő. Az utóbbi években mind erősebb méretekben jelentkezett galicziai verseny ugylátszik e gyári vállalatunk fejlődését annyira aláásta, hogy ma már a megsemmisülés előtt áll. — A nehéz versenyviszonyokon kívül, a tőke szegénység és a szakavatott vezető hiánya képezi a veszedelem okát, vagyis nem rendelkezik a modern haladás ama feltételeivel, amely pedig egy ilyen szabású vállalatnál elengedhetlen. A szövetség ezenkívül abban a hibában is szenved, hogy termelését nem a kereslethez irá-

nyítja, ennél fogva üzeme folytonos tultermelésben van, ami amugy is csekély tőkeerejét teljesen felhasználja s így sok kárral jár már maga a lekötött tőke utáni kamatveszteség is. A tultermelés annyira fokozódott, hogy a tárgyalt év október hónapjában kénytelen volt a szövetkezet a gyári üzemet egyharmadánál is lejobb szállítani. A vállalat veszedelme tehát kézen fekvő és annál fájdalmasabb, mert a gyár esetleges bukásával egyik legrégebb szövetkezetünk mulik ki s ezenkívül 9, egyenként szegény kalapos kisiparosunk züllik el. A gyár október hónapig 9 munkás foglalkoztatásával különben 30 ezer darab kalapot készített 40 ezer korona értékben, de a melynek csak egy része lett a hazai, galicziai és romániai piacokon értékesítve és pedig a nagy verseny miatt, igen nyomott áron.

Lábbelikészítő ipar. *Lábbelikészítő* iparosaink panaszkodnak a készbőrök drágaságáról, mivel a bőrgyárosok és nagykereskedők kartellje mellett nincs konkurrenczia és az iparosok védtelenek a kartell-követelésekkel szemben. -- A bőrarak emelkedése maga után vonta a kész lábbelik áremelkedését is, tehát a kartell végeredményében a nagy közönségre nehezedik. A kartellek tulkapásainak megrendszabályozása az állam feladatai közt hova-tovább mind nagyobb fontosságra emelkedik, amely az alkalmas törvény mielőbbi megalkotását máris eminens szükségnek tünteti fel.

A bőrgyarak kartelljét leginkább a hadsereg lábbeli szállításában résztvevő kisiparosok sinylük, mert a bőrarak szinte naponként emelkednek és pedig oly mértékben, hogy a munka felvállalása és a szállitmány teljesítése közben az áremelkedés nemcsak a remélt csekély hasznot emészti fel, hanem a munkaidőn kívül is továbbmenő áldozatra, veszteségbe sodorja őket. Nagyon figyelemre méltónak tartjuk

tehát a kisiparosok azt az óhaját, hogy a bakancsárak ne előzetesen, hanem a szállítás odaitélése alkalmával állapittassanak meg, amikor a bőryanagot a szállító úgy biztosíthatja magának, hogy a bőrarak hullámozásával számot vehet.

Az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékében álló dési ipari hitelszövetkezet bőripari szakcsoportja a folyó évben 16 taggal végleg megalakult. A tagok 27 üzletrészt 1250 K. értékben jegyeztek, amelyhez ha hozzászámítjuk a Nagyméltóságod által 29.983/904. sz. leirattal engedélyezett 1850 korona feltételesen visszafizetendő és 500 korona berendezési segílyt, valamint a szakcsoportnak 13.140 sz. leirattal adományozott 3 drb. gép 1127 korona beszerzési értékét is, úgy a szövetkezet a folyó évben 4727 korona tőkével dolgozott. A szövetkezeti szakcsoport résztvett az 1904. évi honvéd bakancs szállításában és a részére engedélyezett 170 pár bakancsot el is készítette. A szakcsoport készáru, valamint a közönség rendeléseinek felvételére nyílt üzletet rendezett be a tárgyalt év tavaszán. Résztvett a honvédség és közös hadsereg 1905. évi lábbeli szükségletére kiírt pályázatban is és az előbbiből 210 pár, az utóbbiból pedig 550 pár bakancs szállítására megbízást is nyert. Ezekből az eredményekből a kedvező prosperálásra hittünk következtetni, azonban sajnosan arról győződünk meg e jelentés szerkesztése idején, hogy a szövetkezet, alkalmas vezető hiányában, együtt nem tartható. A bomlás jele beállott akkor, a midőn az 1905. évre elnyert honvédségi és közös hadseregbeli bakancs szállítástól volt kénytelen visszalépni. Úgy tudjuk, hogy nemcsak a szakszövetkezet, hanem az anyaintézet a hitelszövetkezet is, a feloszlás előtt áll. A szövetkezetek bukását abban látjuk, hogy azok a vezetők, kik a szövetkezetet és szakcsoportot megalapított-

ták és kezdetben kecsegtető kilátások mellett vezették, később eltávoztak, vagy munkásságukat megvonták a szövetkezettől. Vezető hijában a szövetkezet pedig boldogulni nem tud. E szomorú példa azt mutatja, hogy szövetkezeteink virágzása vagy elsenyvedése általában a vezetők lelkiismeretességén és ügybuzgalmán nyugszik és hogy népünk még nem elég érett a szövetkezeti eszme valódi lényegét felismerni és összetartás mellett hiven követni.

E pontnál még meg kell említnünk, hogy a *tordai* csizmaipari szakcsoport is a bukás szélére jutott. A romlást itt az okozta, hogy nagyarányú túltermelés következett be és a raktári kész árukat nem tudta a szövetkezet értékesíteni, mi által a pénzügyi krízis nem volt kikerülhető.

Cellulose gyártás. A cellulose-ipart kamarakerületünkben a „Tordai Cellulose gyár r. t.” képviseli, amely 3 millió korona alaptőkével rendelkező teljesen modern felszerelésű egyik legnagyobb gyári vállalatunk. A vállalat 159 férfi és 18 női munkás foglalkoztatásával 40 ezer ürméret luczfenyőt dolgozott fel, a mely faanyag részben a topánfalvi kincstári erdőségekből, részben a gyár saját erdeiből került ki. Gyártásához felhasznált 83 ezer q. petrozsényi kőszén és előállított 59 ezer q. cellulost 1,059.000 korona értékben. A vállalat üzleti forgalma a tárgyalt év első felében kielégítő, a második félévben pedig lanyha volt. Az elért üzleti haszon 244.585 korona volt, ami a 3 millió alaptőke 8%-os kamatjövedelmének felel meg. Az előző évi jelentéseinkben jelzett az a nehézség, mely a Torda-Aranyos megyei kincstári erdőségek faanyagának megcsappanásával a vállalat üzemét és annak fenntartását végveszélylyel fenyegette, a tárgyalt évben megszűnt, mert a részvénytársaságnak sikerült a Szeben megyei községi erdőségekből — vétel útján — a gyár nyersanyag szükségletét hosszabb időre

biztosítani. Csakhogy ez anyagok szállítása sok fuvar-költséget emészt fel, ami a termelést érzékenyen drágítja. Hozzájárult ehhez a kőszén árának emelkedése és a kőszén magas vasuti tarifa tételei is, amelyek a vállalat versenyképességét nagyban megnehezítik ami a vállalat üzemének fejlődését is hátráltatja. Ezen körülménynek és az osztrák, meg a német cellulose ipar nagy versenyének tudható tehát be, hogy az idei termelés a vállalat üzemképességének 85%-át sem fejtette ki. A vállalat termeléséből 15% a hazai piacon, 30% az osztrák piacokon, 55% pedig a vámkülföldön nyert elhelyezést. E vállalatunk és általában a hazai cellulose ipar védelme és fejlődése érdekében bátrak vagyunk Nagyméltóságod b. figyelmébe ajánlani a szóban-forgó vállalat által hozzánk juttatott azt az óhajtást, hogy a *horzsfa* (Schleifholz) *kivitele, kiviteli vám életbeléptetésével nehezítették meg.* Most e nyersanyagban az osztrák és német konkurens vállalatok részére ugyanis, nagy a kivitel.

Papíráru gyártás. A »Nagyenyedi papíráru gyár és könyvnyomda r. t.« 76 fegyencz és 58 szabad női munkás alkalmazása mellett 56 ezer korona értékű anyagot dolgozott fel, amelyből papírtokot, különféle dobozokat, pénztári tömböket és nyomtatványokat 122 ezer korona értékben állított elő. A gyári vállalat a fokozatosan fejlődő üzletmenet igényeihez képest, igyekszik gyári berendezését is modern alapokra fektetni és ma már 6 drb. nyomdai gyorssajtóval, 5 drb. lithographiai kézi sajtóval, 4 drb. különféle fűzőgéppel, 9 drb. vágó géppel, a lemezek feldolgozására pedig 12 drb. géppel rendelkezik. A vállalat a tárgyalt évben is folyton el volt látva megrendeléssel és üzleti megrendelő köre a hazai összes piacokra, sőt Ausztria több piacára is kiterjed. Az üzletmenet eredményével ezek folytán a részvénytársaság meg volt elégedve, ámbár a fellen-

dült üzletmenet folytán a tőke szegénység mind jobban érezteti hatását. A vállalat tőke ereje 100 ezer korona értékű részvényből áll, ebből azonban jelenleg csak 86.600 korona van tényleg befizetve.

Papirlemez gyártás. A székhelyünkön fennálló *papirlemezgyár* is megszenvedte a tárgyalt év abnormis időjárását. — A gyár hajtóerejét ugyanis 1 darab 24 lóerős vízkerék szolgáltatja, minthogy azonban a tartós szárazság mellett a vizerő megapadt, ez a körülmény a gyártás lehetőségét is megakasztotta. Ennek folytán, habár a készáru iránt a kereslet nem hiányzott, mégis a vállalat termelőképességének még 50%-át sem tudta elérni. A gyár 8 férfi, 8 női és 1 gyermek munkást alkalmazott. Felszerelése 2 drb. sajtó, 1 drb. szivattyu, 1 drb. Hollender, 2 drb. Kollergang és 1 drb. sajtó gépből áll. Feldolgozott 15 kocsirakomány papirhulladékot, melyből 12 waggon papirlemezt állított elő 18 ezer korona értékben. A gyár jelenlegi felszerelése mellett 40 ezer korona értékű áru termelésére van berendezkedve. A készáru a helyi, nagyváradí és aradi piacon nyert jó elhelyezést. A vállalat fejlődését a tőke hiánya akadályozza, amely miatt nem tudja modern alapokra fektetve a szükséges újabb gépekkel felszerelni.

A papirlemez iránti nagy kereslet és az a körülmény, hogy a már jelzett vállalatunk az igényeket kielégíteni nem képes, több élelmes üzletemberünkben azt a gondolatot keltette, hogy városunkban még egy papirlemez gyárat létesítsenek. A vállalat részvénytársasági alapon igyekszik szervezkedni s az alapítók az aláírási ívet már kibocsátották, sőt a gyártelep helyét is biztosították. A kibocsátott kétezer drb. 100 koronás részvényből már 1200 drb. van jegyezve s tekintve az alapítók által kifejtett agitációt, reméljük, hogy a részvénytársaság megalakul s a gyár ez

évben üzembe is helyeztetik. Az évi két és félmillió értéket képviselő papirlemez behozatalra tekintettel, örömmel kell üdvözlőnk e vállalkozást, a melynek termelése ennél fogva a hazai piacokon könnyű elhelyezésre számíthat.)

Malomipar. Malmaink száma a tárgyalt évben is 37 uj alakulással szaporodott. Az uj vállalatok azonban egynek kivételével, alárendelt jelentőségűek, míg az Aranyospolyánban 155 ezer korona tőkebefektetéssel létesült és a tárgyalt év december havában üzembe helyezett vízerejű malmom az egész megyére kiterjedő nagyobb vállalkozás. Ezenkívül Gyulafehérvárt, Kolozsvárt, Bethlenben és Beszterczen van 1—1 nagyobb szabású gőzmalmunk, sőt a gyulafehérvári gőzmalom és daragvár, valamint a kolozsvári malmom az újabb irányzat mellett export jellegűek. Kamarakerületünk malomipara a tárgyalt évben általában kielégítőnek mondható eredményt ért el. Az év elején az orosz—japán háború következtében a buzaárak ugyan indokolatlanul emelkedtek, minél fogva a malomüzlet az év első felében nem is volt nyereséges. A kisebb malmok szükségletüket ugyanis kénytelenek voltak q.-ként 22—23 koronás áron beszerezni és ilyen drága nyersanyagot használni fel.

Az áruk emelkedését, illetve a felhajtott áruk szilárd-ságát továbbmenőleg a rossz termés kilátások is befolyásolták. Az aratás azonban, mely nem bőségével, hanem a termés elsőrendű minőségével tűnt ki, végre is az áruk normális állapotát az év második felében meghozta. Miután pedig a buza nagyon kiadós volt, ez a körülmény lehetővé tette az év első felében jelentkezett viszonyok kiegyenlítésén felül, hogy a malomüzlet általában hasznothajtó eredményel záruljon. Pedig az a körülmény, hogy malmaink szükségletük egy részét a magyarországi megyékből voltak kénytelenek beszerezni, a fuvar költségek által az üzemet érzé-

kenyen terhelték. A jobb eredmény elérésében nagy akadályt szolgáltatott továbbá a budapesti nagy malmok az az eljárása is, hogy készleteiket 6, sőt 9 hónapi átvételi időre előre adták el, holott a köztük fennálló egyezség szerint is, az ilyen átvételi eladás csak 3 hónapra szólhatna. E nem nagyon loyális, és máskülönben is nehéz verseny súlya alatt kamarakerületünk malomipara sokat szenvedett és ha e nehézségek daczára a tárgyalt év malomipara általában kielégítő eredményt mutatott fel, ez a rendkívül rosszul sikerült tengeri termésnek tulajdonítható, minek következtében a lisztfogyasztás emelkedett és a kereslettel kapcsolatosan a lisztárak szilárdan maradtak.

A gyulafehérvári gőzmalom és árpagyönggyár termelése fokozatos emelkedésével az évet jó eredménnyel zárta és az 1 millió 800 ezer korona körül mozgó termelését a hazai és galicziai piaczkon jól értékesítette. E vállalatunk szükséglete legnagyobb részét, a mennyiségileg gyenge erdélyrészi termelésre tekintettel, a magyarországi vármegyékből volt kénytelen hozatni. Nagyon jól esett volna tehát e vállalatunknak, ha a brassói malmok mintájára, vasuti kedvezményt élvezhetne, ami annál is méltányosabb óhajlás, mert exportja a galicziai és osztrák keleti piaczkokra irányul, már pedig a nagy távolság miatt nehezen bírja a nagy fuvar költséget, mely nem csupán az üzleti hasznot redukálja, de versenyképességére is bénítólag hat.

Másik export malomvállalatunk a „Kolozsvári Múmalom r. t.“, amely berendezésre és termelőképessegre nyomon követi a gyulafehérvári malom arányait. Felszerelése 2 drb. oldalcsapó vízkerék 60 lóerővel, melyet vízhiány esetén 1 drb. 45 lóerős gőzgép pótol. — Van továbbá 3 drb. buzatisztító gépe, 10 drb. Hoerdes-féle henger, 4 drb. dara-tisztító, 1 drb. reform dereze tisztító gép, 18 drb. szita gép,

18 felvonó, 2 drb. szánkó és 5 kőjárat. Alkalmazott 29 férfi munkást. Feldolgozott 65 ezer q. erdélyi és királyhágón tuli búzát, a melyből 46 800 q. lisztet, 9100 q. derczét és 7150 q. korpát állított elő 1,320.000 korona értékben. — A vállalatban 232.400 korona tőke van befektetve.

Szeszgyártás. A lefolyt esztendő küzdelmes, nehéz esztendő volt. A rendszerben gyökerező s a múlt évek jelentései során megállapított általános bajokon kívül szesziparunk az inséges esztendőnek súlyos nyomása alatt állott. A szeszgyártásra alkalmas anyagoknak mértéktelen magaságra szökkent ára a gyártmány előállítás költséjét már csak magánál az anyagtételnél hectoliterenként 20 K.-val drágította; a szeszgyártás mellékproduktumának, a mosléknak értékesítése pedig a kiegészítő takarmány — szénaszalma — híján, a rendes gazdasági esztendő átlagán alól maradt. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rendszeres belterjes gazdaságos üzletkezelés egyáltalában nem volt folytatható; az üzlet csak ötletszerűen, kapkodva, az anyagok folytonos változtatásával folyt, mialatt az üzem tervszerű folytatása szenvedett. És a mig így egyfelől az előállítás, a gyártás a nehéz gazdasági esztendőnek százféle bajaival küzdött, addig a gyártmány elhelyezését a forgalombatételt, ismét csak az országosan jelentkezett inség folytán előállott fogyasztási csökkenés és megromlott hitelviszonyok nehezítették, nyomták és a lebonyolítás sok áldozattal s csak érzékeny veszteségekkel volt elérhető.

Az érdekköröknek kamaránk segítségével megindított az az akciója, hogy a gazdáknak kormányzati intézkedéssel nyújtott szállítási stb. kedvezményeket szintén elnyerjék — sajnos — eredménytelen maradt; ebbeli kérésünk, előterjesztésünk, panaszunk visszhangra nem talált. Pedig

e kedvezményeknek a szeszgyártás céljaira felhasználandó anyagokra irányuló kiterjesztése nemcsak a gyáriparnak tett volna szolgálatot, hanem a célbavett agrárius jellegű segítő akciót is megerősítette volna., mert hiszen kétségtelen, hogy a szeszgyártás ugyanabból az anyagforrásból táplálkozik, a mely forrás erősítésére nyitottak kedvezményes tarifákat a gazdáknak és a fogyasztó közönségnek. Minden egyes gabonamenynyiség, mit a szeszgyárok a helyi piacokon voltak kénytelenek beszerezni, természet-szerűen drágította a közéletet és ránehezedett a gazdaközönségre is. Sajnos itt is — a mint azt közéletünk számos pontján keserűen tapasztaljuk — a helyzetet az a balfelfogás uralta, hogy az agrárizmus és merkantilizmus érdekei egymással merőben ellentétesek.

Nem térhetünk ki az elől a kötelességünk elől sem, hogy Nagyméltóságod b. figyelmét felhívjuk arra a törvényes, de szerintünk hibás és káros rendelkezésre, a melylyel nagyipari szeszgyáraink termelési jogát évről-évre túl magas fokozatban leszállítják. Ez az irány meggyőződésünk szerint helytelen irány. A fejlett életű államok tisztultabb felfogása szerint a gyáripar annál erősebb, minél nagyobb menynyiségeket képes feldolgozni, produkálni és egy üzem alá venni; az ilyen módon megtakarított regie-különbözet a közvagyonosodás javára megy, a mit, ha csorbitunk, nem csak egyes feleket, de magát a közt is gyengítjük. A kontingens-törvény alapeszméje helyes és jó, de a kényszer-megváltást meg kell szorítani és minimális mértékre le kell szállítani. Ennek pótlására kormányzati jóváhagyástól feltételezetten szabad forgalmi átutalást kell a termelési jognak törvényileg biztosítani. Magát a megváltást is igazságos alapra kell helyezni, olyan alapra, hogy az államjogilag évről-évre, a törzskontingensből bevont minden Hl. után

vezetendő megváltási összeg az ekként elvesztett jog tényleges értékével párhuzamos legyen.

Nagy tulajdonjogi sérelmet foglal magában a mai törvényes állapot, hogy akkor, a mikor rendes gazdasági esztendőben a befektetett nagy összegekre tekintettel a tényleges helyzet az, hogy a Hl.-ként elérhető bérjövedelem — nem is szólva az üzletkezelési jövedelemről — évi 10 koronát tesz ki, a mit ha tőkeértékre változtatunk, minden Hl. contingens 200 koronát képvisel, akkor az állam a kényszermegváltás alapjára helyezkedve, az ekként elvont s megváltott egy-egy Hl. kártalanítását törvényileg, de igazságtalanul csak 60 K.-ban állapította meg.

Csak futólag érintettük a dolgot, majd annak idején a mikor a most érvényben levő kontingens törvény hatálya lejár s helyébe új alkotás jön, kamaránk kötelességének fogja ismerni, hogy e nagyfontosságú kérdésben álláspontját, észrevételeit bővebben kifejtse és javaslatait indokolva a kormány rendelkezésére bocsássa.

Eczetgyártás. Hajdan virágzó eczetgyártó iparunknak — fájdalom — ma már csak romja van meg, mert az eczet-savgyárok konkurenciáját képtelenek a szeszből dolgozó eczetgyárok kiállani. Az a néhány alig számbavehető vállalatunk is, ami még megmaradt, épen csak hogy tengődik. Eczetgyárosaink panaszos, segítséget kérő szavuk elhangzott a pusztában, mert a fogyasztási belterületen való megélhetésük érdekében kifejezett azon óhajuk, hogy *a közönséges eczet az eczetsavval szemben érték szerinti elbírálás alapján kedvezményes vasuti szállításban részesüljön*, ezideig sem ment teljesezésbe. Pedig a szeszből dolgozó eczetgyárok boldogulásához, nem is szólva a közegészségügyi tekintetektől, szeszgyáraink és a pénzügyi kincstár igen fontos érde-

kei fűződnek. Csudálatos tehát, hogy akkor a midőn a külföldi nemzetek versenyeznek abban a törekvésben, hogy a szeszipar fejlesztése érdekében a szesznek a legkülönbözőbb iparágakban a technika minden vivmánya segítségével minél több és belterjesebb használatot biztosítsanak, nálunk egy tekintélyes mennyiségű szeszt használó iparnem lassu kimulása, mentő cselekvésre senkit sem indit. Az eczetgyártás virágzása érdekében felhozható közgazdasági tekintetek mellett, nem lehet a közegészségügyi tekinteteket sem figyelmen kívül hagyni. Nálunk is mind sűrűbben ismétlődnek, legkivált azonban Ausztriában és Németországban az esetek, hogy az eczetszesz halálos természetű betegségnek lett okozója. Ebből a szempontból és eczetgyártó iparunk védelme céljából is rá kell újból mutatnunk arra a többször kért sürgös intézkedésre, hogy az eczetszesz bizonyos higitáson alól forgalomtárgyát ne képezhesse. A szomszédos kis Románia e tekintetben minket már régóta megelőzött és jó példával szolgálhat, mert ott kimondták, hogy az eczetsav csak 14%-os eczetre higitva hozható forgalomba és hogy az eczetsavból sem a gyárnak, sem a közvetítő nagy kereskedőnek, a detailista részére 10 kgrnál kevesebbet eladni illetve raktárából kiadni nem szabad.

Sőripar. A kora tavasztól szeptember hó elejéig tartó folytonos száraz meleg időjárás következtében sőrfogyasztásunk hatalmas fellendülést nyert. A fogyasztás növekedése viszont sörgyáraink termelésére hatott emelőleg s így a tárgyalt év üzleteredménye ugy sörgyártó iparunknak, valamint sőrkereskedelmünknek kielégítő hasznot biztosított. Kamarakerületünk 4 sörgyárában a berendezést és munkás létszámot illetőleg változás nem fordult elő, termelésük azonban az előző évi 21.254 hl. termelésről a tárgyalt évben 23.815 hliterre emelkedett, vagyis 2.561 hlitert

tesz ki a tárgyalt év javára eső szaporulat. A termelés után gyárosaink sőradóban 75.484 koronát, sőradó pótlékban pedig 149.927 koronát fizettek a pénzügyi kincstárnak s így a 23.815 hliter termelést 225.411 korona adó terhelte. Ilyen magas adóteher mellett nem csudálható, ha sörgyáraink nem tudják erejüket a fejlődés terén kellőleg kifejtetni. A páratlanul álló sőradó tételek méltányos leszállítását sörgyáraink és kamaránk is minden eredmény nélkül hiába sürgetik, pedig e kedvezmény nélkül sőriparunk fellendüléséről szó sem lehet. Az adóteher nyomasztó hatását legkivált a vidéki kisebb tőkével dolgozó sörgyárok érzik, a melyek megélhetését a fővárosi és osztrák nagy sörgyárok versenye amugy is megnehezíti. Vidéki sörgyáraink dicséretére kell felemlitenünk azt a törekvést, melylyel komló szükségletüket hazai forrásból igyekeznek fedezni. A tárgyalt évben a segesvári komlópiacra a készlet legnagyobb részét vidéki sörgyáraink vásárolták meg, a melynek üdvös eredménye komlótermelésünkre máris kétségtelen. E jó példát sajnos a budapesti nagy sörgyárok nem követték, pedig csupán hazafiságukon mulik a tartózkodás, mert ujabban komlótermelésünk minőség tekintetében is örvendetesen fejlődik és nő versenyképessége.

Végül ide iktatjuk sőrkereskedőinktől vett azt a panaszt, hogy a közönség megtévesztésére egyes czégek a szokásos 6 decziliteres palaczkok helyett 5 — 5¹/₂ decziliteres palaczkokba töltenek és ilyen méretű üvegekben hozzák a sört forgalomba. Az irreális konkurrentia e fattyuhajtásának megszüntetése érdekében Nagyméltóságodat arra kéri, hogy mondja ki és kötelezőleg rendelje el, miszerint *a palaczkolt sőr kizárólag 6 decziliteres üvegekben hozható forgalomba*. E rendelkezés a fellépett tisztességtelen versenyt lehetetlenné tenné, de egyben az ilyen visszaélésről tájéko-

zással nem bíró fogyasztó közönség érdeke is védelmet nyerne és megóvható volna attól a károsodástól, amely a különböző kisebb méretű palaczkolt sőr fogyasztásánál indokolatlanul sújtja.

Élelmi szerek. Élelmi cikket gyártó iparunkat sajnos veszteség érte a székhelyünkön fennálló *tésztagyár* megszűnésével. A vállalat kisebb arányban ugyan, de elég kedvező körülmények között vette fel két évvel ezelőtt az üzemet és készítményei minőség és ár tekintetében is teljesen versenyképesek voltak. Azonban a jelentkezett konkurrentia és még inkább a lanyha pártolás következtében, végre mert nem rendelkezett elegendő tőkével arra, hogy áruit a piacon szokásos hosszú hitelre adhassa, végre is a vállalatot veszteségbe hajtotta, mi miatt be kellett a kimulásnak következnie. -- A megszűnés egyrészt azért sajnálatos, mert nálunk egészen új gyáripari foglalkozást lett volna hivatva meghonosítani, másrészt székhelyünk gyáripara a megszűnés következtében újra egy vállalattal lett szegényebb.

Közbádoghid. A folyton tartó állatjárványok és az e miatt gyakori vásárlások, nagyon nehézkessé és költségessé teszik mészáros iparosainknak az állatok beszerezhetését. Természetes következménye ennek a husárak felcsigázása, aminek folytán a szegényebb néposztály kénytelen a hus élvezetéről vagy teljesen lemondani, vagy igényeit a minimumra redukálni. — Ezt látszik igazolni a székhelyünkön fennálló *közbádoghid* tárgyalt évi vágás-eredménye, mely az előző évi eredménnyel szemben visszaesést mutat, bárha városunk lakosságának számában folytonos a növekedés és így a hus fogyasztásának is természetesen emelkednie kellene. A Kolozsvár város közönsége tulajdonában levő közbádoghid külön szarvasmarha- és sertés-vágó osztályból áll. — A sertés vágóhid a tárgyalt évben az első működési

évét élte át. Levágatott az 1904. évben 5425 drb. nagy-marha, 11.866 drb. borju, 18.462 drb. juh, kecske, bárány és gidó, összesen tehát 35.753 darab, míg az 1903. évben 38.082 drb. öletett le. A sertés vágóhídon a tárgyalt évben 12.420 drb. sertés, süldő és malacz került leszurásra. — A leszurt állatok után a bevételek 94.170 korona 69 fillért tettek ki és pedig vizsgálati díjból 5127.44 kor., vágási illetékben 88.224.20 kor., szegdíjából 584.03 korona, mérlegdíjából 504.92 korona.

Jéggyártás. A vágóhíddal kapcsolatosan műjéggyárat is tart fenn a város, amely a hűtőkamarák szükségletén kívül a magánfogyasztás céljaira termel. — A termelt jég értékesítése vállalkozónak van bérbe adva, aki az egyenként 12 — 14 kilós műjég hasábokat 18 fillér egységár mellett kapja és saját fogatán fuvarozva, legfeljebb 30 fillér árban bocsájthatja a magánfogyasztók rendelkezésére. — A jéggyár a tárgyalt évben 46.735 hasáb műjeget gyártott 8412 korona 30 fillér értékben s így az előző évi termelés értékét csekély 80 koronával haladta túl.

Dohánygyártás. A kolozsvári m. kir. dohánygyár felszerelése 1 drb. 40 lóerejű gőzgép, 11 drb. dohányvágó, 6 drb. csomagoló, 5 drb. horonysajtoló és 2 papírvágó gép képezi. Alkalmazott 106 férfi és 1136 női munkást, vagyis összesen 1242 munkást, 32-vel kevesebbet, mint az előző évben. Feldolgozott 2,259.126 kgr. belföldi és 229.512 kgr. külföldi dohányt, melyet feldolgozásra a budapesti dohányjövedéki központi igazgatóság utalt volt ki. Üzeméhez a gyár felhasznált 3021 q. hulladék és 1160 q. kemény tűzifát, továbbá 274.896 kgr. pirszeret. Előállított pedig 182,174.000 drb. szivarkát, 22,528.100 drb. szivart 60,963.415 csomag közönséges pipadohányt és 52.506 kgr. vágott dohányt, 10 millió korona értékben. A gyári munkások érdekében létesült

betegségélyző és hitelszövetkezet, mely utóbbi az Országos Központi Hitelszövetkezet tagja, a tárgyalt évben is kifogástalanul működött, azonban a 3 évig fenntartott népkonyhát az igazgatóság kénytelen volt június hó folyamán részvétlenség miatt beszüntetni. Meg kell még említenünk, hogy a gyár évenként átlag 57 ezer korona értékű, mintegy 35 ezer drb csomagoló ládát használ fel, amelyek elkészítésével ez évben a pénzügyminiszter ur, a kolozsvári ipartestületi hitelszövetkezet kebelében működő *faipari* szakcsoportot bizta meg 3 évre szóló szerződés mellett.

Azotingyártás. A topánfalvi Ebergényi és Dregán-féle *azotingyár* az 1902. évben történt felrobbanás és leégés után ugyan felépült és *Ebergényi Gyula* tulajdonában tovább működik, de terjedelme az előbbinek felét is alig haladja meg. A vállalatba most 160 ezer korona van befektetve és 22 férfi munkás alkalmazása mellett a tárgyalt évben 700 q. robbanó szert állított elő. Termelése az erdélyrészi bányavidékeken nyert elhelyezést. Az üzleti eredmény azonban alig volt kielégítő, mert a nagy koczkázattal járó veszélyes gyártáshoz a munkaerő drága és a vállalatot nagy teher nyomja a robbanás folytán bekövetkezett szerencsétlenségből, miután a hátramaradott munkáscsaládtagok ellátása vagy kielégítése az üzemet terheli.

Szénkénégyártás. A zalahnai kincstári kénsav és szénkénégyár folytonos fejlődéséről tehetünk jelentést, különösen a szénkénégyártást illetőleg. A peronospora elleni védekezés intenzivitásával a szénkénégyártási kereslet folyton emelkedik és ennek ellátása a vállalatnak nemcsak folytonos munkát biztosít, hanem a termelés fokozását is szükség szerint maga után vonja. A gyár a tárgyalt évben 45 581 q. ként dolgozott fel, majdnem 5000 q.-val többet, mint az előző évben. Előállított pedig 11.927 q. kénsavat, 9.824 q

vasgáliczot és 23.570 q. szénkéneget, együttesen 739,716 korona értékben. E vállalat 10 évi fejlődésének feltüntetése érdekében ide iktatjuk, hogy 1895. évben 4 retortával és 1 finomító kazánnal volt felszerelve, jelenleg azonban már 24 retortával és 6 finomító kazánnal működik. Ennek folytán termelése is meghétszereződött, amennyiben az 1895. évben termelése 116.266 korona értéket képviselt, a tárgyalt év 739.716 korona termelési értékével szemben.

Szódagyártás. „Magyar ammoniák szódagyár vegyi és metallurgiai termékek előállítására alakult osztrák egyesület és társai“ czég tulajdonában levő marosujvári szódagyár kamarakerületünk legtekintélyesebb gyári vállalatainak egyike, amely azon vidék munkás viszonyaira áldásos hatása. A 2 millió korona tőkével dolgozó vállalat a legmodernebb felszerelésű és fejlődése erős lépésekben halad. — A vállalat tárgyalt évi üzleteredménye kitűnő volt, amelyet már az a körülmény is fényesen igazol, hogy munkáslétszáma a tárgyalt évben 220-ról 455-re emelkedett vagyis megkétszereződött. Felhasznált 289.002 q. sct, 439 q. gázvizet és 231.133 q. metesdi meszet, továbbá elhasznált üzeméhez 130.431 q. petrozsényi szenet és 20.481 q. lupényi kokszot. Előállított pedig 1,798.577 kiló jegecz szódát 125.900 korona értékben és 17,575.497 kiló ammoniák szódát 2,213.252 korona értékben. A termelés a hazai, az osztrák, továbbá a Balkán államok piaczaín nyert könnyű és jó elhelyezést.

Gázgyártás. A „kolozsvári világítási és erőátviteli r. t.“ tulajdonában levő kolozsvári *gázgyár* az elmúlt évet is jó eredménynyel zárta. Felszerelésében változás nem volt. Alkalmazott 40--50 munkást. Feldolgozott 360 kocsirakomány sziléziai és petrozsényi kőszent, melyből 240 kocsirakomány koksz, 18 kocsirakomány kátrány és 1 millió m³

légszesz lőn előállítva 310 ezer korona értékben. Az elért üzleti tiszta haszon 41 250 koronát tett ki.

A kolczsvári villamvilágítás régóta huzódó ügye a tárgyalt évben végre megoldásra került. A város és a budapesti Ganz féle részvénytársaság között a szerződés megkötött, melynek értelmében a részvénytársaság hozzá is fogott az erőtelep építéséhez és remélhetőleg 1905. év őszen az erőszolgáltatás meg is fog indulni.

(**Gyufagyártás.** Hazai gyufagyártóiparunk intensivebb fejlődése és térfoglalása elé nagy akadályt tűz az osztrák hatalmas gyufagyárak emésztő versenye, amelyet az osztrák czéltudatos tarifapolitika hathatósan támogat. Nagy könnyebbségükre szolgál az olcsó viziut is, amelynek segítségével aránytalan olcsón kerül az osztrák gyufa a budapesti központba és onnét meg vasuton széjjel az ország minden részébe. Hazai gyáraink érdekében tehát felette kívánatos lenne, a vasuti tarifátételeket a lehetőségig redukálni s gyárainknak ily módon is erőt adni a verseny sikeres leküzdésére. Kerületünk egyetlen gyufagyára székhelyünkön *Reitter József és Aladár* tulajdonában „Reitter József“ czég alatt folyik. A gyár termelése a mult évihez viszonyitva, némi emelkedést mutat, az eladási árak is valamivel magasabbak voltak, de ez árkülönbözet alig fedezi a nyersanyagoknak általános drágulása által előidézett költségsőbb termelést. Ennélfogva az anyagi eredmény általában gyenge volt s így a tárgyalt év üzleti végeredményét alig lehet kielégítőnek jelezni. A teljesen modern felszerelésű vállalat 85 férfi, 131 női és 32 gyermek munkás alkalmazása mellett, 210 ezer csomag kénes és svédgyufát állított elő és helyezte el a hazai piacokon 210 ezer korona értékben.

Építő ipar. Székhelyünkön és kerületünk más városaiban

a tárgyalt évben több állami, községi és felekezeti érdekből történő építkezés volt, ami az 1903. évi eredménnyel szemben határozottan jobb megélhetést illetve több munkát nyújtott építőiparosainknak. Sajnos azonban, hogy az utóbbi években tapasztalt munkahiány dacára, sőt talán épen amiatt jelentkezett örületes verseny mellett, a több építkezés sem hozta meg építőiparosainknak a jobb napokat. — Nem pedig azért, mert a nagyobb hasznot hajtó magánépítkezés csak nem akar megindulni. A városok folyton emelkedő kiadásai következtében, a városi terhek legnagyobb része a háztulajdonosokra nehezedik, minek következtében a tőke tartzkodóvá lett a házbefektetéstől. A megcsappant magánépítkezést ilyen körülmények között a vidéken csak úgy lehetne felköltetni, ha a *vidéki házak 20 éves adómentessége törvényesen kimondatnék*. A bizonyára megnövekedő építkezési kedv mellett nem csak az építőiparban foglalkozó iparosoknak javulna a helyzete, hanem kapcsolatosan még a gypsz-, téglá- stb. gyártó iparunk is jól járna.

Kamarakerületünk 20 nagyobb városából öszszegyűjtött adataink szerint az 1904. évben 1530 építési engedély — 1903. évben 950 — adatott ki és pedig lakházra 567, raktárra 22, gyárépületre 3, műhelyre 19, más építkezésekre 919. Az itt felsorolt építkezésekbe mintegy 4 és fél millió korona tőke lett befektetve. A múlt évi 2·6 millió tőkével szemben 40°/_o-on felüli az emelkedés, sőt túlhaladja az 1902. évi 4·3 millió értéket is, azonban még így is alig felét teszi ki a 90-es évek 8—10 milliót meghaladó évi építkezéseknek. A legtöbb építkezés ez évben is Kolozsvárt volt 2·3 millió koronával, amelyben azonban a Nemzeti színház és kórház kiegészítő munkáinak értéke nincs beszámítva. — Soron következik Besztercze 900 ezer, Gyulafehérvár 312 ezer, Tasnád 172 ezer, Dés 129 ezer, Nagyenyed 120 ezer,

Szilágysomlyó 100 ezer, Szamosujvár 78 ezer, Zilah 72 ezer, Torda és Erzsébetváros 60--60 ezer, Dicsőszentmárton 50 ezer, Naszód 40 ezer, Zsibó és Vizakna 38—38 ezer, Marosludas és Bánffyhunad 20—20 ezer, végül Abrudbánya és Magyarláros 10—10 ezer koronával.

Sokszorosító ipar. Vidéki nyomdaiparunk küzdelmes élete egyre tart s a javulásra egyelőre még csak remény sincs. Az állami nyomtatvány szükségletek decentralizációja többszörös ígéretnek daczára is, még csak írott malaszt, mert végrehajtva vagy egyáltalán nincs, vagy nem olyan mértékben, hogy az nyomdáink helyzetén segíthetne. A vidéki nyomdaipar helyzetét a vállalatok indokolatlan szaporodása is öli, mert az amugy is csekély munkakör az új vállalkozások folytán mind jobban megoszlik s egyben az elviselhetlen konkurrencia mellett a tisztességtelen üzérkedés újabb és újabb hajtása az üzleti hasznot lehetetlenné teszi. A vidéki nyomdák helyzetét az újabb időkben még jobban megnehezítette a drága munkás bérvizony, amely az 1903. évben lefolyt nyomdászsegédek strájkja következtében állott be. Ezekhez járult az egymást követő évek rossz közgazdasági viszonya is, amelyek tekintetbe vételével érthető és könnyen igazolható az a feljajdulás, melyet vidéki nyomdavállalataink Országos szövetségük 1904. évi október 23-án Budapesten tartott gyűlésében kifejeztek és memorandumban foglalva Nagyméltóságod elé juttattak. A memorandumban megisméltődnek azon évtizedes panaszok, melyeket kamaránk is több ízben ismertetett és a melyek orvoslása érdekében magunk is sikra szálltunk. Tekintettel azonban az ipartörvény revisiójára, nem mulaszthatjuk el e panaszokra e helyen is ujlag rámutatni azért, hogy az új ipartörvény keretében e tekintélyes iparág érdekeire a kellő súly helyeztessék. Kérjük tehát Nagyméltóságodat kegyes-

kedjük méltányos és megérdemelt figyelembe venni nyomdászaink azt az óhajtását, hogy az új ipartörvényben

1., a nyomdaipar képesítéshez köttessék, sőt — az osztrák példa szerint — tovább menőleg ez iparág engedélyezése is létszámhoz köttessék;

2., a nagyobb műveltséget igénylő nyomdaiparra tekintettel mondassék ki, hogy tanoncznak csakis 14 évet betöltött, életerős és 2 közép iskolai, vagy polgári iskolai előképzettséggel bíró növendékek vehetők fel;

3., az 1900: XXV. t. cz. védelme a vidéki nyomdásziparra is terjesztessék ki. — Eltekintve ugyanis a fővárosi nagy nyomdák ügynökei által folytatott üzérkedésektől, mely a vidéki nyomdák elől elszedi a munkát, nyomdászaink általában panaszkodnak a kézi sajtóval dolgozó papirkereskedők jogtalan versenye ellen is, amelyek a szakszerű nyomdavállalatokat érzékenyen károsítják.

Kisebb vidéki városaink nyomdászaik pedig azért is méltán panaszkodnak a papirkereskedőkre, hogy nyomtatvány megrendelést vesznek fel és azt a fővárosi nyomdákkal végeztetik. Ez eljárásra őket az 1886. évi 34.502 sz. kijelentés feljogosítja ugyan, nézetünk szerint azonban ez is olyan sérelem, amelyen az új ipartörvényben segíteni igen méltányos dolog lenne.

Az állam nyomtatványszükségletéből a vidéki nyomdászok részeltetése érdekében tett óhajtást is méltányos figyelmébe ajánljuk Nagyméltóságodnak, mert a hatszázan felüli vidéki nyomdavállalat érdekének védelme joggal megkövetelheti, hogy az állam az ő nyomtatványszükségletéből részt juttasson a vidéknek is és ezzel megélhetésükben segítségükre legyen. Az erre vonatkozó kérelmeket a memorandum a 6 pontban részletezi s azok teljesülését kamaránk annál őszintébben óhajtja, mert a munkamegosztás mellett

is az állam és egyetemi nyomdának még mindig elegendő munka maradna, a vidéki nyomdavállalatok helyzeté pedig egy csapásra kedvezőbb körülmények közé jutna.

Háziipar. Csérer Lajos gazdasági szaktanár vezetése alatt a tárgyalt évben is két 6—6 hetes kosárfonó háziipari tanfolyam lőn tartva *Nayypetri* és *Sztána* községekben. A tanfolyamokon 20—20 tanuló vett részt és készítettek 150—190 drb. a gazdaságban használatos különféle kosarakat.

A kosárfonó tanfolyamokon felhasznált fehér vesszőt, drága fuvar mellett, a Tisza mellől szerzik most be, részint azért, mert nálunk nincs még erre alkalmas anyag elegendő mennyiségben, részint pedig azért, mert a fehér vessző tömeges előállításához különféle gépek és szerszámok és ami ennél is főbb, az anyag beszerzésére tőke kell. — Az egyes háziiparosok tőkével és így kitartással pedig nem rendelkeznek, tehát a tapasztalt bajon segíteni kellene, mert különben a tanfolyamokra hozott áldozat veszendőbe megy. A megoldás egyik módja lenne a háziiparosokat szövetkezetekbe tömöríteni és e munkálatra is megtanítani, amivel a téli időszakban önállóan is foglalkozhatnának, mert az jó keresetet nyujtana az azzal foglalkozóknak és maga a kosárfonás helyzete is nagy lépést tenne, ha olcsó és jó anyag állana mindenkor rendelkezésre. A kezdeményezés a gazdasági egyletekre volna bízandó, ők szereznék be — természetesen államsegélyből — a nyers anyagot, dolgoztatnák át fehér vesszőnek és hiteleznék ki kezdetben a kosárfonó háziiparosoknak. A szövetkezet tagjai a részjegyek értékét munkabérben vagy kész áruban törleszténék. A kész anyagok és cikkek értékesítésének gondját pedig a szövetkezetek vennék át. Ilyen alapon van szervezkedve a választuti kosárfonó szövetkezet és ha itt kezdetben nagy eredményt nem is tudnak felmutatni, mégis az elért eredménynyel az érdekeltek máris meg vannak elégedve.

Kamaránk a háziiparok fejlesztése és a vele foglalkozóknak állandó és biztos kereset nyújtása érdekében már régóta hangoztatta, hogy a nyersanyag beszerzéséről és biztosításáról való gondoskodáson kívül a legfőbb feladat az volna, hogy a cikkek értékesítésére alkalmas központok szerveztessenek. Az értékesítő központ a munkásságot orgá-
nizálná, annak irányt adna és a fogyasztók igényeihez simi-
taná, hogy a tömeges előállítással a hazai szükséglet fede-
zésére elegendő bő és biztos forrás nyíljk meg és egyuttal
a háziipart üző nép azzal jutalmazóan foglalkozhassék. Ez
a központ megrendelné minták szerint a cikkeket előre
megszabott árakon, munkaelőlegeket nyujtana a munká-
soknak és nyersanyaggal is ellátná.

Örömmel kell tehát felemlitenünk, hogy e gyakorlati ja-
vaslatunkat a földmivvelésügyi Minister ur magáévá tette s e
programm keresztülvitelével a megyei gazdasági egyleteknek
már megbizást is adott. Ennek következtében pl. az Erdélyi
Gazdasági Egylet jövőre nem fog tanfolyamokat rendezni,
hanem közvetlen támogatásban fogja részeltetni az eddigi
tanfolyamok tanulóit, kik a kosárfonást tisztességesen meg-
tanulták és tudják. — E célból 5 kolozsmegyei község és
pedig Bács, Györgyfalva, Kalotaszentkirály, Magyarbikal és
Magyarfenes községek erre alkalmas kisgazdáinak nyers
anyagot és eszközöket oszt ki olcsó áron, még pedig oly-
képen, hogy ezeknek árát az illetőknek csak a kész kosáráru
eladása után kell majd kifizetniök. Gondoskodik továbbá az
Egylet arról is, hogy minden községben egyöntetűen, a ke-
reskedelem által kívánt tömegárut készítsenek és hogy azok
megfelelően értékesittessenek. Ilyen tervszerű intézkedés
mellett hisszük, hogy nemcsak sok embernek lesz tisztessé-
ges téli keresetre mód nyujtva, hanem egyuttal meg is ked-
velik e foglalkozást.

A háziiparok közt a Gyarmathy Zsigmondné által új életre keltett *kalotaszegi varrottas* mind nagyobb tért hódít és a világversenyben is nagy sikerrel tűnik fel. Így a folyó évben rendezett st.-louisi kiállításon is méltó feltűnésben és elismerésben részesült.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet is tevékeny részt vett a háziipari tanfolyamok rendezésében. Ugyanis *Ketesden* 22 résztvevővel, *Kalotaszentkirályon* 18 résztvevővel, *Györgyfalván* 30 résztvevővel, *Bácsban* és *Szamosfalván* 22—22 résztvevővel *kosárfonó* tanfolyamok tartattak. E tanfolyamok rendszerint 6 hétig folytak és a költségek 2000 koronát vettek igénybe, amely a földmivelésügyi Minister urtól adott államsegélyből nyert fedezetet.

A tárgyalt évben két *kosárfonó* tanfolyamot rendezett az Alsófehérmegyei Gazdasági Egyesület is és pedig *Vajasad* és *Lőrinczréve* községekben. A résztvevők száma 50 volt. Készítettek 391 drb. kosárárut, mely az illető községekben lőn értékesítve.

Kereskedelem.

Kézmű- és rövidáru kereskedés. — Az 1904-iki üzletév nagyon gyenge volt. — Bár városunkban igen sok a gazdasági viszonyoktól nem függő, biztos jövedelmű vásárló, a rossz gazdasági esztendő mégis erősen érezhető volt, mert a vevők nagy részét a vidék gazdái szolgáltatják. A rossz aratás miatt elmaradtak a szokásos őszi bevásárlások s még inkább az aratás utánra ígért számlafizetések. A jobb vásárlókörral bíró üzletek forgalma ugyan nem csökkent, mert a jobb vevők szükségletüket minden áron beszerezték, legfeljebb tartozásaikat nem fizették ki; de erősen megéreztek különösen a nagy takarmányhiányt a kisgazdákkal dolgozó üzletek, mert a kisgazdák készpénzen szoktak vásárolni, s

drágán vásárolván marháiknak a takarmányt, nem maradt pénzük ruházati cikkekre.

Az 1904. évben a piacon nem volt végeladás

A vásárló közönség már kezd a magyar iparcikkek iránt is érdeklődni, ami magyar cikk készül, kapható a piacon, s különösen férfi ruhaszövetekből sok kerül eladásra.

Fogyasztási szövetkezetek. *Fogyasztási és értékesítő szövetkezetek*ink számában a tárgyalt évben rohamos növekedés mutatkozik, amennyiben új alakulás 16 volt. A legtöbb alakulás Szilágyvármegyére esik, ahol *Alsószivágy, Érmindszent, Krasznamihályfalva, Varsolcz, Ipp, Zovány, Érszentkirály, Érszodoró és Pele*, tehát 9 községben alakult fogyasztási szövetkezet. A sorrendben Kolozsmegye következik 3 fogyasztási szövetkezettel és pedig *Választ, Kide* községekkel és *Kolozsvárt* a *köztisztviselők* fogyasztási szövetkezetével. *Kisküküllőmegyében* is 2 fogyasztási szövetkezet keletkezett, még pedig *Bonyha* és *Kadnóth* községekben. Alsófehérmegyében *Drassón* és Szolnok-Dobokamegyében pedig *Szarvaskend* községben történt 1—1 új alakulás. Az új alakulásokkal együtt kamaránk területén már 23 fogyasztási és értékesítési szövetkezet működik.

A fogyasztási szövetkezetek által üzött visszaélések ellen a hivatásos kereskedők részéről folyton tart a panasz. A panaszok, valamint az orvoslás tárgyában felszínre került méltányos óhajítások e helyen való részletezésébe nem kívánunk — ismétlések kikerülése okából — bocsátkozni, miután azokról a »*Szövetkezeti törvényjavaslat*« ügyében a tárgyalt év október hó 8-ról 4489 sz. a. kelt véleményünkben Nagyméltóságcd előtt már részletesen beszámoltunk.

Mértékhiteljesítési ügy Sok kellemetlenséget okoznak a vásárló közönségnek még mindig a régi mértékek. Különösen az erdélyi megyék alsóbb néposztálya általánosságban

használja ma is vásárok alkalmával az eladásnál, vevésnél a kupát, vékát, köblöt, rőföt, singet, fontot és több ilyenféle régi mértéket. A közönség nagyrésze ezeket a régi mértékeket nem ismeri és így igen gyakran akadály a sokféle mérték a vásárnak s a közönség legtöbb esetben károsodásnak is ki van téve. A métermérték életbeléptetésével ezen régi mértékek használata a törvény betűi szerint el van tiltva s azok forgalmon kívül való helyezése a közigazgatás feladata. Sajnálatos világításban tárja fel tehát ez eset a törvény mikénti végrehajtását, hogy pl. Szilágyvármegye a törvény életbe léptetése után 30 év múlva szükségesnek látta újabb rendelettel a tárgyalt évben fellépni a régi mértékek használata ellen s hogy e tettet, mint követendő példát utánczásra kell hogy ajánljuk a többi törvényhatóságoknak is. — A mulasztás ép oly mértékben terheli nézetünk szerint a mértékhitelesítő hivatalokat és kivált az országos bizottságot, mert nekik is módjuk és kötelességük lenne felügyelni arra, hogy a forgalomban csakis hitelesített mértékek legyenek használatban. Már e szempontból is kívánatosnak tartjuk tehát, hogy a mértékhitelesítő hivatalok államosítása mielőbb ténynyé váljék.

Tisztességtelen verseny. A *tisztesség ellenes* kereskedés százféle alakja ellen Németország is újabb és újabb törvényes intézkedéssel védekezik és pedig fájdalom kevés sikerrel. — Az emberi furfang mindig újabb kibuvót keres és a közönség indolentiája mellett talál is, sőt a közönség egyenesen pártfogásába veszi az ilyen tisztességtelen törekvéseket úgy, hogy az iparhatóságok képtelenek a visszaéléseket megállapítani, annál kevésbé megtorolni. Hazai iparpártolás, helyi ipar támogatása és más értékes jelszavak sem képesek a visszaélések megszüntetésére. Ily viszonyok közt nem is felötlő, ha kereskedőink a tisztességtelen versenyben el-

buknak. Ehez járul a kereskedők tekintélyes részének az a megkárosítása, a mely őket a fogyasztási szövetkezetek csábító ígéretei és viselkedései következtében a legérzékenyebben sújtja. Köztudomásu és mindennapi eset, hogy az osztrák gyárosok a legkülönbélebb iparcikkeken, hogy a származási helyre nézve a magyar fogyasztó közönséget tévedésbe ejtsék, magyar vonatkozásu védjegyeket használnak, a külső csomagolásnál is magyar szövegű feliratokkal hozzák forgalomba az árukat. Az ilyen visszaélések megakadályozása is egyik feladatát kell hogy képezze a megalkotandó törvénynek.

Vasárnapi munkaszünet. Az ipari munka vasárnapi szünetéről szóló 1891. XIII. t. cz. intézkedései ellen csak nem szünik meg a különféle érdekcsoportok panaszai. Az óhajokat végeredményében a teljes vasárnapi munkaszünet kimondásában látjuk kijegeczesedni. — Nem akarunk annak czélszerűsége mellett vagy ellene e helyen érveket felhozni, mert az, a Nagyméltóságod által nagy gonddal beszerzett és feldolgoztatott anyag gyűjteményből láthatólag, már kimerítőleg le van tárgyalva s annak eldöntését megnyugvással bizzuk Nagyméltóságod bölcsességére. Nem mulasztjuk el azonban kifejezést adni a kereskedő körök azon méltányos óhajtásának, hogy bármikép léssen a rendezés megoldva *a dohánytrafikások részére kivételes helyzet ne állapittassék meg.* Az anyag gyűjtemény megjelenését tehát örömmel üdvözöljük, mert legjobb bizonyítéka annak, hogy a revisió érdekében régóta hangoztatott óhajok teljesítésére kereskedelmi kormányunk jóakaratu intézkedése már is előrehaladt stádiumban van, amelyhez csak a nyugodt politikai élet bekövetkezése kívánatos, hogy a törvény mielőbb napfényre kerülhessen.

Számla bélyegmentesség. A kereskedelmi és iparos világ

régi óhajását képezi a *20 koronán alóli számlák bélyegmentességének* kimondása. Ez ügyben a hazai összes kamarák az idén egyhangulag kérelmeztek volt Nagyméltóságod, illetve a Pénzügyi Minister ur előtt. A kérés méltányosságát ugylátszik a pénzügyminister ur is elismeri, azonban az orvoslást a bélyeg és illeték törvény revisiója alkalmára kívánja elhalasztani. Tekintve azt a nagy munkahalmazt, mely e kijelentést megelőzőleg a törvényhozás sürgős teendői közé már is felvétellett és mint sürgős teendők megjelöltettek, de a melyek még mindig várják a megvalósulást, azt hisszük, hogy az érdekelteknek még sokáig kell várakozniok a bélyeg és illetéktörvényeink revisiójára. Pedig e törvényünk, amely az eligazodásra valóságos labirintus, sok olyan intézkedést tartalmaz, mely a kereskedelmi és iparos világ panaszát méltán felhivja. Ebből a szempontból is kívánatos lenne tehát, ha bélyeg és illeték törvényeink valóban mielőbb komoly revisió alá kerüljenek, sőt addig is, az egyes panaszra adó intézkedések novellák útján helyesbítettessenek.

Czégjegyzés. A kereskedelmi törvény és a fennálló ministeri rendeletek alapján a *czégjegyzés-ellenőrzési kötelezettségnek* igyekezett kamaránk a tárgyalt évben is lelkiismeretesen eleget tenni. — E munkásságunkról a következőkben számolhatunk be. Vizsgálat alá veendő volt 3731 iparigazolvány, melyből 201 drb. az 1903. évről jött át, míg 3530 drb. a tárgyalt évben érkezett kamaránkhöz. A 3731 iparigazolvány közül 303-at czégjegyzésre kötelezendőnek találunk, miután 159 czég önként jelentkezett a czégjegyzésre, 3030 esetben pedig a czégjegyzési kötelezettség szükségét nem láttuk fennforogni, míg 239 iparigazolványt a tárgyalt év végéig vizsgálat alá sem vettünk. Az 1903. évről függőben maradt 109 előterjesztés, a melyhez hozzászámítva a tár-

gyalt évben tett 303 előterjesztés számát is, ugy a tárgyalt évben 412 céget terjesztettünk az illetékes kir. törvényszékekhez, a cégjegyzési kötelezettség kimondása érdekében. Erre előterjesztésünk következtében 162 esetben a kir. törvényszékek el is rendelték a cégbejegyzést, míg 121 esetben a cégjegyzési kötelezettség alóli fölmentés lett kimondva, 129 esetben pedig határozat az év végéig még nem hozatott.

Megszűnt cégek törlése érdekében 80 céget terjesztettünk a kir. törvényszékek elé, melyhez az 1903. évben el nem intézett 56 előterjesztést is hozzászámítva, 136 cégmegszünési eset feküdt területünk törvényszékei előtt. — Örömmel konstatáljuk azonban, hogy az összes előterjesztések még az év folyamán elintéztettek és így megszünési eset az 1905. évre egy sem jött át.

Csődügy. A mult év folyamán a kamarakerületünkbe eső 7 kir. törvényszéknél összesen 27 *csődeset* lett bejelentve 557.660 kor. csődvagyonnal. A mult évről átjött 26 esettel együtt tehát 53-at tett ki a csődesetek száma. — Ebből 8 egyezség utján, 11 pedig csődvagyon eladása folytán megszűnt és így az év végén függőben maradt még 34 csődeset.

Legyen szabad e helyen fölemlitenünk a Németországban ez évvel életbeléptetett *kereskedőbiróságokat*, a melyek feladatát a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak közt felmerült peres ügyek elbírálása képezi. Szerény nézetünk szerint egy ily intézményre nálunk is szükség lenne.

Pénz- és Hitelügy. Törzskönyvi adatgyűjteményünk tanúsítása szerint kamaránk területén a tárgyalt évben 22 pénzüintézet keletkezett és pedig 7 részvénytársasági, 15 pedig szövetkezeti alapon. Az uj szövetkezetek közül 6 az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékében áll, 9 pedig önálló jellegű szövetkezet. A tárgyalt évben iparendélyt

váltott 7 részvénytársasági pénzüintézet közül valóban csak 3 új alakulás, mert például az egyik Tordán az ottan már régebben fennállott két intézet egyesüléséből keletkezett, míg 3 iparendedély onnét ered, hogy 3 régi intézetünk a tárgyalt évben fióközletet jelentett be az illetékes iparhatóságnál. A 3 új részvénytársaság alaptőkéje összesen 410 ezer koronát tesz ki. Az új alakulásokkal szemben 2 részvénytársasági alapon működő intézetünk (Torda) szüntette be működését.

Kamarakerületünkben a tárgyalt évben 80 részvénytársasági alapon működő pénzüintézetünk volt. A beszerzett zárszámadásokról látjuk, hogy az intézetek 12,568.866 korona részvénytőke és 5,234.910 kor. tartalékalap, 74,025.137 korona takarékbetét, összesen tehát 91,828.913 korona tekintélyes összeg felett rendelkeztek. Ez összeget az előző évi 81,912.043 korona törzsvagyon és betét állománnyal egybevetve, a tárgyalt év javára majdnem 10 millió emelkedést látunk. A záloglevelek és kötvénykölcsonök összege 4 intézetünkénél 4,737.755 koronát tettek ki. Intézeteink váltótárcza állománya az előző évi 66,654.579 koronáról a tárgyalt évben 72,557.312 koronára emelkedett. Az előlegek, kézi- és jelzálogkölcsonök összege azonban 27,904.925 koronáról a tárgyalt évben 26,939.729 koronára csökkent. Végül megemlítjük, hogy a 74,025.137 korona betét 39.907 betéti könyvben oszlik meg és így 1—1 betéti könyvre átlag 1855 korona esett. Pénzüintézeteink tiszta nyereségösszege 5,234.910 korona volt.

Ez alkalommal is külön tüntetjük fel székhelyünk 10 nagyobb pénzüintézetének tőke és betétállományát, amely adatokból látjuk, hogy a betétállomány a tárgyalt évben 1,749.217 koronával növekedett s hogy az intézetek tőkeállománya is 99.078 koronával szaporodott.

	Részvénytőke, részjegyek és törzsbetétek, tartálékalap	Takarékbetétek
Kolozsvári takarékpénztár és hitelbank r. t.	1,447.593 K.	8,362.259 K
Erdélyi bank és takarékpénztár r. t.	1,095.200 «	8,297.066 «
Kereskedelmi bank r. t.	683.217 «	2,951.215 «
Erdélyrészi jelzálog bank r. t.	1,012 720 «	152.640 «
Mezőgazdasági bank r. t.	300.000 «	2,861.290 «
Kolozsmegyei takarékpénztár r. t.	200.000 «	1,602 879 «
Kolozsvári gazdák hitelszövetkezete	213.414 «	816.733 «
«Economul» takarékpénztár r. t.	320.596 «	1,345 553 «
Korona bank r. t.	110.030 «	679.412 «
Népbank r. t.	134.504 «	701.397 «
1904 évben	5,517.274 K.	27,770 444 K.
1903. évben volt	5,418 196 «	26,021 227 «
emelkedés	99.078 K.	1,749.2 7 K.

Az osztrák-magyarbanknak kerületünkben egy bankfiókja van *Kolozsvár* székhelylyel és *Besztercze, Dés, Nagyenyed* és *Torda* mellékhelyekkel. Ezeken kívül kerületünkhöz tartozik még *Szilágysomlyó*, mint a nagyvárad bankfiók mellékhelye. Fiókintézetünkneli a kamatláb egész éven át nem változott, hanem $3\frac{1}{2}\%$ mérsékelt magasságban állt.

A bank 1904. évi közgyűlési jegyzőkönyvéből látjuk, hogy a kolozsvári fiókintézet az osztrák-magyarbank 80 bankintézete közt 257 millió *pénztári forgalommal* a 15-ik helyen áll, a magyar fiókok sorában pedig a 4-ik helyen. Összehasonlítva az 1903. évi eredménynyel, amidőn a kolozsvári intézet 232 millióval a 16-ik helyen, a magyar intézetek között pedig az 5-ik helyen volt, a tárgyalt évben újabb fejlődést tapasztalunk, ami már magában is eléggé tanúsítja, hogy kamarakerületünk szegényes forgalmi élete mellett is előkelő helyet foglal el.

Tekintélyes volt fiókintézetünk leszámítolási forgalma is. Volt ugyanis a *leszámított váltók* állománya 1903. évi december 31-én 961 drb. 1,483.488 korona értékben. Ehhez az év közben 4144 drb. jött 6,536.684 korona értékben s így az 1904. évben leszámított váltók állománya 5105 darabot

tett ki 8,020.172 korona értékben. Beszedetett pedig 4.711 drb. 7,206.091 korona értékben s így az év végén 1355 drb. maradt váltótárczában 2,297.569 korona értékben. A szaporodás az előző évi állományhoz képest 394 drb. váltó 814.081 korona értékben. Itt még megjegyezzük, hogy a tárgyalt évben leszámított váltók átlagösszege darabonként 1571 koron volt, a lejáratási idő pedig 71 nap.

A *kézi zálogkölcsonök* összege 1,728.700 koronát tett ki fiókintézetünknel, amelyből az 1903. évről 412.700 korona volt az áthozat és 1,316.000 korona az évközi szaporulat. Miután pedig az 1,728.700 koronából évközben 1,595.200 korona visszafizettetett, a maradvány 1904. év december 31-én 546.500 koronát tett ki, vagyis a szaporodás 133.500 korona.

Legnagyobb emelkedést a *giro forgalomnál* tapasztalunk. Ugyanis az 1903. évi 120 millióval szemben a tárgyalt évi *bevétel* összege 138,965.359 koronát mutat, a *kiadás* pedig az előző évi 120 millióval szemben 136,540.700 koronát s így az összeforgalom értéke az 1903. évi 240 millióról 272 és fél millióra szaporodott.

A *bankműveleti* forgalomnál azonban visszaesést látunk, amennyiben az előző évi 10,654.526 koronával szemben a tárgyalt év forgalma csak 9,953,556 koronát mutat. Kapcsolatosan a nyers és tiszta jövedelem is megapadt, amennyiben a tárgyalt évben csak 67.341 korona *nyers* és 20.244 korona *tisztajövedelem* éretett el szemben az 1903. évi eredménnyel, amidőn 77.178 korona volt a nyers és 26.187 korona a tisztajövedelem. A kolozsvári bankfiók az 1904. évben feltüntetett bankműveleti forgalom összegével tehát az előző 12-ik helyről ez évben a 19-ik helyre esett vissza.

A bankfiók *állami pénzkezelése* a mult évben már elérte a forduló pontot, amennyiben a beváltott aprópénz mennyi-

sége a szükségletnek megfelelő fokra szállt annak következtében, hogy a megtorlódott mennyiséget a bankfiók oly helyekre küldte, ahol arra épen szükség volt.

Elismeréssel említjük meg, hogy az igazgatóság a bankfiók és tisztviselői számára a múlt évben díszes palotát építtetett, amely székhelyünket egy izléses épülettel gazdagította. Az épület könyvszerinti értéke 230.588 korona.

Érdekesség szempontjából végül ide iktatjuk, hogy az osztrák-magyarbanknak Magyarország területén 1 főintézete, 33 fiókintézete és 91 mellékhelye volt, a bankpiaczkok száma tehát 125. Ezzel szemben Ausztriában ugyancsak 1 fő-, 45 fiókintézet és csak 69 mellékhely volt, a bankpiaczkok száma tehát ott 115, de a hiány csak látszólagos, miután az igények kielégítésére a miénknél 12-vel több a fiókintézetek száma, melyek jelentőség tekintetében tulszárnyalják a mellékhelyiségek számánál található számbeli különbséget.

A *nemzetiségi pénzüzetek* szaporodása és pénzereje folytonos haladásról tesz tanuságot. A közzgazdaság lobogóját magasra emelve a legsikeresebb nemzetiségi politikát képesek üzni. Vannak hangok, amelyek ellenszerűl tanácsolják, hogy a kamatláb messze menő leszállításával kellene őket a versenyben leküzdeni, de ez aligha vezetne célra.

A nemzetiségi pénzüzetek szaporodása és gazdagodása nemcsak a kamatláb olcsóságában, amely náluk is 5—8%-ot, sőt többet is tesz ki, hanem inkább az ügyesen szervezett ügynökségek buzgó és ennélfogva sikeres munkásságában leli magyarázatát.

Hitelszövetkezetek. Az *Országos Központi Hitelszövetkezet* kötelékében álló szövetkezeteink számában a tárgyalt évben is 6 új szaporulat volt, amellyel együtt az ily természetű hitelszövetkezeteink száma 140-re emelkedett. E számból 133 tisztán hitelszövetkezet czimet viselte, 3 ipari és gaz-

dasági, 3 tisztán ipari és 1 tisztán gazdasági hitelszövetkezet. A legtöbb szövetkezet Kolozsmegyében van 41, utána 38-al nyomon következik Szilágymegye. Messze elmarad Torda-Aranyosmegye 20 szövetkezettel, amely után Kis-Küküllő- és Szolnok-Doboka-megyék 17—17 szövetkezettel következnek, míg Alsó-Fehérmegyében 4 és Besztercze-Naszód megyében 3 van. A 140 szövetkezet 506 községre terjeszti ki működését. A *tagok* összes száma 34.968, melyből a tisztán hitelszövetkezetekre 30.413, a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekre 1962, a tisztán iparira 1755 és a tisztán gazdasági szövetkezetekre pedig 638 tag esik. A szövetkezetek által jegyezve lett 52.142 drb. részjegy 2,679 180 kor. értékben, a melyre az év végéig 1,544.300 korona tényleg be is fizettetett. A szövetkezetek kezelése alatt 880.700 korona takarékbetét is volt, továbbá pénzerejüket növelte a 252.400 koronát kitévő tartalékalap is.

Ezen adatokat az előző 1903. év adataival egybevetve, a fejlődés örvendetes jeleit konstatálhatjuk. Nevezetesen az üzletjegyek számában 4 363 a tárgyalt évre eső szaporulat, amely 128.450 korona tőkének felel meg, vagyis ennyivel nőtt egy év alatt szövetkezeteink üzletrész jegyzéseinek az értéke. Az üzletrészekre a teljesített befizetések is fokozatosan emelkedtek és e tekintetben 207.165 korona a növekedés. Végül a szövetkezeteinknél elhelyezett takarékbetétek is egy év alatt 252.600 korona emelkedést mutatnak, valamint a tartalék alapok is 71.200 koronával szaporodtak. Ha már most kerületünk összes szövetkezeteinél található tényleges üzletrész-befizetések, a takarékbetétek és tartalék-alapok összegét összevetjük, mint a melyek szövetkezeteink üzleti forgalmának lebonyolításánál első sorban vétetik igénybe, úgy kitünik, hogy 140 szövetkezetünk saját pénzereje 2.677.400 korona igen tekintélyes összeget tett ki a

tárgyalt év végén. — Egyre-egyre tehát 19.138.57 korona esik.

A pénzpiacz bősége és a m. kir. pénzügyminiszterium segélye folytán az Országos Központi Hitelszövetkezet is tekintettel volt a kamatláb leszállítására és ennél fogva az egyes hitelszövetkezetek részére engedélyezett segélyek is olcsóbb kamat mellett lettek a tárgyalt év második felében folyósítva. Egyik-másik jobban konszolidált vidéki szövetkezetünk sietett is e példát követve a hitelt valamivel olcsóbban adni ügyfeleinek, de ez csak nagy ritkaság, mert a többség az 1% kedvezményt nem tudta üzletfeivel — legalább egyidőre — megosztani. Általában a hitelígények kielégítése körüli üdvös missió erejét nagyon zsidbasztja az a körülmény, hogy szövetkezeteink aránylag még mindig drága $6\frac{1}{2}$ —8 sőt még magasabb % kamat mellett tudják a műveleteket eszközölni. Ez pedig azért van, mert a központból maguk is még igen drágán kapják a segítséget. — Tekintve, hogy az 1898. XXIII. t. cz. alapján keletkezett hitelszövetkezet a legkisebb existenciák segítségét czélozza és ez érdeken az államkormányzat a maga részéről a legmesszebb menő támogatást biztosítja részükre, másrészt pedig a törvény szelleme szerint ezen intézetek nem annyira a vagyon illetve a nyereség szerzés érdekéből, mint sociális érdekek védelmére lettek alapítva: kívánatos lenne minden módot elkövetni arra, hogy a hitelnyújtásnál szokásos jelenlegi kamatláb az egész vonalon jelentékenyen leszállíttassék. Hogy pedig szövetkezeteink ezt megtehessék, a központi hitel kamatlábnak továbbmenő leszállítása látszik szükségesnek.

Kézi zálogüzlet. A kézi zálogüzletek száma a tárgyalt évben is 4 uj üzlettel szaporodott. Több kisebb vidéki városunk van, hol a kézi zálogüzletek száma 3—4 és csudála-

tos, hogy a lakosság arányszámához túl sok ilyen üzlet meg tud élni, sőt jó jövedelmi forrásnak bizonyul be. Ez a körülmény szomorú világot vet a lakosság elszegényedésére. Mivel pedig a zálogüzletek kölcsöneit a népesség legszegényebb része veszi — köztudomásulag — legtöbbit igénybe, socialis és emberbaráti tekintetekből igen méltányosnak tartanók a zálogüzletek uzsora kamatainak leszállítását. A zálogüzleteket igénybe vevő legszegényebb néposztály érdekében bátrak vagyunk e helyen is azon méltányos kívánságnak kifejezést adni, hogy a 20 koronán alóli kölcsönösszegek mentessenek fel a 10 fillér állami bélyeg illeték alól. Nézetünk szerint az államnak nem lehet célja, hogy jövedelmeit a legszegényebb néposztály terhére ilyen uzsora bevétellel szaporítsa, sőt oda kellene törekednie, hogy minél olcsóbb ilyen kölcsönök legyenek részükre biztosíthatók. Ez értelemben megismételjük azt a régi javaslatunkat is, hogy a budapesti állami zálogüzlet fiókok útján terjeszkedjék ki a vidékre és fokozatosan hálózza be az egész országot.

Habár az év folyamán külön felterjesztésben Nagyméltóságod tudomására hoztuk, mindazonáltal e pont tárgyalásánál megismételjük a kereskedő és pénzvilág azt az óhaját, hogy a régi veretű *20 és 10 francos aranyak és 1 forintos ezüst pénzek a forgalomból mielőbb vonassanak ki*, mivel azoknak a korona értékű érmeikkel való forgalomba hagyása sok esetben károsodással jár az üzleti forgalomban.

Biztosítás. A gazdasági vészonyokkal szoros kapcsolatban álló biztosítási üzlet az egymást követő rossz évek gazdasági pangása miatt sokat szenvedett s a tárgyalt évben is súlyos megpróbáltatáson ment keresztül. Különösen áll ez a tüzbiztosítási szakra. Ugyanis a nyáron uralkodott abnormális szárazság mellett nagyszámu és nagykiterjedésű

tüzesetek fordultak elő, amelyek olyan magas káránynt eredményeztek, amilyenre hosszú évek óta nem volt példa. Különösen a július és augusztus hóban sűrűn jelentkezett helység- és erdőégések tették erős próbára biztosító társulatainkat s hogy a következményeket társulataink minden nagyobb megrázkódtatás nélkül képesek voltak kiállani, az a realitáson kívül a céltudatos vezetés érdeme. A jégbiztosítási üzlet szintén érezte a gazdasági depressio hatását, a mennyiben a gyenge termés következtében a díjbevétel megcsökkent. Az így bekövetkezett veszteséget azonban az előfordult kevés káreset kiegyenlítette. Örvedetesen tapasztaljuk végre az életbiztosítási ág mind nagyobb térhódítását, amelyben csak az a sajnálatos, hogy itt is a külföldi társaságok vezetnek nagy kárára hazai intézeteinknek.

A *biztosítási ügy terén* a múlt év feltűnőbb mozzanatok nem mutat fel, azt azonban örvedetesen vesszük tudásul, hogy a külföldi, nevezetesen amerikai biztosító társulatok készülnek itt hagyni bennünket. Kár is volt bejövete-
lüket meg nem gátolni. Nincs nekünk szükségünk külföldi biztosító társulatokra s ha Ausztriával szemben az eddigi kölcsönösséget talán továbbra is érvényben hagyjuk, más országok számára a versenyt mellőznünk kellene, mert mi a külföldi területeket a magunk számára nem aknázzuk s nem is igen aknázhatnók ki. Francia- és Németország példáját kell követnünk s a külföldi társulatok elől területünket elzárunk.

Általában a lefolyt üzletévben is érezhető volt az az ádáz verseny, amely annyira leszoritotta a tűzdíjakat, hogy ezek a viselt kockázattal arányban nem állottak. Ez a tarthatatlan helyzet a tárgyalt évben a legélesebben jelentkezett és a károk következtében megérlelte az orvoslás szükségét. A nyáron tartott konferentián végre az összes

nagyobb társaságok egységes díjszabályt állapítottak és fogadtak el, amely pontos statisztikai adatok alapján igazságosan kiszámítva, remélhetőleg most már egészséges mederbe fogja ez üzletágot terelni.

A „hazai“-nak minden téren való hangoztatása idején, amikor különféle iparcikkek, mint hazai gyártmányok, máris örvendetes módon szoritják ki a külföldit, nem hagyhatjuk szó nélkül azon sajnálatos körülmény konstatálását, hogy 4 magyar társulattal (Első magyar általános, Magyar Francia, Foncière és Hazai) szemben nem kevesebb mint 47 külföldi intézet áll, melyek évenként milliókat visznek ki az országból. Ez is oly csatorna, melyen a nemzeti vagyon egy tekintélyes része vándorol a külföldre és pedig minden ok és ellenérték nélkül. Ideje volna tehát a régóta vajudó biztosítási törvény útján a külföldi biztosító intézetek számát és működését korlátozni, valamint hogy a társadalom a biztosításnál is tényekkel igazolja a hazai első sorban leendő támogatását.

A kölcsönösségre alapított tűzkár biztosító szövetkezetek közül ez idő szerint csak kettő folytatja működését, de azok is igen gyenge eredménnyel. Érthető és a tapasztalatok által igazolható a közönség idegenkedése e szövetkezetek iránt, hol a biztosított fél nemcsak a saját díjáért felelős, de egyuttal részt vesz a kockázatban is.

Végül a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal adataiból merítve ide iktatjuk kamarakerületünkben az 1904. év folyamán előfordult tüzesetek kimutatását, mely szerint 53 községünkben 61 tüzeset volt, amelyek 54.438 korona értéket semmisítettek meg. Ez összeg az egyes megyék között így oszlik meg. Alsó Fehérmegyében 5 községben 6 tüzeset 16.226 korona értékkel, Besztercze-Naszód megye 10 községben 14 tüzeset 7 870 korona értékkel, Kisküküllőmegye

3 községben 3 eset 2.985 korona értékkel, Kolozsmegye 5 községben 6 eset 15.313 korona értékkel, Szilágymegye 14 községben 16 eset 5.261 korona értékkel, Szolnok-Dobokamegye 7 községben 7 eset 3.776 korona értékkel és Torda-Aranyosmegye 9 községben 9 eset 3007 korona értékkel.

Közlekedés.

Útak. Úthálózatunk építési ügye a tárgyalt évben némi haladást mutat és pedig úgy az állami, valamint a törvényhatósági útaknál. — Ugyanis az állami utak hossza az előző évi 1098.727 kmeterről 1117.362 kmeterre emelkedett, vagyis az állami utak hosszúsága a tárgyalt évben 78.635 kmeterrel növekedett. A törvényhatósági utak hossza is 2044.443 kmeterről 2085.479 kmeterre emelkedett, tehát a szaporulat itt is 41.036 kmeter.

A tárgyalt év útépítési történetéből, mint legfontosabbat, örömmel említjük fel, hogy a *szálva-romulii* egészben 36 km. hosszú útvonal kiépítését — a beruházási hitel terhére — kegyes volt Nagyméltóságod magára vállalni s hogy ez útvonalból a tárgyalt évben mintegy 3 km. út 40 ezer korona értékben ki is épült. Ezzel biztosítva lett azon régi vágy, hogy azon vidék fakereskedelmére eminenter fontos közut megépüljön.

Örömmel említjük fel továbbá, hogy a *magyarlápостőkés-nagybányai* út Szathmár megyére eső *tőkés-nagybányai* részén a tárgyalt évben a földmunkákat befejezést nyert és a hidak és műtárgyak is — bár ideiglenes jelleggel — megépítették. Kivánatos lenne azonban, hogy ez uton a kőpálya is mielőbb elkészüljön, — úgy miként ez utvonálnak Szolnok-Dobokamegyére eső részén már meg van, — és ez által Magyarlápос meg Kápolnokmonostor vidékeinek régi óhaja teljesüljön.

Az erd. róm. kath. püspökség tulajdonában levő *drombári maroshid* építése is a befejezés előtt áll. E hid a gyulafehérvár — székási vonalon fekszik s megépítése azért fontos, mert a Székás vidéknek Gyulafehérvár piaczára állandó és könnyű közlekedést fog biztosítani. — Kolozsmegye állam-építészeti hivatalának jelentéséből kiemeljük végre, hogy a *faragó—sáromberki* transversalis útnak Kolozsmegyére eső 2 km.-nyi része felvétellett az új törvényhatósági közútak sorába és így annak kiépítése rövid időn belül megtörténik. Ellenben a törvényhatósági utak sorából a *jegenye fürdői út* kihagyatott és a viczinális közútak közé soroltatott.

A kisebb építkezések közül még megemlítjük, hogy

a) Zalathna és Abrudbánya közötti vízvázalasztón — a hol a jelenlegi út nagyobb emelkedésekkel és szűk fordulatokkal bir — az 51 — 55 km. oszlopok között egy 4 km. hosszú út-áthelyezés nagy munkája indult meg. — Az igen nagy forgalmú közút ezen szabatos és enyhe kifejlésű építkezése a bányavidék szállítására és a közlekedésre igen nagy jelentőséggel bir, a melynek kiépítése régi óhajtás volt;

b) a tövis—balázsfalvi vonalon Balázsfalva előtt szakadékos és meredek leereszkedő fejtetett ki s 1 km. hosszúságban a mihálczfalva - vizaknai közút kiépítetlen részéből 3·5 km. helyezettett át a vizaknai határban.

c) Mikeszásza és Ladámos vasúti állomásokra vezető útszakaszok részint rendezve lettek, részint munkába vétettek;

d) a felenyed—abrudbányai új közútból Bucsum határán 3 km. hosszú útrész épült meg egész szabályosan és a még fennmaradó 26 km. útrész egy részén is fogantatba vétetett a földmunka;

e) továbbá a nagyenyed—toroczkói, valamint a töviscsáklyai útszakaszokon nagyobb utjavítások végezettek.

f) A tárgyalt évben kezdetét vette a hosszuaszó — mikeszászai törvényhatósági közút 11—17 km. szakaszának kiépítése. A munkálat teljesítése több évre van 140.000 korona költséggel tervezve. A tárgyalt évben mintegy 50 ezer korona értékű munka készült el.

g) A balavásári Küküllőhid a tárgyalt évben új felszerkezettel nyert és a 13 ezer koronába kerülő átalakítási munka az 1905. évben teljes befejezést fog nyerni.

h) A szamosujvár—marosvásárhelyi állami közút kiépítetlen szakaszainak kiépítése 50 ezer korona költséggel foganatba vétetett.

Ezekon kívül még számos kisebb útjavítás, műtárgy elhelyezés történt, amelyek részletezésétől most eltekintünk.

A hozzánk beérkezett jelentésekből látjuk, hogy különösen a törvényhatósági utak építése még koránt sem tart lépést a közforgalmi érdekekkel és nem elégíti ki a közutak ellen felhangzó panaszokat. A vármegyék útalapjai kivétel nélkül kiapadtak, sőt nagy terhekkel már évekre előre le vannak kötve. Ily helyzetben a megyék minden reményüket a kilátásba helyezett beruházási hitel segítségére fektették, ami azonban csak kis mértékben vált be. Közúti hálózatunk intenzivebb fejlődése csak akkor következhetik be, ha az állam bőkezűsége a törvényhatósági utak nagyobb arányú államosítása folytán, felmenti a megyei útalapokat jelenlegi terheik alól s ezzel módot nyújt az egyes megyéknek arra, hogy az utóbbi években felszínre került óhajokat gyorsabb tempóban kielégíthesse.

Ilyen óhajokban a múltban sem volt hiány és azokhoz a tárgyalt évben még újabbak sorakoztak. Pl. a balázsfalva—hosszuaszói útszakasz kiépítése, amely rossz fekvése és rendszeres földmunka nélkül — egyszerűen kavicsolva — a forgalom igényeinek nem felel meg. További óhajítás

volna, hogy a *Székelyórból Sebesvár* állomásig vezető 4 km. viczinális út rendszeres építés alá kerüljön. A jelenlegi állapot mellett a Székelyó község határában üzembe vett Syenit kőbánya termelése csak a legnagyobb nehézség és állatkinzás mellett fuvarozható. A megyei útalap nagy megterheltetése mellett, ez utóbbi útvonal rendszeres megépítését a kívánatos gyorsasággal nem tudja teljesíteni, pedig az új kőbánya érdeke sürgősen kívánja.

Vasútak. Kamarakerületünk körén belül ez évben egyetlen rövid h. é. vasút épült, a marosujvári sóbánya iparvasút, mely *Székelykocsárd* állomást köti össze *Marosujvárral*. A vasut a közforgalomnak ugyan átadva még nem lett, de az teljesen elkészülvén, az üzembe vétel rövid idő alatt várható.

Közgazdasági jelentősége e vasútnak nem nagy, mert Marosujvárral úgy a személy-, mint a teherforgalom eddig is lebonyolított, mindazonáltal annyi előnye azért mégis van, hogy ezentúl az áruszállítás közvetlenül s olcsóbban lesz lebonyolítható.

A személyforgalomra nézve azonban, különösen a marosujvári sós gyógyfürdőt látogató közönségre nézve, határozottan előnyös.

Különben e vasút a m. kir. kincstár tulajdona s főczélja a sóbányakincstár termelvényeinek olcsóbb kiszállítása.

Ámbár nem szorosan kamarakerületünket érinti a Szászrégen-Madéfalvai vasúti vonal építésének megkezdése, mégis nem hagyhatjuk megemlítés nélkül e nagyfontosságú tény, mely egész erdélyi részünket, különösen annak Székelyföldjét illeti, s nem mulaszthatjuk el ez alkalmából Nagyméltóságodnak elismerésünkkel adózni azért, hogy emez évtizedek óta vajudó nehéz kérdést a megvalósulás stadiumába juttatta.

Kisebb létesítések, melyek kamarakerületünket érdeklik, szinte említésre méltóak, így p. o.

Kolozsvár állomáson a tömeg rakodóhelyek burkoltattak ki, úgy, hogy azok szekerekkel hozzáférhetőek s járhatók legyenek. Állandó panasz tárgyát képezte a fuvarosok részéről, mely immár orvosoltatott.

Csupán az a kívánni való van még ez állomást illetőleg, hogy a nagy forgalomhoz képest kevés tömegáru rakodó helye van, a min lehetőleg segíteni szükséges.

Apahida állomás felvételi épülete, mely a Szamosvölgyi vasút csatlakozására való tekintettel a nagy személyforgalomra felette szűk volt, az igényeknek megfelelően kiépült.

Vizakna fürdőhelyen egy a fürdő forgalom igényeinek megfelelő állomás, illetve felvételi épület készült. A fürdőző közönség érdekében lenne most már, hogy ezen hely a személy- s podgyászforgalomra rendes elszámoló helylyé be rendeztessék. Fölötte kellemetlen ugyanis a fürdőző közönségre nézve, ha ott közvetlen jegyeket nem válthatnak s podgyászaikat közvetlenül fel nem adhatják.

Megemlítjük még az állatszállítás tekintetében azt az üdvös intézkedést, hogy az állatrakodók kikövezése mindennütt folyamatban van, mely intézkedés azok tisztítása és fertőtlenítése szempontjából fontos.

Dijszabási tekintetben

a) a személyszállítást illetőleg az elmúlt évben semmi változás nem történt sem a m. kir. államvasútnak, sem a Szamosvölgyi és helyi érdekű vasutakon.

b) Az áruszállítást illetőleg az elmúlt év folyamán a m. kir. államvasútnaknál a következő új dijszabások jelentek meg :

A Budapestre szállítandó élő állatokra vonatkozó kötelei dijszabás, melybe az összes helyi érdekű és a Szamosvölgyi vasút állomásai felvételtek.

A cukorrépa, valamint sószállításra vonatkozó közvetlen dijszabás.

A magyar-német állatforgalmi új külföldi köteléki díjszabás.

Az Adriai köteléki új díjszabások (Fiume és Triest).

A román-magyar közvetlen köteléki díjszabás új I. és II. kötete.

A svájci köteléki díjszabás, gabona, fa, bor és szeszre vonatkozólag.

Vasuton elszállításra került az erdélyrészi vonalak egy részén:

	1903. évben	1904. évben	1904. + 1903.
	k o c s i r a k o m á n y		
Gabona	12743	12268	—475
Tengeri	3886	4420	+534
Liszt	4720	4008	—712
Só	4775	5379	+604
Főzelék	2185	1155	—1030
Bor	476	552	+76
Szesz	282	257	—25
Petroleum	1535	1477	—58
Ásványviz	207	418	+211
Dohány gyártmány	506	570	+64
Barnaszén	7239	7903	+664
Fa (épület és tüzi)	67228	72910	+5682
Kő	14980	16490	+1510
Czement, gipsz, mész	4701	5061	+360
Széna, szalma	372	780	+408
Élő állat	11926	11319	—607
Darab áruk	23664	33941	+10277
Czukor répa	3800	3946	+146
Czukor	1320	1013	—307
Cser	1615	1547	—68
Sőr	324	414	+90
Egyébb áru	23664	26601	+2937

Bár ezen adatok nem a pusztán kamarakerületünkön fekvő állomásokon feladásra került árukat tüntetik elő, mindazonáltal egy és ugyanazon viszonylatokról lévén összeállítva, általánosságban hű tükrét képezik a szállítási alakulásoknak, s ezekből úgy a termelés, mint a kereskedelem szempontjából bizonyos tájékozottság szerezhető.

A kamarakerületünkbe eső helyi érdekű vasútak 1904. évi forgalmi adatait a következőkben ismertetjük:

A *Szamosvölgyi vasút* 450.268 utast és 230.425 tonna árut szállított, ami a múlt évi 513.141 utas és 226.135 tonna szállitmánnyal szembe állítva, a személy szállításnál 62.873 csökkenést, a teher szállításnál azonban 4.290 tonna emelkedést mutat. — A tárgyalt év bevételei a személy szállításnál 578.690 koronát, a teher szállításnál 1,045.661, összesen 1,624.351 koronát tettek ki, a múlt évi 1,601.055 koronával szemben végeredményében mégis 23.296 korona többlet bevételt mutat.

A *Zsibó—nagybányai* vasút, mely a Szamosvölgyi vasút kezelésében áll, a tárgyalt évben 51.185 személyt és 22.067 tonna árut szállított. — E vonal forgalma évenként fokozatosan emelkedik. Így pld. 1902. évben e vonalon 46.410, az 1903. évben 48.239 személy utazott, a teher forgalom pedig volt 1902. évben 17.273 tonna, 1903. évben pedig 20.215 tonna. A tárgyalt évben tehát a személy forgalomnál 2946, a teher forgalomnál pedig 1.852 tonna az emelkedés. Az összes forgalom után 116.265 koronát tett ki a bevétel, amely úgy oszlott meg, hogy a személy szállításra 60.260 korona, a teher szállításra pedig 56.005 kor. esett. A múlt évi bevétellel szemben 2.953 koronát tesz ki a tárgyalt év többlet bevétele.

A *Gyulafehérvár—zalathnai* — a m. kir. államvasutak kezelésében levő — vonalon a tárgyalt évben az elszállított

személyek száma 66.900 volt, a teher áruk mennyisége pedig 36.600 tonnát tett ki. Összehasonlítva a tárgyalt év eredményét az 1903. évben elért eredménnyel azt látjuk, hogy a személy szállításnál 7.300 az emelkedés, míg a teher szállításnál kerek 5 ezer tonna csökkenés mutatkozik. A személy forgalom után 47.100 korona, a teher szállítás után pedig 129.200 korona volt a bevétel, vagyis a tárgyalt év összes forgalma 176.300 korona bevételt eredményezett. Az 1903. évben kimutatott 160.400 korona bevétellel szemben, a tárgyalt évben 15.900 koronával emelkedett az üzleti forgalom.

A *kisküküllővölgyi* vasut 116.900 személyt és 32.400 tonna teherárut továbbított. — Az előző évi eredménnyel szemben 11.300 személylyel és 2.300 tonna áruval volt több a tárgyalt év forgalma. A tárgyalt év üzleti bevételei a személy forgalom után 87.500 koronát, a teher szállítás után pedig 102.900 koronát tettek ki, vagyis az összes bevétel 190.400 korona volt, ami az 1903. évben elért 166.100 koronával szemben 24.300 korona többletet jelent.

A *Marosludas—besztercei* vonalon a tárgyalt évben 75.200 személy utazott és 39.300 tonna áru került feladás, illetve szállítás alá. A múlt évi 71.900 utassal szemben tehát 3.300 személylyel több volt az utasok száma, azonban a tavalyi 42.600 tonna áruszállítással szemben az idén 3.300 tonnával kevesebb áru került elszállítás alá. — Az idei személyszállítás 76 ezer korona, a teher forgalom pedig 155.300 korona bevételt eredményezett, összesen tehát 231.300 korona bevétellel zárult az 1904. évi üzlet. Végeredményében az 1904. évi üzlet, ez 1903. évben elért 211.100 korona összbevétellel szemben, — daczára a teher-szállításban tapasztalt csökkenésnek — mégis emelkedő volt, a mennyiben 20.200 kor. többlet bevétel mutatkozott.

A m. kir. államvasutak kezelésében álló és területünkön fekvő helyi érdekű vasutaink közül a legnagyobb forgalmat a *Szilágysági* vasutak mutathatják föl. E vonalon ugyanis a tárgyalt évben 151 ezer személy utazott s a teher forgalom is 58 ezer tonna áruszállítást eredményezett. — A személy forgalom az 1903. évi 131.200 utassal szemben 19.800 személyforgalom emelkedést tüntet fel, míg a teheráru szállításnál 600 tonna csökkenés jelentkezik. — A vasutvonal bevételei a személyforgalom után 149 ezer korona, a teheráru szállítás után pedig 230.500 koronát, összesen tehát 379.500 koronát tettek ki, vagyis az 1903. évi 352.500 korona összbevétellel szemben 27 ezer koronával volt több az idei üzlet bevétele.

Miután területünk egy részét átszeli s így kerületünk forgalma fejlődésében és lebonyolításában részes, végül ide iktatjuk az *Alvincz—Nagyszeben—vöröstoronyi* vasut 1904. évi forgalmi adatait is. E vonalon 456.200 utas utazott és 98.700 tonna áru került elszállítás alá. A személy forgalom után 297.600 korona, a teheráru szállítás után pedig 224.600 korona, összesen tehát 522.200 korona összbevétel éretett el.

A vasút építés terén tervezgetésben a tárgyalt év folyamán sem volt hiány. Sajnos azonban, hogy kamarakerületünkben egyetlen új vonal sem került építés, sem megnyitás alá, Új vonalokra a tárgyalt évben ugyanis 6 engedély lett kérve és 6 esetben a már elnyert engedély meghosszabbítása kérelmezve.

Az új engedélyek a következők:

a) *Bethlen—ó-radnai* vonal, mely a szamosvölgyi vasut *Bethlen* állomásából kiindulva Szeszárma, Középfalva, Kőfarka, Magyarneemegye, Oláhneemegye, Naszód, Kisrebra, Néposz, Földra, Kisilva, Oláhszentgyörgy és Mayer közsé-

gek érintésével *Ó-Radnóig* rendes nyomtávolságu gőzmozdonyu h. é. vasútnak van tervezve;

b) *bethlen—kisilva—oláhszentgyörgyi* vonal, amely a szamosvölgyi vasút *Bethlen* állomásából kiindulva *Naszód* érintésével *Kisilváig*, esetleg *Oláhszentgyörgyig* vezetne.

c) *Teke—szászrégeni* vonal, amely a tervezés alatt álló teke—lekenczei helyi érdekü vasut *Teke* végpontjától *Szászpéntek*, *Paszmos*, *Kissajó*, *Monor*, *Bátos*, *Dedrászlak*, *Dedrád*, *Beresztelke*, *Abafája* és *Radnóthfája* községek határain át a „*Marosvásárhely—szászrégeni* helyi érdekü vasút“ *Szászrégen* állomásáig vezetne s szabványos nyomtávu h. é. gőzmozdonyu vasut lenne.

d) *Tasnádszántó—érmihályfalvi* vonal, amely a Szilágysági helyi érdekü vasút *Tasnád—Szántó* állomásától *Érkörös*, *Pusztate*, *Peer*, *Érendréd*, *Vasad*, valamint *Kupócz major* és *Gálos—Petri* határán át a m. kir. államvasutak *Érmihályfalva* állomásáig vezetne s rendes nyomtávu gőzvagy motoros üzemü helyi érdekü vasútnak van tervezve.

e) *Máramarossziget—bethlen—lajosfalvi* vasút, mely a m. kir. államvasutak *Máramarossziget* állomásától *Farkasrév*, *Váncsfalva*, *Nánfalva*, *Barczánfalva*, *Szurduk*, *Rozávlya*, *Sajó*, *Konyha*, *Dragomérfa*, *Felső-Szelistye*, *Szacsal*, *Romuli*, *Telcs*, *Hordó*, *Szálva*, *Oláh- és Magyar-Nemegye* községek határain át a szamosvölgyi vasút *Bethlen* állomásáig és *Konyha* községnél való elágazással *Kisbocskó*, *Alsó*, *Közép- és Felső-Vissó*, *Mojszin* és *Borsa* községek határain át *Lajosfalváig* vezetne és rendes nyomtávu gőz-, esetleg villamos üzemü helyi érdekü vasútnak van tervezve.

f) *Bethlen—új-radna—nagyilvai* vonal, a mely a szamosvölgyi vasut *Bethlen* állomásából kiigazólag *Magasmart* *Virágosberek*, *Magyar- és Oláh-Nemegye*, *Naszód*, *Kisrebra*, *Néposz*, *Földra*, *Kisilva*, *Oláh-Szentgyörgy*, *Mayer*, *Dombhát*

és Ó-Radna érintésével *Uj-Radnáig* vezetendő helyi érdekű fő, és ezen vonalból Kisilvánál kiágazólag Szentjózsef és Magura érintésével *Nagyilváig* vezetendő 0.70 méter keskeny nyomtávu, esetleg motoros üzemű helyi érdekű vasútvonal lenne.

Az előmunkálati engedély érvénye további egy évre a következő vonalakra engedélyeztetett:

- a) lekencze—tekei,
- b) nagyenyed—toroczkói,
- c) nagysomkut—magyarláros—csernafalva—brébfalvai és kápolnokmonostor—kapnikbányai vonalra,
- d) magyarláros—galgói,
- e) apahida—szászrégeni és végül
- f) a torda—topánfalva—brádi vonalra.

E pont alatt hangot adunk kereskedelmi köreinkből hozzánk juttatott azon óhajtnak, hogy a *darabáru szállítmányokra fennálló magas díjtételek mérsékeltessek*. — A jelenlegi magas díjtételek a Béccsel való versenyben, a hazai kereskedelemre káros hatásuaknak bizonyultak.

Másik indokolt panasza kereskedőinknek az államasútak részéről követett azon rendszer ellen szól, mely szerint a kiviteli és behozatali forgalomban a feladási és leadási hazai állomásoknál, minden *külön megnevezett áru-nemről külön árnyilatkozat állítandó ki*. Ez a körülmény nem csak időveszteségre ad okot, de a mi ennél is főbb kereskedőinknek érzékeny megterheltetésével jár. Például, ha egy fűszeres Bécsből csak 4—5 féle árut egy cégénél és egy csomagban rendel meg, a bécsi cég egy árnyilatkozat mellett küldheti, de a leadási állomáson minden külön megnevezett cikkről, tehát ez esetben 4—5 árnyilatkozat állítandó ki, vagyis árnyilatkozatonként külön-külön 10--10 fillér bélyeget is kell a kereskedőknek hordozniok. Ha tehát

e rendszer talán nyilvántartási szempontból indokolt is, de e látszólagos könnyebbség érdekében sehogy sem tartjuk méltányosnak a kereskedelmi forgalom megnehezítését és megterhelését. Épen ezért bátrak vagyunk a kereskedelmi körök azon óhajtását, *hogy a kiviteli és behozatali árukra kiállítandó árnyilatkozatok másodlatainak bélyegmentessége mondassék ki*, Nagyméltóságod jóakaratu figyelmébe a legmelegebben ajánlani.

Végül pedig kifejezést kell adnunk azon sajnálatos tapasztalatunknak is, hogy Erdély a multban a mily mértékben kényeztetett része volt az országnak, egy idő óta épen olyan mostoha gyermeke lett. Azok a tarifális vasúti kedvezmények, amelyek az egyes nyerstermékekre és főleg az erdélyi gabonanemek szállítására fennállottak, lassanként mind megszűntek és azok újabb életbeléptetését hiába kérelmeztük, mert indokolt és méltányos kérelmünk több esetben még válaszra sem lett méltatva

Posta-, távirda-, távbeszélő. Posta-, távirda- és távbeszélő intézményünk fokozatos fejlődésben volt a tárgyalt évben is. Az általuk teljesített szolgálatról pedig csak dicsérettel szólhatunk. Ez intézményeink pontos és kifogástalan szolgálatára a legfényesebb erőpróba volt a legutóbbi országgyűlési választások ideje, midőn a posta és távirda szolgálat emberfeletti erővel, de a legszebben és pontosan teljesítette kötelességét. A dicséret legkivált az állami hivatalok szolgálatának szól, mint a mely ellen panaszt kerületünkben sehonnét sem vettünk. A postamesteri rendszer ellen sem panaszról, mint inkább óhajtásról tehetünk jelentést, miután egyik-másik góczponton az idők folyása alatt meghatványozott forgalmat a postamesterek nem képesek teljesen kiszolgálni és így azoknak állami postahivatalokkal való helyettesítése látszik szükségesnek. Így pl. a tárgyalt évben

a *bánffyahunyadi és marosludasi* kereskedelmi körök azt az óhajt juttatták kamaránk elé, hogy a jelenlegi postamesteri rendszer helyébe, a postahivatalok államosittassanak. — Panaszolnak a jelenlegi postai kezelés késedelmessége ellen, amely sehogy sem képes lépést tartani e két kereskedelmi góczpont megnövekedett forgalmi igényeivel. Miután pedig az utóbbi években meghatványozott kereskedelmi forgalom mellett, az általunk is méltányosnak és indokoltnak tartott ezen kérés teljesítése úgy hisszük, hogy az államkincstárnak anyagi áldozatába nem kerülne, míg az állami postahivatal beállítása az ottani kereskedelmi érdekek nagy előnyére lenne, ennélfogva bátrak vagyunk ez óhajtásokat, e helyen is Nagyméltóságod jóindulatu figyelmébe ajánlani.

Bátrak vagyunk továbbá az *abrudbányai* kereskedők azt a kérelmét is tolmácsolni, hogy a *Zalathna—abrudbányai posta vonalon két kocsiposta közlekedés állittassék be*. Jelenleg csak egy van és az, az itt is szintugy megszaporodott forgalmat nem képes lebonyolítani, és így a kereskedelmi körök kárára gyakori az eset, hogy a Budapestről feladott levelek legtöbbször harmad napon, a csomagok pedig negyed-ötöd napon érkeznek és lesznek Abrudbányán kézbesítve.

Kivánatosnak jelezzük végül, hogy *Egeres* vasuti állomáson is postahivatal rendeztessék be, mert ennek hiányában az állomás mellett lévő Kramer-féle gypszgyár kénytelen most a 3 és fél kilométer távolra eső Egeres községbe menni. Ajánlott és értéküldeményeknél e procedurát kétszer kell megtenni, ami 14 kmeter utat és félnapi idővesztést jelent. Továbbá a Budapestről a délutáni vonattal érkező postát csak másnap kapják kézhez. — Az egeresi vasúti állomással szemben fekvő szénbánya vállalat is igé-

nyelné az állomáson felállítandó postahivatalt, amely még nagyobb utat kénytelen a postaküldeményekért megtenni.

A tárgyalt évben új *postahivatalok* létesültek:

a) Besztercze-Naszódvármegyében *Lajosfalván* és *Nagyilván*,

b) Kisküküllő-vármegyében *Kerelőszentpálon*, továbbá

c) Torda-Aranyos-vármegyében a *mezőváhi* posta és távbeszélő hivatal a pályaudvarról a községbe helyeztetett át.

Új *postaügynökség* létesült:

a) Torda-Aranyosmegyében *Alsódetrehemben*, *Csűrűlyében* és *Mezőméhesen*,

b) Kisküküllőmegyében *Küküllőszéplakon*.

Faluzó levélhordó járatok létesültek:

a) Besztercze-Naszódmegyében *Nagysajóról Alsósebesre* 4 községgel,

b) Kisküküllőmegyében *Balavásárról Fületelkére* 2 községben, *Zsidvéről Alsókápolnára* 1 községgel, *Nyárádtőről Nagycsergedre* hetenkint háromszor 1 községgel és végül

c) Kolozsmegyében *Egeresről Nagypetribe* 4 községgel.

d) Szilágymegyében is szaporodott egy új faluzó levélhordó intézménnyel a létszám, amely csak egy községre terjed ki. Ezzel a megyében 5 faluzó levélhordó intézmény lett, amely 7 községet jár be.

A postaügynökség és faluzó levélhordó járatok fenntartása ott, hol már nagyobb számban vannak, a kereskedelmi forgalom és közmívelődés emelésében tagadhatatlanul nagy fontossággal bír. Fenntartásuk kevésbe kerül s így olyan kevésbé forgalmas helyeken is felállíthatnak, hol postahivatalok a csekély forgalom és jövedék miatt be nem rendezhetők.

Működésük a postáéval azonos s minthogy meg van

engedve, hogy 150 korona évi előfizetési díj biztosítása esetén az ügynökségeknél távbeszélő központok is berendeztessenek, melyek táviratokat felvesznek és leadnak, tehát ez által meg van adva a lehetőség arra nézve, hogy a legfélreesebb helyen levő tanyák és községek is ne csak postai, hanem távirdai összeköttetés útján is az ország szívével gyorsan és biztosan közlekedhessenek. A közlekedés ily módon való gyorsítása és biztosítása pedig, egyik hathatós emeltyünek bizonyult már ma is, az általános művelődés terjesztése és a kereskedelmi forgalom fejlesztése körül.

A tárgyalt évben területünkön sem *új távirda* hivatal nem létesült, sem pedig egyetlen vasuti állomásunk nem nyert engedélyt állami és magántáviratok elfogadására.

Annál nagyobb élénkség volt a távbeszélő hálózat építése körül. *BCU Cluj / Central University Library Cluj*

Új távbeszélő hivatalok létesültek ugyanis:

a) Kolozsmegyében *Nagysármás* községben,
b) Besztercze-Naszódmegyében *Lekenczén*, *Nagysajón* és *Szeretfalván* és pedig mint törvényhatósági távbeszélő központok kezelésével is megbizattak.

c) Szilágymegyében *Zilahon* városi távbeszélő központ, *Csizéren*, *Érszentkirályon*, *Görcsönben*, *Ilosván*, *Kárásztelkén*, *Kémeren*, *Krasznán*, *Magyarcsaholyon*, *Nagypacsalon*, *Ördögkúton*, *Peéren*, *Szilágycsehen*, *Szilágyfőkeresztúron*, *Szilágyosmlyón*, *Tasnádon*, *Tasnádszántón* és *Zsibón*.

d) Kolozsmegyében a *bánffyhunyadi*, *hidalmási*, *mező-örményesi*, *mócsi*, *nagysármási* és *tekei* postahivataloknál, mint szolgabirói székhelyeken, törvényhatósági távbeszélő központok rendeztetek be s a bánffyhunyadi postahivatal ezen kívül a szűkebb körü távbeszélő forgalomba is bevonatott,

e) Szolnok-Doboka vármegyében a *bethleni* postahivatalnál törvényhatósági távbeszélő központ rendeztetett be és egyuttal a belföldi helyközi távbeszélő forgalomba is bevonatott.

f) Torda-Aranyos megyében a *Mezőméhes* községben létesített postaügynökséghez helyeztetett át a pályaudvarról a távbeszélő központ s a mezőméhesi pályaudvari postahivatalnál nyilvános állomás rendeztetett be.

Postatakarékpénztár. A m. kir. postatakarékpénztár clearing forgalmában résztvevő cheque-számla tulajdonosok száma a tárgyalt évben felszökkent, mivel a m. kir. belügyminister ur 79.000—904. sz. körrendeletével intézkedett, hogy a postatakarékpénztár az összes főszolgabirákat, *mint átmeneti pénzkezelőket*, a postatakarékpénztár cheque- és clearing-forgalmába felvegye és részükre az 1904. év október hó 1-től kezdve új számlát nyisson. — A rendelkezés következtében kerületünk összes szolgabírói hivatalai beléptek a számlatulajdonosok közé, minek folytán a tárgyalt évben 46 községünkben 102-re szaporódott fel a cheque-számlatulajdonosok száma és így az 1903. évi állapottal szemben, a midőn 23 községben csak 84 számlatulajdonosunk volt, a tárgyalt évben az emelkedés 21 községben 18 számlatulajdonost tüntet fel. Székhelyünk számlatulajdonosainál is emelkedés van, amennyiben számuk 36-ról a tárgyalt évben 42-re emelkedett.

Vásárügy. A vásárlátogató közönség régi óhajását képezi a vásárügy rendezése. Az óhajtság két irányban nyilvánul és pedig a *vásárrendtartás egységesítése* és a *vásárok számának csökkentése* tekintetében. Az előbbi óhajtság a tárgyalt évben alakot is öltött, mert a hazai ipartestületek megbízásából a szegedi ipartestület megalkotta az egységes vásárrendtartási szabályrendelet tervezetét és pedig külön

a törvényhatósági joggal felruházott városok számára egyet és külön a többi városok és községek számára egy másikat. Nagyméltóságod felhívására bátrak voltunk a tervezetek felett tűzetes véleményt mondani s ezért e helyen csupán azon felfogásunknak adunk kifejezést, hogy az elméletileg szép eszmét, a tervezet nem tudta a gyakorlati étellel összhangzásba hozni. — El kell ugyan ismernünk, hogy a tervezet egyes részleteiben volt gyakorlati irányzat s így például az a rész, amely a kufárok árusítását kívánja szabályozni, nem csupán az ipari és kereskedelmi érdekelteknek, hanem a fogyasztó nagy közönség érdekeit is védelmébe veszi és sok tekintetben jogos panaszokat kíván orvosolni. A tervezeteket tehát csak szárnypróbálgatásnak tekinthetjük, amelynek újabb átdolgozásával azonban, különösen ha a gyakorlati kivitelre czélszerűbb módokat lesz képes megállapítani, később talán sikerülni fog az e tekintetben jelentkezett óhajokat kielégíteni.

Épen olyan, vagy még nehezebben kivihető óhajtás a vásárok számának csökkentése is, mert megszerzett jogok konfiskálásáról van szó. Igaz ugyan, hogy a mai fejlett forgalmi viszonyok mellett a vásárok jelentősége folyton tért veszít és hogy az eredmény nélküli vásározás, a vásárlátógatókra nézve nagy anyagi károsodással jár és ezen szempontból a vásározás csökkentésére irányuló óhajtás indokolható. Ámde azt megállapítani, hogy mely vásár fenntartása szükséges és melynek megszüntetése kívánatos, lehetetlennek tartjuk helyesen elbírálni s így ez óhajtás teljesülését technikai és anyagi akadályok egész sorozata akadályozza. Részünkről elegendőnek tartjuk, ha a már meglevő vásárok további szaporítása akadályoztatik meg, miért is kamaránk az új vásárok engedélyezése iránti kérelmek teljesítését már évek óta következetesen ellenzi.

Az egységes vásárrendtartás rendszeresítésének eszméjével azonos az a másik óhajtás, mely a *kövezetvám díjszabályzatokat* szeretné egységes elvi alapra fektetni. E tervben több a gyakorlati alap és e téren a rendezés is szükségesebb, mert az egyes kövezetvám szabályzatok szerkesztésénél jelenleg ötletszerűen járnak el a városok. Részletekbe itt sem kívánunk bocsátkozni, de nem mulaszthatjuk el e helyen is kérni Nagyméltóságodat, hogy a szegedi társkamara által felvetett s a hazai kamarák által támogatott javaslatot kegyeskedjék a megérdemelt figyelembe részesíteni s a tapasztalt anomáliák kiküszöbölése érdekében *egységes elveken nyugvó minta kövezetvám szabály tervezet alkotásáról gondoskodni.*

A vásárügy szolgáltatának érdekében kamaránk teljes figyelemmel kísérvén a felmerülő óhajtásokat, bátrak voltunk Nagyméltóságodat felkérni, hogy *az 1894. évben kiadott vásári törzskönyvet*, tekintettel a sok időközi változásra, *újra átdolgoztatni és közreadni kegyeskedjék.* — Megjegyezzük, hogy területünket illetőleg, kamaránk egyidejűleg adatgyűjtést indított meg a vásártartó községek pontos vásári határnapjainak számbavétele érdekében s hogy ez alapon irodánk egybeállítja és kinyomatva közre fogja bocsátani vásáraink pontos határnap jegyzékét.

A vásárügy gondozásának tettünk szolgálatot akkor is, midőn tapasztalataink következtében az alispáni hivatalok útján figyelmeztetni kívántuk az egyes vásártartó községeket arra, hogy a fennálló ministeri rendeletek értelmében a kirakó vásárok csak egy napig tarthatnak, tehát a tapasztalt elő- és utóvásározásokat ne engedjék meg.

A vásárügy körüli viszonyainkat jellemző másik ténykedésünk pedig az volt, hogy szintén az alispáni hivatalok útján szükségesnek látszott az egyöntetű eljárás érdekében

figyelmeztetni a vásártartó községeket, miszerint a vásárnapra vagy ünnepnapra eső kirakó vásárok szabadon megtarthatók, mivel a vasárnapi munkaszüneti törvény azt megengedi.

Az egyes vásártartó községek által alkotott helypénz és kövezetvám-, nemkülönbén a kompok és vámos hidak dijszabályzatai, továbbá vásárrendtartási szabályrendeletek, végül pedig új vásárok engedélyezése ügyében kelt fölterjesztések felett adandó véleményezések, a tárgyalt évben fokozott mértékben adtak munkát kamaránknak. — Nem kevesebb mint 46 esetben adtunk véleményt és pedig 21 esetben helypénz dijszabályzat, 4 esetben vásári határnapok áthelyezése ügyében, 6 esetben kompok, 5 esetben vámoshidak dijszabályzata, 6 esetben vásárrendtartási szabályrendelet felett, 1 esetben kövezetvám szabályzatról és 3 esetben új vásárok engedélyezése tárgyában. A különféle vámszabályzatoknál főfigyelmet fordítunk a díjtételek méltányos megállapításán kívül arra, hogy a helybeli lakosok vásárvám fizetés alóli mentesítése a szabályzatokba kifejezetten és határozott formában felvétessék. A vásár áthelyezési kérelmeket a Julián és Gergely naptárak időszámítása között 1900. év óta beállott egy napi változás tette szükségessé, miért is az áthelyezéseket kivétel nélkül javasoltuk. Ellenben 3 község által új vásárok engedélyezése ügyében kelt kérelmek teljesítését, — a vásárok szaporításával szemben régóta elfoglalt elvi álláspontunkhoz hiven, — mindannyiszor elleneztük.

TÁRGYMUTATÓ.

	Oldal		Oldal
<i>Általános helyzet</i>	VII	Fakereskedés	35
<i>Mezőgazdaság</i>	1	Ipari kataszter	44
Búza	3	Házalási törzskönyv	46
Rozs	3	Megszűnt és új gyárak	47
Árpa	4	Iparfelügyelet	49
Zab	4	Kazánvizsgálat	49
Tengeri	4	Sztrájk mozgalmak	51
Bab és hüvelyesek	5	Munkás közvetítés	53
Heremag	5	Iparos felolvasások	53
Burgonya	6	Ipartörvény revisiója	54
Takarmány	6	Fürdőügy és ásványviz	
Áruraktárak	7	kereskedés	55
Vetőmagvizsg. állomás	8	Telepítési ügy	58
Mintagazdaság	8	Kivándorlás	59
<i>Kereskedelmi növények:</i>		Ipartestületek	60
Komló	9	Betegsegélyző pénztár	64
Kertészeti termények:		<i>Szakoktatás.</i>	
Gyümölcskereskedés	12	Keresked. Akadémia	68
Borkereskedés	15	Kereskedő tanonc-zisk.	70
Borvizsgáló bizottság	18	Női keresk. tanfolyam	71
Vegykisérleti állomás	18	Ipari szakoktatás	72
<i>Állatkereskedelem</i>	18	Zalathnai kőfaragó szak-	
Szarvasmarha keresk.	21	iskola	76
Lókereskedés	21	Nőipariskola	77
Sertéskereskedés	22	Alsófoku ipariskolák	78
Juhkereskedés	24	Szaktanfolyamok. Szabó	
Tojáskereskedés	27	és cipész szabászati	
Mézkereskedés	28	tanfolyam	83
Selyemkereskedés	29	Fodrász tanfolyam	84
Halászat	31	<i>Őstermelés.</i>	
<i>Kiállítás. Baromfi kiáll.</i>	33	Sóbányászat	85
Állat-, gép- és eszköz-		Iparsó	89
kiállítás	33	Szénbánya	91
Tejszövetkezetek	34		

217'

<i>Ipari termelés.</i>	Oloal	Oldal
Sodronyszövés	91	Építő ipar 128
Lakatos ipar	92	Sokszorosító ipar 130
Lakatosárúk gyártása	93	Háziipar 132
Gépgyártás	93	<i>Kereskedelem.</i>
Kőfaragó és kőbánya ipar	95	Kézmű- és rövidáru kereskedés 134
Gypszgyártás	97	Fogyasztási szövetkezetek 135
Agyagipar	100	Mértékhitelosit. ügy 135
Fűrésztelepek	102	Tisztességtelen verseny 136
Bőrgyártás	107	Vasárnapi munkaszünet 137
Harisnyagyártás	110	Számla bélyegmentesség 137
Szövő ipar	110	Czégjegyzés 138
Kalapgyártás	111	Csődügy 139
Lábbelikészítő ipar	112	<i>Pénz- és hitelügy 139</i>
Cellulose gyártás	114	Hitelszövetkezetek 143
Papíráru gyártás	115	Kézi zálogüzlet 145
Papirlemez gyártás	116	Biztosítás 146
Malomipar	117	<i>Közlekedés.</i>
Szeszgyártás	119	Útak 149
Eczetgyártás	121	Vasútak 152
Sőripar	122	Posta, távirtda, távbeszélő 160
Élelmi szerek gyártása	124	Postatakarékpénztár 164
Jégggyártás	125	Vásártügy 164
Dohánygyártás	125	
Azotinyártás	126	
Szénkénegyártás	126	
Szódagyártás	127	
Gázgyártás	127	

3133 K